

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Харків
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Харків
2023

УДК 378.016:001.8(072

М 54

Укладачі:

І. Толмачова, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

О. Єрмоєнко, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Рецензенти:

С. Беляєв доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Г. Єльнікова доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії

М 54 **Методологія та методи наукових досліджень:** навч.-метод. посібник для здобув. вищ. освіти другого (магістерського) рівня / уклад. І. Толмачова, О. Єрмоєнко; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків, 2023. – 145 с.

Посібник рекомендований для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», денної та заочної форми навчання.

Видання містить загальні положення вивчення освітнього компонента, конспект лекцій, розробки семінарських та практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, матеріали для контролю та оцінювання здобутих компетентностей, список рекомендованих джерел, що відповідає освітньо-професійній програмі та навчальному плану означеної спеціальності та робочій програмі освітнього компонента «Методологія та методи наукових досліджень». Посібник доцільно використовувати при вивченні теоретичних основ курсу, а також при підготовці до семінарських та практичних занять, організації самостійної роботи, контролю та оцінювання здобутих компетентностей здобувачів вищої освіти з освітнього компонента.

Укладачі рекомендують навчально-методичний посібник викладачам закладів вищої освіти педагогічного профілю, магістрантам та всім, хто цікавиться питаннями організації та проведення наукових досліджень.

УДК 378.016:001.8(072

*Рекомендовано науково-методичною радою Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
(протокол № 3 від 11.01.2023 р.)*

© КЗ «ХГПА»

© Толмачова І., Єрмоєнко О., 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Загальні положення щодо вивчення освітнього компонента «Методологія та методи наукових досліджень».....	
Конспект лекцій.....	9
Методичні рекомендації до підготовки та проведення семінарських занять (денна форма навчання).....	77
Методичні рекомендації до підготовки та проведення практичних занять (заочна форма навчання).....	94
Методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентів.....	104
Контроль та оцінювання здобутих компетентностей здобувачів вищої освіти.....	114
ПІСЛЯМОВА	133
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.....	134
ДОДАТКИ.....	142

ПЕРЕДМОВА

Визначальне значення у професійному становленні майбутнього магістра відіграють освітні компоненти циклу професійної підготовки, зокрема, «Методологія та методи наукових досліджень».

Мета навчально-методичного посібника «Методологія та методи наукових досліджень» – зорієнтувати майбутніх фахівців на систематизацію, трансформацію та застосування знань із освітнього компонента, забезпечити прийняття ними оптимальних рішень щодо здійснення науково-дослідної діяльності у сфері освіти в умовах сучасних викликів через формування у них методологічної та дослідницької компетентностей.

Посібник рекомендований для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання.

Зміст посібника в логічній послідовності відображає структуру курсу. Видання містить загальні положення щодо вивчення курсу, конспект лекцій, розробки семінарських та практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, матеріали для контролю та оцінювання здобутих компетентностей, список рекомендованих джерел, що відповідає освітньо-професійній програмі та навчальному плану означеної спеціальності та робочій програмі освітнього компонента «Методологія та методи наукових досліджень».

У посібнику представлено систематизований виклад теоретичних та практичних аспектів методології та методів наукових досліджень. Положення, висвітлені у пропонованому виданні, відповідають сучасним запитам до галузі освіти та відображають новітні підходи до теорії та практики організації наукових досліджень.

В конспекті лекцій до кожної теми запропоновано план, ключові поняття та терміни, рекомендовані джерела (нормативні, основні, допоміжні), основні теоретичні положення відповідно до плану, питання для самоконтролю та роздумів.

Розробки семінарських і практичних занять включають в себе завдання роботи з магістрантами та хід роботи. Кожне заняття передбачає опитування та обговорення проблемних питань, реалізацію комплексу методів та видів роботи зі здобувачами вищої освіти у контексті компетентнісного, особистісно-орієнтованого та діяльнісного підходів (методи критичного мислення, інтерактивні та рефлексивні методи, групова робота, парна робота, паритетна взаємодія тощо).

Виконання майбутніми фахівцями системи завдань для самостійної роботи в межах кожної теми курсу сприятиме засвоєнню ними всіх компонентів змісту освіти. Завдання, запропоновані укладачами, здебільшого проблемно-творчого та пошукового характеру, що сприяє формуванню у магістрантів методологічної та дослідницької компетентностей, академічної культури і креативності, заохочує до майбутньої професійної діяльності. Методично-організаційні вказівки, що надаються до кожного завдання, полегшують організацію позааудиторної самостійної роботи магістрантів, дають їм змогу чітко зрозуміти суть завдання та усвідомити форму його виконання.

Укладачами висвітлено питання контролю та оцінювання здобутих компетентностей студентів та представлено підходи до організації поточного, модульного та підсумкового контролю як обов'язкових складових забезпечення зворотнього зв'язку в ході вивчення освітнього компонента.

Список рекомендованих джерел, поданий наприкінці посібника, допоможе здобувачам вищої освіти обрати потрібні джерела для ґрунтовного оволодіння методологією питань, що розглядаються, та успішного виконання завдань для самостійної роботи й підготовки до семінарських та практичних занять і контрольних заходів.

У додатках представлено технічні вимоги до оформлення різних видів завдань для самостійної роботи, рекомендації до створення та оформлення мультимедійних презентацій тощо.

Укладачі рекомендують навчально-методичний посібник викладачам закладів вищої освіти педагогічного профілю, магістрантам та всім, хто цікавиться питаннями організації та проведення наукових досліджень.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Сучасний етап науково-технічного розвитку суспільства висуває нові, набагато вищі вимоги до творчого потенціалу фахівців, що передбачає володіння новими науковими методами, вміння орієнтуватися в потоці наукової інформації, знаходити найраціональніші конструкторські, технологічні й організаційні рішення. Отже, сучасний фахівець повинен мати не тільки глибоку професійну підготовку, а й сформовані компетентності у галузі наукових досліджень.

Науково-дослідницька робота є складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки», денної та заочної форми навчання.

Таблиця 1.

Опис освітнього компонента «Методологія та методи наукових досліджень»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 «Освіта/Педагогіка»</u>	<u>Нормативна частина</u> (цикл професійної підготовки)	
Модулів –1	Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки» Ступінь вищої освіти: магістр	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітня кваліфікація: магістр освітніх, педагогічних наук за спеціалізацією «Управління та експертна діяльність в сфері освіти»	16 год.	4
		Семінарські, практичні	
		14 год.	6
		Самостійна робота	
		60 год.	80
		Індивідуальні завдання: – год.	
Вид контролю: залік			

Співвідношення аудиторної та самостійної роботи здобувача вищої освіти: денна форма навчання – 30/60 годин; заочна форма навчання – 10/80 годин.

Мета освітнього компонента «Методологія та методи наукових досліджень» – підготовка фахівців, здатних до прийняття та забезпечення оптимальних рішень щодо науково-дослідної діяльності у сфері освіти через формування у них методологічної та дослідницької компетентностей.

Очікувані результати:

Вивчення курсу спрямоване на формування таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук, що передбачають здійснення викладацької, управлінської та експертної діяльності у сфері освіти.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК9. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

СК5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

СК7. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

СК9. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у освітній та дослідницькій діяльності.

Знання та розуміння за спеціальністю:

РН1. Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень.

РН2. Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.

РН3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити

власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

РН4. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів.

РН6. Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проєкти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.

РН9. Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Лекція – логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання. Вона покликана формувати у здобувачів вищої освіти основи знань із певної наукової галузі, а також визначати напрямок, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з відповідного освітнього компонента.

Тематику лекційних занять з «Методології та методів наукових досліджень» та їх обсяг у годинах представлено у табл. 2.

Таблиця 2.

Теми лекцій із освітнього компонента

Назва теми лекції	Кількість годин	
	ДФН	ЗФН
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти методології та методів наукового дослідження		
Тема 1. Загальна характеристика освітнього компонента. Наука як форма суспільної свідомості. Методологія: сутність, зміст, поняття.	2	1
Тема 2. Наукове та науково-педагогічне дослідження : сучасний контекст. Зв'язок досліджень із методологією.	2	1
Тема 3. Методи науково-педагогічного дослідження: загальнонауков та методи педагогічної діагностики.	2	
Тема 4. Методи науково-педагогічного дослідження: соціологічні та статистичні.	2	
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти методології та методів науково-педагогічного дослідження		
Тема 5. Академічна доброчесність як механізм забезпечення якості науково-педагогічного дослідження.	2	1
Тема 6. Основні види навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	2	1
Тема 7. Основні види науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	2	
Тема 8. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	2	
Разом	16	4

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА. НАУКА ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ. МЕТОДОЛОГІЯ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ, ПОНЯТТЯ.

План.

1. Загальна характеристика освітнього компонента.
2. Суть та функції науки.
3. Методологія: сутність, зміст, поняття.
4. Класифікація наук.
5. Система педагогічних наук.

Ключові поняття й терміни: освітній компонент «Методологія та методи наукових досліджень», наука, функції науки, наукова революція, методологія, класифікація наук, система педагогічних наук.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 4,5,8,10,12,14,15,16.

Основні: 1,4,5,6,7,8,9,11.

Допоміжні: 7,8,22,29.

8888 Основні теоретичні положення.

1. Загальна характеристика освітнього компонента.

Навчання в межах освітнього компонента сприятиме формуванню у магістрантів наукового світогляду, методологічної та дослідницької компетентностей, академічної культури; оволодінню методикою проведення наукового дослідження; формуванню умінь та навичок науково-дослідницької діяльності; розширенню наукової ерудиції; формуванню вмінь працювати з науковими джерелами, інформаційними системами, оформляти та презентувати результати наукових розвідок; розвитку творчих якостей особистості, здатності до інноваційної діяльності в освітній галузі.

Робота матиме теоретичне та практичне спрямування. У процесі навчання буде висвітлено основні питання методології, суті, методики та організації науково-дослідної діяльності в галузі освіти. Викладено поняття, принципи, особливості планування, методи, структуру, представлення результатів науково-педагогічних досліджень. Зокрема, на даній спеціальності

передбачено написання та захист курсової роботи, підготовка та захист кваліфікаційної роботи. Успішній діяльності магістрантів у даному напрямку сприятиме робота у межах освітнього компонента.

У відповідності до освітньо-професійної програми курс віднесено до нормативної частини (цикл професійної підготовки) [15]. Він складається з 2 змістових модулів. У відповідності до навчального плану та робочої програми освітнього компонента будуть проведені лекційні, семінарські, практичні заняття, організовано самостійну роботу студентів та контрольні заходи. Форма підсумкового контролю – залік. Зокрема, співвідношення аудиторної та самостійної роботи здобувача вищої освіти: денна форма навчання – 30/60 годин; заочна форма навчання – 10/80 годин .

Передбачено консультування студентів, стимулювання неформальної освіти [4, 5, 16]. Навчально-методичні матеріали для опрацювання в ході вивчення курсу розміщено на електронному ресурсі КЗ «ХГПА».

2. Суть та функції науки.

Наука – це процес творчої діяльності по отриманню нового знання, і результат цієї діяльності у вигляді цілісної системи знань, сформульованих на основі певних принципів.

Наука є найвищим щаблем розумового розвитку людини, вершинним і найспецифічнішим досягненням людської культури. Вона може сформуватися тільки за певних умов. **Наука** – сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і систематизація об'єктивних знань про дійсність; одна з форм суспільної свідомості [4, 5, 12].

У процесі історичного розвитку наука перетворилася на продуктивну силу і важливий соціальний інститут. Вона впливає на державне, соціальне і громадське життя. Поняття "наука" охоплює як діяльність, спрямовану на отримання нового знання, так і результат цієї діяльності – суму здобутих на певний час знань, сукупність яких створює наукову картину світу.

Наука, як діяльність є процедурою узагальнення реальності, а наука, як система знань – це сума суджень, що узагальнюються. Отже, наука є узагальненням реальності, сумою знань, суджень, що відповідають конкретному масштабу узагальнення.

Наука завжди розвивається у конкретних історичних умовах, які зумовлюються передусім рівнем розвитку суспільства. Історії відомо чимало прикладів, коли суспільні відносини гальмували розвиток науки, перешкоджали використанню її відкриттів. У свою чергу, досягнення науки, технічний прогрес сприяють розвитку суспільства.

На відміну від міфології та релігії наука є об'єктивною, має апарат дослідження та певні схеми доведень, здатна відрізнити істинне знання від

помилкового або суб'єктивного. Наука прагне до пізнання внутрішньої сутності явищ і до побудови системи знань, на противагу об'єктивному емпіричному знанню, отриманому на основі практичного досвіду, яке описує лише зовнішні аспекти явища.

Наука є соціокультурна діяльність, своєрідне суспільне явище. **Основне завдання науки** – виявлення об'єктивних законів дійсності, а її головна мета – істинне знання.

Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм пізнання: об'єктивність, системність, практична націленість, орієнтація на передбачення, суворота доказовість, обґрунтованість і достовірність результатів.

Суть науки розкривається в її функціях, які описано у табл. 3.

Таблиця 3.

Характеристика функцій науки (за Т. Гончарук)

№ з/п	Назва функції	Суть функції
1	Пізнавальна	розкриває прагнення людини до пізнання і виправдовує саме існування людини на Землі. Пізнавальна функція є виявом найсуттєвіших знань про закони розвитку природи, суспільства і мислення та їх взаємозв'язок.
2	Критична	полягає в оцінці виявлених закономірностей, властивостей, тенденцій з метою підсилення позитивних сторін явищ, процесів і усунення негативних.
3	Практично-дієва	полягає у вдосконаленні оточуючого світу, особливо системи матеріального виробництва і суспільних відносин.
4	Культурно-виховна	дбає про розвиток культури, гуманізацію процесу виховання та формування нового покоління, сприяння подальшому розвитку і самовдосконаленню людини як індивіда і суспільства в цілому.

Наукознавство – це комплексне дослідження і теоретичне узагальнення досвіду функціонування науки як цілісної системи з метою підвищення ефективності процесів наукової діяльності за допомогою засобів соціального впливу.

Систему наукових знань утворюють виявлені **факти**, їх понятійний, якісний і кількісний опис, а також емпіричні закономірності, що були встановлені шляхом їх аналізу. Проте для цілісного наукового уявлення про дійсність необхідно визначити те загальне або спільне, яке стосується всього світоутворення чи окремих його частин – **закон** або групу законів.

Закон – необхідне, суттєве, сталі співвідношення, що повторюється між окремими явищами. Серед багатьох сформованих наукою законів виокремлюють спільні (фундаментальні), загальні та часткові. Спільні закони виявляються в усіх сферах буття (закони і принципи самоорганізації та еволюції). Загальні закони стосуються деякою мірою суміжних наукових

галузей. Наприклад, закони збереження, спрямованості процесів, періодичності виявляються в усіх природничих науках і частково в гуманітарних. Часткові закони діють в окремій галузі, наприклад, закон вектора історичного розвитку – в історії, закон генетики – в біології, закони Ньютона, Ейнштейна – у фізиці.

Уявлення, що розвиваються сучасною логікою методологією науки, про теоретичні знання направлені на дослідження і створення окремих теоретичних утворень – **теорій**. Конкретні науки відчувають гостру необхідність методологічного обґрунтування необхідної єдиної цілісної системи знання. Визнається, що необхідно внести корективи в сучасні методологічні установки, які дозволять розв'язати питання про єдину організацію науково-теоретичного знання в цілому і в конкретних галузях пізнання.

Найважливішою ознакою науки є **метод дослідження** – сукупність прийомів і операцій, способів обґрунтування системи знань, контролю об'єктивності отриманих результатів, побудови моделей дійсності. Він не довільний, а зумовлений об'єктивними можливостями науки, особливостями об'єкта пізнання.

Важливою, ще не розв'язаною проблемою є необхідність систематичного виявлення подальших логічних можливостей розвитку наук, можливостей не тільки їхнього внутрішнього самовизначення, але і становлення єдиної цілісної логічної системи наукового пізнання.

Сучасна методологічна самосвідомість науки засвідчила багато того, що однією із найважливіших тенденцій є спрямування до єдності наукових знань.

Сучасною науковою методологією обґрунтовано неперспективність, неможливість одержання знань про предмет по старому, коли його різні сторони вивчаються ізольовано одна від одної, а теоретичний синтез для створення єдиного уявлення про об'єкт (предмет) на основі одержаних нарізно знань про нього відкладається на майбутнє.

Впорядкування понятійного апарату виявляється достатньо складною проблемою, яка вимагає вивчення, перегляду, вдосконалення теорій конкретних наук і яка не може бути обмеженою випадковими математичними формулюваннями конкретних теорій.

Проблема розуміння конкретної галузі знання як єдиної системи, а не як простої сукупності теорій може бути розглянута тільки за умови свідомого керування тією концепцією теоретичного знання, в якій композиція конкретно-наукового знання пов'язана з діалектично розчленованим предметом науки.

Історичний розвиток науки був нерівномірним. Стадії швидкого і навіть стрімкого прогресу змінювались періодами застою, а іноді й занепаду. В античні часи фізико-математичні науки особливого розвитку набули на теренах Давньої Греції та Давнього Риму, а в середньовіччі їх центр перемістився на

Схід, передусім в Індію та Китай. У Нову добу ініціативою в розвитку фізико-математичних наук знову заволоділа Європа.

Протягом усієї історії науки взаємодіяли **дві тенденції**, які доповнювали одна одну – до поглиблення спеціалізації й посилення прагнення до інтеграції. До найважливіших наслідків інтеграції науки належать спрощення оброблення і пошуку інформації, звільнення її від надлишку методів, моделей та концепцій. Головним шляхом інтеграції є формування "міждисциплінарних наук", які пов'язують традиційні спеціальності й завдяки цьому уможливають виникнення універсальної науки, покликаної створити своєрідний каркас, який об'єднував би окремі науки в єдине ціле.

Характерною ознакою сучасної науки вважають посилення інтересу до пошуків принципової структурної узагальненості різнорідних систем і загальних механізмів різноманітних явищ, які сприяють інтеграції науки, її логічній стрункості та єдності, що забезпечує глибше розуміння єдності світу. Сучасним науковим поглядам властива ідея існування загальних моделей різноманітних явищ, ізоморфізму (однаковості) структур різних рівнів організації.

Радикальні якісні зрушення в розвитку науки визначені як **наукові революції**. Саме так оцінено виникнення у XVII ст. природознавства. Воно засвідчило, що наука набула історичної сили, а наукові знання за значенням випередили значення техніки.

Найголовніші особливості наукової революції:

1. Яскравий творчий характер. Здобуті раніше знання не руйнувались, а інтерпретувалися у контексті нового їх розуміння.

2. Зміна відповідно до нових уявлень, нове тлумачення раніше здобутих знань. У період наукової революції нове створюється на ґрунті вже існуючого. Несподівано виявляється, що в наявній інформації давно визрівали елементи нового. Тому наукова революція не є миттєвим переворотом, оскільки нове не відразу отримує в науці визнання.

3. Поява протягом 1-3 поколінь великої кількості талановитих осіб. Вони піднімають цілий пласт знань на небувалу висоту і тривалий час не мають собі рівних.

4. Бурхливий розвиток фізико-математичних наук.

Як особливий соціальний інститут, наука започатковується у XVII ст., з виникненням перших наукових товариств й академій, її історія охоплює три наукові революції.

Наука зазнала глибоких змін. Передусім ускладнилися елементи процесу пізнання – суб'єкт, що пізнає, засоби і об'єкт пізнання, змінилося їх співвідношення. Суб'єктом пізнавального процесу рідко є один учений, що

самотужки досліджує якийсь об'єкт. Найчастіше його утворює колектив, група, чисельність яких залишається невизначеною. Суб'єкт пізнання перестає перебувати поза його об'єктом, протиставлятися йому, а включається у процес пізнання, стає одним з елементів системи координат цього процесу. Для вивчення об'єкта пізнання часто не потрібні безпосередній контакт і взаємодія з ним. Його дослідження нерідко здійснюються на великій відстані.

3. Методологія: сутність, зміст, поняття.

Методологія (гр. *methodos* – спосіб, метод і *logos* – наука, знання) – вчення про правила мислення при створенні теорії науки, вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу; його філософська, теоретична основа, сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання [4, 6].

Методологія стала предметом вивчення багатьох науковців [7, 8, 22, 29].

Основною метою методології є вивчення методів, прийомів, засобів їх використання для отримання нового наукового знання.

Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження. У вітчизняній науковій традиції методологію розглядають як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження.

Найчастіше методологію тлумачать як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження. Методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом.

Методологія виконує такі функції:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Методологія наділена таким апаратом дослідження:

- принципи організації та проведення наукового дослідження;

- методи наукового дослідження та способи його проведення;
- понятійно-категоріальна основа наукового дослідження (актуальність, проблематика, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, практична значущість).

Методологія завжди пов'язана з діяльністю людини. Людина є біосоціальною істотою, єдністю біологічного (природного) та духовного начал. Духовне та природне, як її суттєві якості, існують і виявляють себе у тісному взаємозв'язку. Людина живе свідомо, мотивує свої вчинки. Завдяки свідомості вона організує своє життя в часі та просторі. Свідомість потрібна людині не тільки для організації та підтримання природного існування. Вона духовно укорінює людину в життя.

4. Класифікація наук.

Класифікація наук, як логіко-методологічна, аксіологічна і соціокультурна проблема відображена у багатьох філософських і наукознавчих дослідженнях, які, розглядаючи структуру науки з однієї точки зору і не претендуючи на цілковиту повноту, доповнюють одне одного, подаючи досить широке уявлення про принципи формування, розвитку та функціонування науки.

У межах різних дослідницьких позицій існують відмінні підходи до проблеми диференціації наукових знань. Найвідомішими і найбільш визнаними класифікаціями наук і наукових досліджень є їх **розмежування за критеріями:**

- об'єкта і предмета дослідження (механіка, фізика, хімія, біологія, фізіологія, географія тощо, а також науки, що утворилися внаслідок їх синтезу – біофізика, біохімія, фізична хімія та ін.);
- сфери дослідження (природничі, суспільні і технічні);
- способу і методів одержання нового знання (теоретичні й емпіричні науки);
- зв'язків із предметною діяльністю (теоретичні і практичні науки).

Проблема класифікації наук має таку тривалу історію, як і сама наука, тому будь-який науковий аналіз, що претендує на цілісність, не може уникнути розгляду історії питання, оскільки у кожен історичну епоху наукові знання виконували своєрідні функції.

Традиційною вважається **класифікація наук за предметом дослідження**, згідно з якою відокремлюють математичні, фізичні, хімічні, біологічні, технічні, соціальні науки тощо. Іншим прикладом традиційної класифікації наук є їх поділ залежно від пізнання та практичної дії на теоретичні (фізика, хімія, астрономія, біологія, математика та інші) і прикладні (радіотехніка, гірська справа, агрохімія, медицина тощо).

5. Система педагогічних наук.

Педагогіка – система наук про цілеспрямований процес передачі людського досвіду і підготовки нового покоління до життя і діяльності.

Об'єктом навчання і виховання є людина, тому педагогіка відноситься до наук про людину, вона займає певне місце в системі гуманітарних наук.

Структура сучасної педагогіки відображає зв'язки і відносини, що виникли під час історичного розвитку педагогічних знань, визначає місце кожної з педагогічних наук, її роль для педагогічної практики. Кількість педагогічних галузей залежить від суспільних потреб (йдеться про самостійні науки із своїм предметом, методами дослідження, понятійно-категорійним апаратом). Певною мірою вони спираються на структуру і принципи загальної педагогіки, будучи її «дочірніми» і водночас самостійними науками. Нині педагогічна наука об'єднує до двадцяти педагогічних галузей: дошкільна, початкова, середня, вища професійна, післядипломна освіта, реабілітаційна педагогіка, порівняльна педагогіка тощо.

Отже, педагогіка – наука, що розвивається, і, відповідно, сукупність різних її галузей є відкритою системою.

Питання для самоконтролю та роздумів

Яка мета вивчення освітнього компонента?

Дайте визначення понять «наука», «наукознавство».

В чому полягають мета науки та її завдання?

Назвіть основні функції науки.

В чому полягають найголовніші особливості наукової революції?

В чому полягає сутність методології?

Які функції виконує методологія?

За якими критеріями класифікують науки?

Порівняйте ознаки науки та педагогіки як однієї з наук.

Які галузі відносять до системи педагогічних наук?

Чому педагогіка є відкритою системою?

Тема 2. НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ. ЗВ'ЯЗОК ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ МЕТОДОЛОГІЄЮ.

План.

1. Наукове дослідження як форма розвитку науки.
2. Зв'язок досліджень із методологією.
3. Педагогічна наука та педагогічна практика.

4. Характеристика науково-педагогічного дослідження.
5. Дослідницька діяльність викладача ЗВО. Педагогічна діагностика.

Ключові поняття й терміни: Наукове дослідження, методологія науки, види методології науки, методологія наукового дослідження, схема наукового дослідження, об'єкт і предмет дослідження; мета та завдання дослідження; наукова новизна; гіпотеза; науково-педагогічне дослідження, етапи науково-педагогічного дослідження, елементи науково-педагогічного дослідження, дослідницька діяльність, педагогічна діагностика.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,4,13.

Основні: 1,2,4,5,6,7,8,9,11,14.

Допоміжні: 4,7,8,10,12,22,26,29,30,34.

8888 Основні теоретичні положення.

1. Наукове дослідження як форма розвитку науки.

Наукове дослідження – це систематичне й цілеспрямоване вивчення об'єктів, в яких використовуються засоби і методи науки і яке завершується формуванням знань про об'єкт, який вивчається.

Мета наукового дослідження – це всебічне та достовірне вивчення об'єкта, процесу або явища, їх структури, зв'язків та співвідношення на основі наукових принципів і методів пізнання, а також отримання і впровадження корисних результатів.

Об'єкт дослідження – це матеріальна або ідеальна система.

Предмет дослідження – це структура системи, закономірності взаємодії елементів у середині системи і поза нею, закономірність її розвитку, різні властивості та якості цієї системи.

Види наукових досліджень:

- **фундаментальні дослідження**, які мають на меті розкриття сутності педагогічних закономірностей та спрямовані на поглиблення наукового знання, розвиток методології науки, відкриття її нових галузей і які не переслідують безпосередньо практичних цілей;

- **прикладні дослідження**, які розв'язують окремі теоретичні і практичні завдання, що пов'язані з формуванням змісту виховання і освіти, розробкою педагогічних технологій; поєднують науку з практикою, фундаментальні дослідження і розробки;

• **розробки**, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними системами.

Основні рівні дослідження:

1. Емпіричний рівень (empirio – досвід) – передбачає накопичення, збереження фактів без їх пояснення.

2. Теоретичний рівень – передбачає узагальнення, систематизацію накопичених фактів, встановлення закономірностей, які пояснюють раніше відкриті факти та явища і передбачають нові.

3. Методологічний – рівень на якому формуються основні принципи, правила проведення дослідницької діяльності, розробляються методи наукових досліджень

Наукове дослідження проводиться у межах певного наукового напрямку.

Науковий напрям – це наука або комплекс наук, у межах яких виконується певна наукова робота. Розрізняють технічні, біологічні, історичні та інші напрями з можливою їх деталізацією.

Схема (етапи) наукового дослідження.

1) Вибір (постановка) теми або проблеми дослідження. Вдало і обґрунтовано обрана тема значною мірою визначає доцільність і результативність усього дослідження. Основним критерієм при цьому повинні бути її актуальність, новизна і перспективність.

Проблема – форма наукового пізнання, у якій констатується недостатність досягнутого до даного моменту рівня знання.

2) Уточнення проблеми (теми) і складання програми дослідження.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обирається для вивчення.

Предмет дослідження – явище або процес, що знаходиться в межах об'єкта та розглядається як елемент, частина об'єкта дослідження. Об'єкт і предмет дослідження, як категорії наукового процесу співвідносяться між собою, як загальне і часткове. В об'єкті виділяється його частина, яка є предметом дослідження.

Метою наукового дослідження є всебічне, достовірне вивчення об'єкта, явища або процесу, їх структури, зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання; здобуття і впровадження у практику корисних і необхідних для суспільства результатів. Вона має адекватно відобразитись у темі роботи, містити в узагальненому вигляді очікувані результати та наукові завдання. Мета дослідження - це те, що в найзагальнішому вигляді потрібно досягти в кінцевому результаті дослідження.

Мета конкретизується та розвивається у **завданнях дослідження**. Завдання повинні розглядатись як основні етапи наукового дослідження.

Актуальність дослідження залежить від того, наскільки його результати сприятимуть вирішенню конкретних практичних завдань або усуненню протиріч суспільного життя, виробництва, сфери освіти тощо.

Новизна дослідження може полягати у відкритті нових закономірностей (технічних, психологічних, екологічних, історичних, фізичних та ін.), визначенні шляхів їх використання для практичних потреб людини або суспільства загалом.

Важливим елементом дослідження є його **гіпотеза** – можлива (передбачувана) відповідь на питання, яке ставить перед собою дослідник

3) Систематичне накопичення матеріалів. Для їх збирання застосовують різноманітні методи наукового дослідження, їх вибір залежить від мети і завдання дослідження. Усі методи повинні бути спрямовані на перевірку переконливості висунутих у гіпотезі передбачень.

4) Зведення (опрацювання) результатів дослідження. На цьому етапі упорядковують, систематизують, перевіряють на достовірність або здійснюють статистичне оцінювання зібраних матеріалів. Надалі їм надають зручної для аналізу форми (таблиці, графіки, діаграми тощо).

5) Теоретичний аналіз результатів дослідження. Зведені результати дослідження всебічно вивчають і аналізують, приділяючи увагу усвідомленню і встановленню сутності і зв'язків між досліджуваними факторами, процесами, явищами.

6) Оформлення результатів дослідження. Всі отримані матеріали дослідження систематизують, узагальнюють і оформляють у належному вигляді (звіт, стаття, рукопис дисертації, монографія тощо).

На основі аналізу формулюють висновки або пропозиції. Висновки не мають бути занадто великими, оптимальний їх обсяг – не більше 5-10 положень.

До основних результатів наукових досліджень належать:

наукові реферати; наукові доповіді (повідомлення) на конференціях, нарадах, семінарах, симпозіумах; курсові (дипломні, магістерські) роботи; звіти про науково-дослідну (дослідно-конструкторську; дослідно-технологічну) роботу; наукові переклади; дисертації (кандидатські або докторські); автореферати дисертацій; депоновані рукописи; монографії; наукові статті; аналітичні огляди; авторські свідоцтва, патенти; алгоритми і програми; звіти про наукові конференції; підручники, навчальні посібники; бібліографічні покажчики та ін.

7) Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження стають науковою продукцією тоді, коли їх починають застосовувати на практиці. Впровадження класифікують за формою матеріального втілення (навчальні програми, навчальні посібники, методичні рекомендації, технологічні процеси, конструкції споруд, виробничого обладнання) і робочою функцією впроваджуваних результатів (організація й управління навчальним процесом; здійснення заходів з профілактики професійних захворювань; виготовлення продукції; функціонування систем організації та управління тощо).

2. Зв'язок досліджень із методологією.

Для майбутніх магістрів велике значення має знання методології науки та наукових досліджень, адже будь-який процес пізнання вимагає концептуальних підходів на основі певної методології.

Методологія науки (від метод і грец. λόγος – вчення) – термін, що залежно від контексту може сприйматися в різних значеннях: або як сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в певній науці, або як вчення про методи пізнання й перетворення дійсності. Розробка проблем методології науки виникає в зв'язку з необхідністю усвідомлення наукою своєї власної природи, принципів і методів, що лежать в основі пізнання дійсності та відтворення її в мисленні.

Головна мета методології науки – вивчення і аналіз методів, засобів, прийомів, за допомогою яких отримують нові знання в науці на різних рівнях пізнання. Найбільш важливим для методології науки є визначення проблеми, побудова предмету дослідження та наукової теорії, перевірка достовірності результату.

Методологія науки може бути загальною або конкретно-науковою. Загальна методологія вивчає закони розвитку наукового пізнання в цілому. Проте вона виступає і як конкретно-наукова, бо розглядає закони окремих наук, особливості пізнання конкретних процесів, здійснює теоретичні узагальнення, розкриває принципи і методи дослідження окремих наук.

Відповідно до цього розрізняють загальну і часткову методологію науки. До першої відносяться принципи матеріалістичної діалектики, яка досліджує закони розвитку наукового знання в цілому. До другої – закони окремих наук, особливості пізнання окремих процесів, теоретичні узагальнення, окремі методи дослідження.

У науці виділяють і **три види методології науки**: філософську (фундаментальну), загальнонаукову і частково наукову.

Проведення науково-педагогічного дослідження потребує володіння **фундаментальною методологією**, як загальною культурою дослідницької

діяльності. Її використання забезпечує логічність і послідовність дослідницьких процедур, доказовість отриманих результатів, зрозумілість етапів дослідження та обґрунтованих висновків під час наступного вивчення в якості самостійного об'єкту дослідження іншими дослідниками. Використання фундаментальної філософської методології характеризує культуру проведення наукового дослідження, яка є прийнятною та зрозумілою. Проведене за означеними вимогами дослідження характеризується науковістю та доказовістю отриманих результатів.

Володіння **загальнонауковою методологією** дозволяє користуватись накопиченим досвідом вивчення окремих явищ та об'єктів з допомогою вже відомих інструментів, які є адекватними обраним парадигмам і слугують достатньою основою для побудування нових теорій та пошуку об'єктивно нових теоретичних засад вирішення педагогічних задач у межах відомих та зрозумілих обґрунтованих теорій опису об'єктивної дійсності. Для рівня загальнонаукової методології характерною є невизначеність процедури вибору методологічного підходу, наявність дискусійних питань у процесі сприйняття науковою спільнотою опису процедури проведення дослідження саме у вимірах доцільності та необхідності вибору кількості методологічних підходів та їх доцільності.

Частково наукова методологія використовується дослідником під час аналізу наявних досліджень з обраної теми, що слугує для виявлення спільних та відмінних поглядів щодо основних термінів, понять, явищ, підходів до вирішення складної педагогічної проблеми чи окремих її складових. Використання наявного наукового знання дає можливість спілкуватись зрозумілою науковою мовою, примножувати знання й у такий спосіб формулювати нові ідеї та підходи. Вибір частковонаукової методології не викликає заперечень чи зауважень у науковій спільноті внаслідок зрозумілих процедур її вибору, що торкаються питань відповідності обраних наукових праць темі дослідження, а також їх відповідності сучасним уявленням про окремі аспекти досліджуваної проблеми.

Під методологією наукового дослідження розуміють сукупність принципів, засобів, методів і форм організації та проведення наукового пізнання поставленої проблеми. Методологія наділена апаратом дослідження, до якого відносять:

- принципи організації та проведення наукового дослідження;
- різні методи наукового дослідження та способи його проведення;
- понятійно-категоріальну основу наукового дослідження, зокрема: актуальність, проблематика, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, евристична цінність, теоретична і практична значущість.

У методології науки виділяються такі функції науки, як опис, пояснення, передбачення, розуміння.

Методологія наукових досліджень основана на таких принципах:

- принцип єдності теорії і практики, що є взаємообумовленими;
- принцип системності, на підставі якого встановлюється, що кожен досліджуваний об'єкт розглядається як єдине ціле і кожне явище оцінюється у взаємозв'язку з іншими;
- принцип розвитку, що полягає у формуванні наукового знання із відображенням суперечностей, кількісних та якісних змін об'єкта дослідження;
- принцип об'єктивності, що потребує врахування всіх факторів, які характеризують досліджувані об'єкти, явища і процеси;
- принцип декомпозиції, який ґрунтується на поділі системи на частини, виділенні окремих комплексів робіт для створення умов ефективного аналізу та проектування досліджуваних об'єктів, явищ і процесів;
- принцип абстрагування, який полягає у виділенні істотних та упущенні несуттєвих проявів властивостей досліджуваних явищ і процесів.

У практиці педагогічних досліджень використовують різні методологічні підходи, що зумовлено об'єктом та предметом дослідження (С. Беляєв). Перенесення фокусу уваги без зміни методологічного підходу відкриває його слабкі сторони, що потребує використання інструментів іншого, більш адекватного поставленому завданню методологічного підходу. Як результат, дослідження представляє собою компіляцію фактів, які є здобутими з допомогою різних інструментів, що несе внутрішнє протиріччя між прагненням отримати беззаперечні наукові висновки та невідповідністю їх змісту «одній системі координат». Вирішення означеного протиріччя забезпечується у тому випадку, коли об'єднання різних методологічних підходів спрямоване на використання потенціалу кожного з них з одночасним нівелюванням виявлених недоліків.

3. Педагогічна наука та педагогічна практика.

Україна має розгалужену систему науково-дослідних закладів, які працюють над розвитком науки. Головну роль у цьому відіграє Національна академія наук України. Академія наук об'єднує регіональні наукові центри. Кожен науковий центр складається з низки науково-дослідних інститутів. В установах Академії наук створено сучасну експериментально-виробничу базу. Крім академічних закладів, науковою діяльністю займаються галузеві науково-дослідні інститути та ЗВО. В інститутах Академії наук виконуються фундаментальні дослідження, які розв'язують головні проблеми природничих, технічних і суспільних наук, а також ведуться прикладні дослідження. На відміну від академічних, галузеві науково-дослідні інститути займаються

здебільшого прикладними дослідженнями, метою яких є розроблення нових технологій, вдосконалення і створення нових зразків техніки для відповідних галузей виробництва. ЗВО є осередками як фундаментальних, так і прикладних досліджень. Прикладні дослідження і технічні розробки ведуться також у лабораторіях і підрозділах окремих підприємств, у галузевих дослідно-конструкторських та проектних організаціях.

Педагогіка є прикладною наукою. В межах самої педагогіки є теорія та практика. Педагогічна теорія систематизує практику та створює теоретичне підґрунтя для практики. Це дозволяє розробити нові технології, методичне забезпечення. З іншого боку, в практиці роботи вчителів накопичується позитивний досвід, аналіз якого стає своєрідним поштовхом для нових наукових досліджень. Певний рівень досвіду та професійної майстерності стимулює проведення вчителями педагогічних досліджень, які можуть потім стати науково-педагогічними дослідженнями.

4. Характеристика науково-педагогічного дослідження.

Одним з видів наукового дослідження є **науково-педагогічне дослідження**.

Науково-педагогічне дослідження - особлива форма процесу пізнання педагогічної дійсності, систематичне цілеспрямоване вивчення її явищ і процесів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формулюванням знання про досліджуваний об'єкт.

Головною метою науково-педагогічного дослідження є відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості, свідоме і цілеспрямоване застосування вже відомих законів у практиці навчально - виховної роботи.

Елементи педагогічного дослідження:

Об'єкт педагогічного дослідження – цілісна сукупність елементів педагогічної реальності чи знань про неї, що є частиною педагогічного процесу, і яка підлягає дослідженню. Об'єктом педагогічного дослідження можуть бути педагогічні системи, явища, процеси, факти, з яких складаються педагогічні процеси (виховання, освіта, розвиток, формування особистості, колективу);

предмет педагогічного дослідження – сукупність елементів, зв'язків, відносин у конкретній галузі педагогічного об'єкту, у якій виокремлюється проблема, що потребує розв'язання (те, що вивчається - формування якостей, характеристика процесу, явища, виявлення сутності, умов, тенденцій, зовнішніх і внутрішніх передумов виховання дітей у певній сфері).

Об'єкт і предмет співвідносяться як:

загальне – часткове (конкретне)

ціле – його частина

множина – її одиниця

система – її компонент (складник, підсистема).

мета дослідження – цілеспрямове на вивчення предмета дослідження;

завдання дослідження – це програма дослідницьких процесів, які відображають логіку наукового пошуку, конкретизують цілі з урахуванням предмета дослідження, наукові проблеми, що досліджуються;

наукова гіпотеза – науково обґрунтоване припущення, яке потребує подальшої теоретичної і експериментальної перевірки (передбачення того, як буде розвиватися досліджуваний процес чи явище).

Функції гіпотези:

- евристична (виявляється в безпосередньому переході від наявних до нових знань, формулюванні нових ідей);
- прогностична (перехід від незнання до знання, перегляд наявних знань та опис нових, наукове з'ясування явищ і процесів, що дає змогу пізнати нове, невідкрите);
- практична (полягає у визначенні обсягу й засобів дій, розробленні плану дослідження, встановленні емпіричних умов і критеріїв, що забезпечує вирішення проблеми).

методика дослідження – перелік методів, прийомів, засобів за допомогою яких будуть розв'язані завдання дослідження, перевірена наукова гіпотеза, отримані достовірні наукові факти;

отримання та аналіз наукових фактів за допомогою розроблених методів дослідження, виділення головного у результаті дослідження, формулювання висновків;

втілення у практику результатів дослідження.

Етапи науково-педагогічного дослідження співпадають із етапами наукового дослідження.

5. Дослідницька діяльність викладача ЗВО. Педагогічна діагностика.

Діяльність викладача є багатоплановою, його функції різноманітні і спираються на різні галузі наукового знання. Досягнення високого рівня дослідницької компетентності можливе за умови усвідомлення специфіки різних видів діагностування і його методів. Педагог як міждисциплінарний фахівець користується соціологічними, педагогічними, психологічними методами діагностики, пристосовуючи їх до власних завдань. Дослідницька діяльність викладача має пізнавально-перетворювальний характер, оскільки ґрунтується на вивченні та врахуванні індивідуальних і групових особливостей,

станів, властивостей учасників освітнього процесу з метою забезпечення його ефективності.

Мета дослідницької діяльності викладача знаходить свою конкретизацію в завданнях як функціональному компоненті освітнього процесу. Основні завдання дослідницької діяльності – пізнавальні і перетворювальні.

Пізнавальні завдання дослідницької діяльності:

- визначення рівня навченості, вихованості, підготовки суб'єктів навчання,
- визначення результативності і ефективності освітнього процесу і його компонентів у навчальному закладі та його підрозділах,
- визначення на основі аналізу і оцінки виявленої інформації доцільності та ступеня ефективності педагогічних дій.

Перетворювальні завдання дослідницької діяльності:

- підвищення ефективності процесів навчання, виховання, професійної підготовки;
- вдосконалення педагогічного процесу на основі визначеної інформації про його учасників.

Принципи дослідницької діяльності

- цілеспрямованість – необхідність співвіднесення організаційних форм, засобів і методів її реалізації з кінцевою метою;
- адресність – визначається мірою диференціації її форм і змісту залежно від індивідуальних або групових особливостей суб'єктів педагогічного процесу;
- доступність – вимагає забезпечення природності умов діагностування і мотивації обстежуваних;
- системність і безперервність вивчення – забезпечення багатоаспектного і неодноразового діагностування із застосуванням різноманітних методів, що розкривають різні сторони досліджуваного явища в динаміці;
- принцип об'єктивності – передбачає аналітичний підхід педагога до отриманих результатів, багатократну перевірку будь-якого факту, високу вимогливість до себе.

Отримана в ході дослідницької діяльності інформація забезпечує основу для проведення розвивальної роботи з суб'єктами освітнього процесу, налагодження продуктивної педагогічної взаємодії. Викладач на основі отриманої інформації розробляє й реалізує програму подальшого розвитку тих чи інших сторін освітнього процесу.

У сферу професійних завдань викладача ЗВО входить також оцінка досягнень і компетентності суб'єктів навчально-виховної взаємодії, виявлення і врахування їх особистісних і групових характеристик з метою підвищення ефективності освітнього процесу та реалізації його гуманістичної спрямованості.

З функціонального погляду педагогічна діагностика як компонент педагогічної діяльності викладача ЗВО включена у структуру освітнього процесу.

Педагогічна діагностика здійснюється на всіх етапах освітнього процесу і передбачає отримання й використання з педагогічною метою достовірної інформації про його учасників, умови, зміст і результативність.

Основні напрями педагогічної діагностики:

- діагностика вихованості – вивчення різноманітних проявів вихованості студентів як інтеграційного результату педагогічних і соціальних чинників, а також визначення виховних можливостей суб'єктів і факторів педагогічного процесу;

- діагностика дидактична – вивчення навчальних досягнень студентів для оперативної оцінки ефективності освітнього процесу та його корекції; діагностика управлінська (організаційно-методична) – вивчення педагогічного потенціалу освітнього процесу: кваліфікації педагогів, керівників навчальних закладів, методичної підготовленості, оснащеності і особливостей організації педагогічного процесу;

- діагностика соціально-педагогічна – вивчення соціальних умов педагогічного процесу і педагогічного потенціалу соціального середовища для виявлення і корекції можливих відхилень;

- діагностика соціопсихопедагогічна – вивчення соціально-психологічних чинників і явищ педагогічного процесу, їх впливу на навчання, виховання і розвиток з метою корекції можливих відхилень;

- психодіагностика педагогічна – вивчення чинників і результатів розвитку особистості в педагогічному процесі;

- діагностика валеопедагогічна – вивчення змін стану здоров'я суб'єктів педагогічного процесу.

Основними **функціями** педагогічної діагностики є: аналітична, контрольно-оцінювальна, пояснювальна, інформаційна, інтегруюча, прогностична, нормативна, формувальна, зворотного зв'язку, спонукальна.

Таким чином, застосування загальної схеми здійснення дослідження має на меті упорядкування роботи над розв'язанням проблеми. Дотримання послідовності етапів наукового пошуку забезпечує високий професійний рівень наукового дослідження і ефективність його впровадження.

Отже, людина постійно збагачує теорію і практику освіти. У зв'язку з цим існує постійна «відкритість» педагогічного знання про людину і процес її виховання, навчання та розвитку, що сприяє становленню нових наукових шкіл і напрямів, можливості їх різноманітності та обумовлює необхідність та важливість науково-педагогічних досліджень. В обов'язки викладача ЗВО входить здійснення дослідницької діяльності, зокрема, педагогічної діагностики.

Питання для самоконтролю та роздумів

Що таке наукове дослідження?

Як класифікуються наукові дослідження за різними ознаками?

Як визначають методологію наукового дослідження?

На яких принципах ґрунтується методологія наукових досліджень?

Обґрунтуйте необхідність планування наукової роботи.

Проаналізуйте основні етапи організації наукових досліджень.

Схарактеризуйте проблеми обрання теми наукового дослідження.

Гіпотеза, її значення в процесі наукових досліджень.

Як оцінюється ефективність науково-педагогічних досліджень?

Яка мета дослідницької діяльності викладача ЗВО?

Від яких факторів залежить ефективність педагогічної діагностики?

Тема 3. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ.

План.

1. Науковий метод. Класифікації методів наукового дослідження.
2. Загальнонаукові методи.
3. Класифікації методів педагогічної діагностики.
4. Педагогічне спостереження.
5. Педагогічний експеримент.
6. Вивчення документів.

Ключові поняття й терміни. Науковий метод, класифікація методів, методи дослідницької діяльності викладача ЗВО, загальнонаукові методи, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, вивчення документів.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,8,9,10,12.

Основні: 2,3,4,5,8,9,11,12,14.

Допоміжні: 8,11,19,25,30.

8888 Основні теоретичні положення

1. Науковий метод. Класифікації методів наукового дослідження.

Науковий метод – це спосіб пізнання явищ дійсності, їх взаємозв'язків і розвитку.

Метод можна розглядати як певний систематизований комплекс прийомів, процедур, які застосовують дослідники для досягнення мети і завдань дослідження (С. Гончаренко).

Групи методів (П. Образцов) :

Загальнонаукові логічні методи пізнання (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, індукція, дедукція, аналогія, моделювання);

Емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження (метод вивчення педагогічної наукової і методичної літератури, архівних матеріалів; спостереження; бесіда; опитування: анкетування, інтерв'ю, експертне опитування, соціометричний метод, метод тестування; методи вивчення продуктів діяльності і узагальнення передового педагогічного досвіду; експеримент);

Порівняльно-історичні методи (генетичний метод, метод порівняння, історичний метод, порівняльно-історичний метод).

М. Фіцула схиляється до поділу методів педагогічного дослідження на такі три групи: емпіричного дослідження, теоретичного дослідження, методи кількісної обробки результатів.

Залежно від призначення **методи дослідницької діяльності викладача ЗВО** можуть бути систематизовані в такі групи:

1) методи збору діагностичної інформації – спостереження, опитування (усне – бесіда, інтерв'ю і письмове – анкетування), тестування, контент-аналіз, аналіз результатів діяльності; використання цих методів дає змогу вирішувати такі завдання, як розпізнавання діагностованих явищ, властивостей і характеристик, вимірювання рівня їх розвитку;

2) методи оцінювання діагностичної інформації: методи шкалування, статистичні методи (багатомірне групування, кореляційний і регресивний аналіз), методи рейтингового оцінювання, методи обробки діагностичної інформації тощо;

3) методи представлення і накопичення результатів діагностики; узагальнені дані педагогічної діагностики подаються у вигляді діагнозу, тобто висновку щодо стану досліджуваного явища;

4) методи використання результатів діагностики: безпосередня педагогічна дія, опосередкована педагогічна дія, координація і планування педагогічних дій, прогнозування, рекомендації, побажання, вимоги тощо;

5) методи оцінки достовірності результатів: експертний метод, контрольні заходи, спостереження, статистичний аналіз і т. д.

2. Загальнонаукові методи.

У педагогічних дослідженнях в основному застосовують загальнонаукові методи. Як правило, це не один метод, а ціла система.

Загальнонаукові методи ще називають методами теоретичних досліджень. Їх стислий опис надано у табл. 4 (на основі аналізу розвідок вітчизняних дослідників).

Таблиця 4.

Характеристика загальнонаукових методів дослідження

№ з/п	Назва методу	Визначення методу
1	Аналіз	уявне або фактичне розкладання (поділ) досліджуваного цілого на частини. За допомогою аналізу виділяють і досліджують окремі ознаки предмета чи явища.
2	Синтез	об'єднання раніше виокремлених частин і ознак досліджуваного явища у смислове ціле. Результатом синтезу є нове утворення, властивості якого є результатом не тільки внутрішнього з'єднання властивостей компонентів, але і результатом їх внутрішнього взаємозв'язку і взаємозалежності.
3	Індукція	метод наукового пізнання, спрямований на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних припущень від конкретного до загального, від відомого до невідомого.
4	Аналогія	метод наукового пізнання, під час якого встановлюється подібність у деяких рисах, якостях і відношеннях між нетотожними об'єктами. Висновки, зроблені на основі аналогії, є правдоподібними, зокрема, на основі подібності двох об'єктів за якимось одним параметром робиться висновок про їх подібність за іншими параметрами.
5	Абстрагування	процес мисленнєвого виділення з усіх ознак, властивостей і зв'язків реального об'єкта з метою більш глибокого його вивчення.
6	Конкретизація	полягає у наданні предмету конкретного вираження.
7	Моделювання	поширений загальнонауковий теоретичний метод дослідження, під час якого вивчається не сам об'єкт пізнання, а його відображення у вигляді моделі, але результат дослідження переноситься з моделі на об'єкт.

8	Ідеалізація	граничний вид абстрагування, що ґрунтується на послідовному максимальному ізолюванні досліджувальної властивості від супутніх факторів, внаслідок чого створюються ідеальні об'єкти, яких не існує у педагогічній реальності.
9	Формалізація	метод вивчення об'єктів відображенням їх змісту і структури у знаковій формі за допомогою штучної мови та символів, які забезпечують чіткість фіксації знань.
10	Узагальнення	являє собою логічний процес переходу від одиничного до загального, від менш загальних до більш загальних знань, визначення загальних властивостей і ознак предметів.

Додамо, що досліднику необхідно не тільки орієнтуватися у сутності певного методу, а знати його переваги та певні обмеження, співвідносити з етапами наукового дослідження.

3. Класифікації методів педагогічної діагностики.

Методи педагогічного дослідження можуть бути згруповані за такими параметрами (В. Галузяк, І. Холковська):

1. Рівень наукового пізнання – емпіричний чи теоретичний. Відповідно можна виокремити емпіричні методи дослідження (спостереження, бесіда, тестування тощо) і теоретичні (апроксимація, аксіоматизація, екстраполяція, моделювання та інші).

2. Характер дій дослідника-педагога з об'єктом:

- а) вивчення об'єкту (всі перераховані методи дослідження);
- б) обробка отриманих даних (якісна і кількісна, різні рівні математично-статистичної обробки);
- в) методи презентації отриманих даних (таблиці, графіки, схеми).

Вибір методів діагностики повинен бути обґрунтованим і відповідати меті. У практичній діяльності педагога основними виступають спостереження та бесіда, які доповнюються анкетуванням, тестуванням, аналізом продуктів діяльності чи документації.

Характер діагностичної процедури визначається за наступними критеріями:

- форма проведення: індивідуальна чи групова діагностика;
- вид діагностичного процесу: скринінгова діагностика чи поглиблена;
- етапність процедури обстеження: первинна чи повторна оцінка (останню, у свою чергу, можна розділити на динамічну і підсумкову);
- пролонгованість оцінки: лонгітюдна (тривала, багатократна) чи зрізова (одинична);
- характер оцінки: експертна (диференціально-рівнева) чи диференціально-типологічна.

4. Педагогічне спостереження.

Педагогічне спостереження – це спеціально організоване, цілеспрямоване сприйняття педагогічного процесу у звичайних умовах; об'єкт спостереження – дії та вчинки студентів та викладачів (С. Сисоєва, Т. Кристопчук). Суть цього методу полягає в безпосередньому, планомірному й тривалому сприйманні педагогічних явищ без втручання дослідника в нього.

Наукове спостереження у професійній педагогіці – цілеспрямоване і організоване сприйняття предметів, явищ і процесів виховання, навчання і розвитку людини в процесі його професійної підготовки.

Об'єктами спостереження в професійній педагогіці можуть бути дії учнів та навчальних груп в навчальному процесі, виконання учнями робіт, зміна поведінки учнів, дії викладача, методи навчання та інші педагогічні явища.

Функції спостереження – забезпечення теоретичного дослідження емпіричною інформацією, перевірка адекватності та істинності теорії в практиці.

Етапи педагогічного спостереження:

- вибір об'єкта спостереження, формулювання мети і завдання спостереження;
- отримання дозволу на проведення спостереження; складання плану спостереження;
- підготовка документів спостереження (інструкції, протоколи);
- збір даних спостереження (записи, протоколи, таблиці); оформлення результатів спостереження;
- аналіз результатів спостереження;
- теоретичні і практичні висновки спостереження.

Таблиця 5.

Форма протоколу спостереження (А. Киверялг)

Час (хв.)	Діяльність вчителів	Аналіз діяльності	Висновки
1-10	Ознайомлення з інструкцією	1. Інструкція складена доступно. 2. Учні раніше відведеного часу засвоїли викладений в інструкції матеріал.	Зменшити час для ознайомлення з інструкцією

Головні вимоги до методу педагогічного спостереження:

- ясність і чіткість спостереження;
- визначення завдань і мети;
- вибір об'єкта, предмета та педагогічної ситуації;

- вибір способу спостереження;
- вибір способів реєстрації того, що спостерігається;
- систематичність і різнобічність спостереження;
- достатня кількість зафіксованих фактів;
- своєчасність і правильність, об'єктивність фіксації;
- простота й логічність техніки запису;
- ретельна, обдумана обробка зібраного матеріалу;
- врахування всіх впливів на перебіг досліджуваних явищ;
- виділення тривалих, істотних, повторюваних фактів;
- відокремлення їх від другорядних і випадкових елементів;
- неупередженість у тлумаченні матеріалу, в оцінках фактів і висновків,

що впливають з них;

- оброблення та інтерпретація одержаної інформації.

Спостереження повинно мати визначену мету (наскільки точніша мета спостереження, настільки простіше реєструвати результати спостереження і робити достовірні висновки). Спостереження проводити необхідно за попередньо складеним планом (у плані деталізувати окремі питання, скласти опитувальник). Кількість досліджуваних ознак має бути мінімальною, і вони мають бути чітко визначені.

Дані, одержані шляхом різних спостережень, повинні порівнюватися (важливо застосовувати однакові критерії під час оцінки досліджуваних явищ; явища необхідно спостерігати в реальних умовах).

5. Педагогічний експеримент.

Педагогічний експеримент є певним комплексом методів дослідження, який забезпечує науково-об'єктивну та доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези (С. Сисоєва, Т. Кристопчук).

Він дозволяє глибше, ніж інші методи, перевірити ефективність тих чи інших нововведень у навчанні та вихованні, порівняти значення різних факторів у структурі педагогічного процесу й обрати найкращі (оптимальні) їх поєднання для відповідної ситуації, виявити належні умови реалізації певних педагогічних завдань. Експеримент дає можливість відкрити усталені, повторювані, істотні зв'язки між явищами, тобто вивчати закономірності, характерні для педагогічного процесу.

Основна мета експерименту – перевірка теоретичних положень, підтвердження робочої гіпотези, всебічне вивчення теми дослідження.

Вимоги до дослідника:

- висока методологічна культура,
- уважне опрацювання програми експерименту.
- надійний критеріальний механізм, що дозволяє фіксувати

ефективність освітньо-виховного процесу.

У педагогіці послуговуються кількома основними **видами експерименту**. За умовами проведення розрізняють *природний та лабораторний* експерименти. У першому випадку експеримент проводиться у звичайних, природних умовах навчання та виховання. На відміну від природного під час лабораторного експерименту учень (або група учнів) ізолюються від колективу класу з метою забезпечення точного обліку результатів експерименту.

Г. Кловак зазначає, що за характером втручання в навчально-виховний процес експеримент може бути констатувальним, пошуковим, формувальним. Зокрема, **констатувальний** експеримент проводиться з метою виявлення поточного (загального) стану навчально-виховного процесу або певного педагогічного явища та стану його структурних елементів, які були визначені до експерименту і не змінювались. Констатувальний експеримент як комплексний метод дослідження включає низку спеціальних дослідницьких методів: вивчення й аналіз педагогічної документації, передового педагогічного досвіду та незалежних характеристик; анкетування; бесіди; інтерв'ю; тести. За результатами констатувального експерименту робляться загальні висновки про стан досліджуваної проблеми на даному етапі наукового пошуку. **Формувальний експеримент** має на меті довести, завдяки яким факторам можна досягти необхідних результатів освітнього процесу.

Під час **планування педагогічного експерименту** досліднику необхідно визначити:

- кількість учасників експерименту;
- способи відбору учасників експерименту;
- кроки проведення експерименту;
- достовірність одержаних результатів;
- правильність інтерпретації одержаних результатів.

6. Вивчення документів.

Основною передумовою успішного аналізу документів є чітко сформульована мета дослідження й теоретичні вихідні дані. Підхід до проведення аналізу, його направленість обумовлені науковою проблемою.

Документи, які використовує дослідник, самі по собі не переслідують наукових цілей. Робота з ними – складна і трудомістка. Вона передбачає детальне вивчення відповідно до досліджуваної проблеми з її основними поняттями.

При цьому треба обрати такий спосіб роботи з матеріалом, який би забезпечив можливість аналітичного підходу до нього. Необхідно здійснити опис документів, розподіл їх за змістом, забезпечити класифікацію інформації,

яка вивчається та її інтерпретацію. Цей якісний аналіз відкриває шлях до проведення кількісного аналізу. Спосіб якісного дослідження документів визначає можливості та ефективність дослідження кількісного.

Метою вивчення важливих документів перш за все є те, що це повинна бути їх змістовна інтерпретація, а не лише формальна класифікація.

Під час аналізу змісту документа необхідно розробити систему категорій відповідно з яких будуть класифікуватися дані.

Кількісний аналіз певних документів у соціальних дослідженнях визначається поняттям «контент-аналіз» або «кількісна семантика». Він є основою класифікації текстового матеріалу. У психолого-педагогічному дослідженні контент-аналіз виступає важливим джерелом пізнання.

Документи можуть бути або головним джерелом пізнання, або вихідним матеріалом подальшого дослідження. У цьому випадку аналіз їх може слугувати конкретизації проблеми, що вивчається, й уточненню наукової гіпотези. На підставі вивчення документів формулюються пункти таблиць, запитання анкет тощо.

Отже, в сучасній науці завжди використовується комплекс методів. Для теоретичних досліджень використовують методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, ідеалізація, абстрагування, моделювання. В ході науково-педагогічних досліджень обов'язковими є педагогічне спостереження та педагогічний експеримент. Науковцю необхідно вміти правильно використовувати комплекс методів та інтерпретувати отримані результати.

Питання для самоконтролю та роздумів

Що таке «науковий метод»?

Назвіть сучасні методи загальнонаукових (теоретичних) досліджень.

Визначте роль методів аналізу і синтезу в теоретичних дослідженнях.

Охарактеризуйте метод індукції та дедукції

Охарактеризуйте метод ідеалізації.

У чому сутність методу моделювання?

Які основні вимоги до проведення педагогічного спостереження?

Які основні вимоги до проведення педагогічного експерименту?

Схарактеризуйте етапи педагогічного експерименту.

Яка мета вивчення документації?

Тема 4. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СОЦІОЛОГІЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ.

План.

1. Використання соціологічних методів у педагогічній науці.
2. Статистичні методи у педагогічній науці.
3. Критерії оцінювання діагностичних методик.

Ключові поняття й терміни. Метод науково-педагогічного дослідження, соціологічні методи, опитування, бесіда, інтерв'ю, анкетування, соціометричний метод, статистичні методи, математична статистика, реєстрація, шкалування, ранжування, кореляція, середнє арифметичне, критерії оцінювання діагностичних методик.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,8,9,10,12.

Основні: 2,3,4,5,8,9,11,12,14.

Допоміжні: 8,11,25,30.

8888 Основні теоретичні положення

1. Використання соціологічних методів в педагогічній науці.

Описові методи використовуються у таких випадках:

- коли проблема, що її досліджують, недостатньо забезпечена документальними джерелами інформації;
- коли предмет дослідження або його окремі характеристики неможливо спостерігати в повному обсязі протягом всього існування даного явища;
- коли предметом дослідження є елементи колективної та індивідуальної свідомості – думки, стереотипи мислення, а не безпосередні вчинки і поведінка;
- коли опитування доповнює можливості опису й аналізу досліджуваних явищ і перевіряє дані, отримані за допомогою інших методів.

Опитування – це метод збору первісних даних на основі вербальної комунікації. Він, за умови виконання певних правил, дає змогу одержати не менш надійну інформацію, ніж у спостереженнях: про події минулого і сучасного, про стійкі нахили, мотиви тих чи інших учинків, про суб'єктивні стани.

Було б помилкою вважати опитування найлегшим методом, тому що насамперед потрібно знати, як і про що запитати, як отримати вірогідні відповіді. Є різні правила побудови запитань, розташування їх у певному порядку, групування в окремі блоки тощо.

Методи опитування різні за формою і характером організації. Вони можуть проводитися усно або письмово, індивідуально або у групі, раз або багатократно. Запитання можуть формулюватися у прямій формі (відповідь варто розуміти в тому сенсі, який вкладає у нього піддослідний) і непрямій (відповідь передбачає розшифровку в іншому, прихованому від піддослідного змісті). Вони можуть мати відкритий або закритий характер.

До традиційних методів збору даних належить **бесіда**. Педагогічна бесіда як метод дослідження відрізняється цілеспрямованими намаганнями дослідника проникнути у внутрішній світ співбесідника, з'ясувати причини тієї чи іншої поведінки. Інформацію про моральні, світоглядні, інші погляди, ставлення до будь-якої проблеми отримують за допомогою бесід.

Особливості проведення бесіди:

- Наявність чіткого, продуманого з урахуванням особистості співбесідника плану, якого неухильно дотримуються в ході бесіди.
- Висвітлення питань, що цікавлять дослідника з усіх боків та в різних зв'язках.
- Варіативність, гнучкість запитань, постановка їх у прийнятній для співбесідника формі.
- Вміння використати ситуацію, тактовність у спілкуванні, толерантність і розуміння співбесідника.

Бесіда – досить складний і ненадійний метод. Тому він застосовується найчастіше як допоміжний. Щоб підвищити надійність результатів бесіди і зняти неминучий відтінок суб'єктивізму, застосовуються спеціальні запобіжні заходи.

Інтерв'ю – це бесіда, що проводиться за певним планом і передбачає прямий контакт інтерв'юера з респондентом. Інтерв'ю не повинно бути довготривалим. Реєстрація відповідей не має стримувати того, хто відповідає.

Порівняємо інтерв'ю та бесіду як методи педагогічного дослідження. Метод інтерв'ю визначається як «однобічний процес міжособистісної комунікації, керований інтерв'юером». Бесіда може бути визначена як двоканальна комунікація.

У випадку інтерв'ю педагог повинен бути нейтральним, акцент робиться на однозначності розуміння і впливу питань, що ставляться. У випадку бесіди головне – вміння слухати, бути цікавим співрозмовником, використовуючи для цього всі особистісні ресурси. Бесіди протипоказані завчасно сформульовані

питання. Цей метод індивідуалізований: треба не стільки досягти одностайності думки, скільки знайти ту, кожного разу індивідуальну форму питання чи поведінки, яка викликає бажання обговорити значущі проблеми. Крім того, дослідник не знає завчасно, яку конкретну інформацію може повідомити йому респондент. Мета бесіди – отримати уявлення про те, що цікавить респондента, що є для нього проблемою.

Дослідницька тактика переконливо свідчить, що методи бесіди та інтерв'ю взаємно доповнюють один одного. Для глибокої інтерпретації даних, отриманих в інтерв'ю, їх корисно доповнити бесідами.

Анкетування – метод масового збору інформації за допомогою спеціально розроблених опитувальників, які називаються анкетами. Анкетування ґрунтується на припущенні, що людина буде відверто відповідати на поставлені запитання (ці сподівання справджуються на 50%, що різко знижує надійність анкетування, звужує його діапазон, підриває довір'я до об'єктивності результатів).

Педагогів анкетування приваблює можливістю швидкого масового опитування, можливої автоматизації обробки зібраного матеріалу.

У педагогічному дослідженні використовуються різноманітні **типи анкет**:

- відкриті, що вимагають самостійного конструювання відповіді;
- закриті, в яких учням доводиться вибрати одну з готових відповідей;
- іменні, що передбачають вказування прізвища опитуваного,
- анонімні, які обходяться без нього; повні і неповні; пропедевтичні і

контрольні тощо.

Соціометричний метод – це метод опитування, націлений на виявлення міжособистісних відносин шляхом фіксації взаємних почуттів симпатії і неприязні серед членів групи. Він дає можливість кількісно оцінити вибори індивідів один одного в процесі виконання певної діяльності. Це достатньо ефективна методика опису та оцінки міжособистісних відносин, психологічної структури групи та її загального психологічного клімату.

Назва методу походить від двох латинських слів «socius» – друг, товариш і «metrum» – вимірювання, тобто це вимір ступеня дружніх стосунків і своєрідний спосіб кількісної оцінки міжособистісних відносин між індивідами в групі. За допомогою соціометричної методики можна отримати інформацію про позиції індивідів у групі: рівень популярності, типи відносин, наявність підгруп, неформального лідера, групову згуртованість тощо. На її основі виявляють позитивні, конфліктні, напружені або індиферентні ділянки і, таким чином, коригують взаємовідносини в групі.

2. Статистичні методи у педагогічній науці.

Педагогічна дійсність має два аспекти – якісний і кількісний. У дослідженнях теоретичних проблем професійної освіти треба обов'язково застосовувати два види критеріїв. Кількісні критерії, які виходять на основі інтервальної шкали і які можна обробляти статистичними методами, і якісні критерії, які неможливо вимірювати безпосередньо в інтервальній шкалі, але за допомогою яких можна аналізувати зміст педагогічних явищ.

Якість – це сукупність властивостей, які показують, що собою являє певний об'єкт, чим він є. Кількість визначає розміри, величину цієї якості.

Математична статистика – це галузь математичних знань, що розробляє раціональні прийоми (способи) систематизації, обробки і аналізу даних статистичних спостережень масових явищ з метою встановлення характерних для них статистичних закономірностей, використання для наукових і практичних висновків.

Завдання математичної статистики:

1) указати способи збору і групування даних, отриманих в результаті спостережень або спеціально спланованих експериментів;

2) розробити методи аналізу статистичних даних залежно від мети психолого-педагогічних досліджень.

Статистичні методи:

Реєстрація – виявлення належності певних об'єктів до певного класу і підрахунок їх кількості за належністю (наявністю – відсутністю).

Ранжування – розміщення зібраних фактів у певній послідовності, визначення місця в цьому ряду досліджуваних об'єктів.

Шкалування – присвоєння балів або інших цифрових (умовних) показників досліджуваним об'єктам чи їхнім характеристикам.

Вимірювання – ґрунтується на присвоєнні об'єктам кількісних вимірників відповідно до певних правил (наприклад, коефіцієнт інтелектуальності IQ). Вимірювання — операція, за допомогою якої визначають відношення вимірюваної величини до іншої однорідної величини. Його виражають відповідним числовим значенням

Зокрема, щоб зафіксувати певні прояви поведінки, конкретні вчинки, з метою з'ясування внутрішнього стану, якостей піддослідних, необхідно визначити зовнішні ознаки цієї поведінки. Вони називаються **індикаторами**. Саме це є найскладнішим і найважливішим у дослідженні: з'ясувати, які індикатори дослідник буде спостерігати і брати до уваги, наскільки кожен з них характеризує досліджувану якість, як це буде оцінюватись. Це є встановлення ознак і категорій дослідження.

На констатувальному чи формувальному етапах психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи допоможуть розкрити зв'язки між досліджуваними явищами. Дуже важливим у статистиці є поняття сукупності.

Генеральною сукупністю називають сукупність однорідних об'єктів, що піддаються статистичному аналізу. Об'єм генеральної сукупності – це кількість об'єктів у генеральній сукупності.

При вибіркового спостереженні з генеральної сукупності формується **вибіркова сукупність (або вибірка)** – обмежена множина випадково відібраних з генеральної сукупності об'єктів, для якої проводяться статистичні дослідження.

Результати досліджень вибірки переносяться на генеральну сукупність.

Вибірка є репрезентативною, якщо кожен елемент генеральної сукупності має однакову ймовірність потрапити до цієї вибірки.

Статистичний критерій – це вирішальне правило, що забезпечує надійну поведінку, тобто прийняття істинної та відхилення хибної гіпотези з високою ймовірністю.

Перевірка статистичних гіпотез полягає у перевірці припущень про характер розподілу випадкових величин та про зв'язок між ними, про належність даних до однієї генеральної сукупності, про значимість відмінностей тощо.

Параметричні критерії – критерії, що включають у формулу розрахунку параметри розподілу, тобто середні й дисперсії (t-критерій Стьюдента, критерій F та ін.).

Непараметричні критерії – критерії, що не включають у формулу розрахунку параметри розподілу й засновані на оперуванні частотами або рангами (критерій Q Розенбаума, критерій T. Вілкоксона та ін.).

При аналізі багатьох педагогічних явищ важливу роль відіграють середні величини, які дозволяють глибше зрозуміти особливості об'єкта спостереження. У математичній статистиці є декілька видів середніх величин: середнє арифметичне, медіана, мода і т.ін. Крім того, існує декілька показників коливання (міри розсіювання): варіаційний розмах, середнє квадратичне відхилення, середнє абсолютне відхилення, дисперсія тощо.

Середнє арифметичне є абстрактною типовою характеристикою цієї сукупності. Воно згладжує, нівелює випадкові й не випадкові коливання, вплив індивідуальних особливостей та дозволяє подати однією величиною деяку загальну характеристику реальної сукупності одиниць. Середнє арифметичне вираховується як частина від поділу суми величин на їх число.

Медіаною називається значення досліджуваної ознаки, зліва і справа від якої знаходиться однакова кількість елементів вибірки за шкалою, побудованою за зростанням чи зменшенням чисел. Варто додати, що медіана ділить впорядкований варіаційний ряд на дві рівні по чисельності групи.

Модою у статистиці називають значення ознаки, яке найчастіше зустрічається, і з яким найбільш вірогідно можна зустрітися в серії зареєстрованих спостережень. Іншими словами, – це типове значення ознаки, яке найчастіше зустрічається серед інших значень. Мода відповідає класу з максимальною частотою. Цей клас називають **модальним значенням**.

У дискретному ряді мода – це значення з найбільшою частотою. В інтервальному ряді (з рівними інтервалами) модальним є клас з найбільшим числом спостережень.

Для характеристики рядів розподілу є недостатнім мати лише середні величини даної ознаки, бо два ряди, наприклад, можуть мати однакові середні арифметичні, але ступінь концентрації (чи ”розкидання”) значень ознак навкруг середньої буде зовсім іншим. Характеристикою такого розкидання є показники розсіювання – дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації.

Дисперсією називають величину, рівну середньому значенню квадрата відхилень окремих значень ознак від середньої арифметичної.

Цілком очевидно, що величина дисперсії не дозволяє спостерігачеві безпосередньо зробити певні узагальнення щодо розкиду досліджуваної змінної. Великою, яка безпосередньо пов’язана зі змістовими характеристиками змінної, є середнє квадратичне відхилення.

Середнє квадратичне відхилення підтверджує типовість і показовість середньої арифметичної та відображає міру коливання числових значень ознаки. Воно дорівнює кореню квадратному із дисперсії.

Середнє квадратичне відхилення є мірою абсолютного коливання ознаки і завжди виражається у тих самих одиницях вимірювання, що й ознака. Це не дозволяє зіставити між собою середні відхилення різних ознак, а також однієї й тієї ж ознаки у різних сукупностях. Щоб мати таку можливість, слід середні відхилення виразити у відсотках до середнього арифметичного – у вигляді відносних величин. Відношення середнього квадратичного відхилення до середнього арифметичного називають **коефіцієнтом варіації**.

Природно, з двох порівнювальних рядів той має більший розкид, у якого коефіцієнт варіації більший.

Зв’язок (залежність) між двома і більше змінними у статистиці називають **кореляцією**. Якщо, наприклад, якісь дві характеристики, отримані для одного й того ж об’єкта, мають тенденцію сумісно змінюватися так, що

з'являється можливість завбачити величину однієї з них по значенню іншої, говорять, що ці характеристики корелюють одна з іншою.

Коефіцієнт кореляції – це число, знак і величина, які характеризують напрямок і силу взаємозв'язку.

Розрізняють багато типів коефіцієнтів кореляції. Їх вибір залежить від видів шкал вимірювання змінних, залежність між якими має бути оцінена.

Найчастіше у психолого-педагогічних дослідженнях використовують коефіцієнти кореляції Пірсона і Спірмена. Значення коефіцієнта кореляції можуть змінюватися в межах від -1 до $+1$, включаючи значення 0 . Знак коефіцієнта кореляції вказує на напрям (прямий чи обернений) взаємозв'язку між двома змінними. Абсолютне значення коефіцієнта (без врахування знаку) характеризує силу (тісноту) взаємозв'язку, що розглядається. Призначенні коефіцієнта плюс або мінус 1 говорять про наявність суворої функціональної взаємозалежності. Значення коефіцієнта кореляції 0 вказує на відсутність будь-якого взаємозв'язку між змінними, що розглядаються. Але у практиці такі ідеальні значення не зустрічаються: переважно, значення коефіцієнта кореляції знаходяться в середині означеного вище інтервалу.

Критерії оцінки результатів навчальної роботи

Останнім часом для об'єктивної оцінки результатів навчальної роботи в психолого-педагогічних дослідженнях використовуються різні критерії, з яких ми розглянемо тільки деякі.

Пропонується формула:

$$K_y = \frac{N_1}{N} \times 100$$

де K_y - успішність; N_1 - число вірних відповідей; N - загальне число заданих питань.

3. Критерії оцінювання діагностичних методик.

До складу основних критеріїв оцінювання діагностичних методик належать об'єктивність, надійність, валідність, релевантність, точність, стійкість.

Об'єктивність забезпечується вилученням особистого впливу дослідника. Об'єктивність також має кілька необхідних ознак:

- забезпечення однакових умов. Об'єктивність проведення вимірювань вимагає, щоб усі піддослідні підлягали однаковим способам дослідження (вимірюванням), щоб умови їх проведення були в усіх випадках аналогічними. Для цього засоби вимірювання уніфікуються: розробляються однакові програми, завдання, встановлюються спільні критерії. Зрозуміло, що цілком однакові умови важко забезпечити, але прагнути цього треба;

- вимірювання об'єктів за допомогою одних і тих самих вимірників і на

основі однакових критеріїв;

- забезпечення однакової обробки даних;
- об'єктивність інтерпретації результатів вимірювання (однакова

Одним із найважливіших засобів підвищення надійності діагностичної методики є одноманітність процедури обстеження, її чітка регламентація: однакові для всієї вибірки піддослідних обстановка та умови праці, однотипний характер інструкцій: однакові часові обмеження, способи і особливості контактів з піддослідними, порядок пред'явлення завдань тощо. На підвищення надійності впливає однорідність вибірки за віковими, статевими, освітніми, професійними показниками.

Надійність вимірюється математично статистичними методами (кореляція за Пірсоном або Спірменом). Надійність тим вища, чим більше одержаний коефіцієнт кореляції наближається до одиниці.

Для перевірки надійності вимірювального інструмента завдання тесту розподіляються на парні й непарні, окремо опрацьовуються. Результати двох одержаних рядків повинні корелювати між собою. При коефіцієнті надійності від $+0,75 - +0,85$ методика вважається надійною.

Про стабільність ознаки свідчить коефіцієнт кореляції між результатами першого і повторного обстеження. Повторне тестування проводиться через 2-3 місяці, але не частіше, ніж через півроку. Якщо ознака, що вимірюється, стабільна, тобто завершила свій розвиток, то коефіцієнт стабільності повинен бути достатньо високим (не нижче $+0,80$).

Стійкість – це відтворюваність результатів під час багатократних вимірювань. Стійкість може порушуватися через випадкові помилки, характеристики об'єкта, сам інструмент вимірювання (чим він точніший, тим більші варіації даних).

Отже, опитування, бесіда, інтерв'ю, анкетування, соціометричний метод є методами досліджень, що взято з соціології у педагогічні розвідки. Математична статистика кількісно дозволяє підтвердити наукові відкриття.

Кожен науковий метод має певні переваги та обмеження. Результат наукового дослідження, багато в чому, залежить від правильного вибору, використання наукових методів та інтерпретації їх результатів.

Питання для самоконтролю та роздумів

В чому переваги опитування як методу наукового дослідження?

Назвіть особливості проведення бесіди.

В чому різниця між інтерв'ю та бесідою?

Які типи анкет використовуються у педагогічному дослідженні?

Яку інформацію можна отримати за допомогою соціометричної методики?

Схарактеризуйте завдання математичної статистики.

В чому суть методу ранжування?

В чому суть методу шкалування?

Схарактеризуйте критерії оцінювання діагностичних методик.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

План.

1. Поняття академічної доброчесності.
2. Види порушень академічної доброчесності.
3. Академічна відповідальність.
4. Механізми забезпечення академічної доброчесності у ЗВО.
5. Морально-етичні цінності дослідника.

Ключові поняття й терміни: академічна доброчесність, плагіат, види плагіату, помилки цитування, академічна відповідальність, забезпечення академічної доброчесності, академічна етика, морально-етичні цінності дослідника.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 3,12,14,18.

Основні: 5,9,11,13.

Допоміжні: 1,2,5,13,18,20,21,28,31,33.

Основні теоретичні положення

1. Поняття академічної доброчесності.

Доброчесність – позитивна, необхідна академічному середовищу цінність. Завдяки доброчесності, відкритості, взаємній доброзичливості членів цього середовища воно ефективно реалізує свою місію з обміну знаннями й їх примноження.

Відповідно до Статті 42 Закону України «Про освіту»: **Академічна доброчесність** – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічна доброчесність – складна міждисциплінарна категорія. Поступово в Україні складається предметно-наукове поле академічної

доброчесності та розробляються вектори її імплементації на рівні нормативно-правового забезпечення та цілеспрямованого провадження в освітній процес закладів вищої освіти (С. Беляєв, І. Толмачова, О. Єрмоєнко).

Чинники, що зумовлюють імплементацію академічної доброчесності в освітній процес ЗВО:

- новітні тенденції та ефективні практики організації освітнього процесу у ЗВО країн Європи;
- визначення академічної доброчесності у якості обов'язкової складової внутрішньої системи забезпечення якості освіти у кожному ЗВО України;
- представлення у професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладу вищої освіти» трудових функцій та професійних компетентностей викладача ЗВО, що передбачають обов'язкове дотримання норм академічної доброчесності (наприклад, трудова функція «керівництво науковою творчою роботою здобувачів вищої освіти»);
- постійно зростаючі технічні можливості щодо потенційно можливих порушень академічної етики.

Важливо відзначити, що випускники ЗВО педагогічного профілю працюють в освітній галузі, що зумовлює не тільки усвідомлене дотримання ними принципів та норм академічної доброчесності, а й провадження її механізмів у щоденній роботі з учителями, студентами, здобувачами загальної середньої освіти (С. Беляєв, І. Толмачова, О. Єрмоєнко).

У європейському освітньому просторі принципи академічної доброчесності є пріоритетними. Зокрема, функціонує Міжнародний центр академічної чесності – 250 установ, 1 500 представників із 21 країни (станом на 2014). «Перелік етичних стандартів» розроблений Асоціацією міжнародних освітян (NAFSA), «Етичний кодекс» розроблений Національною Освітньою Асоціацією, «Етичний кодекс членів Фулбрайтівського товариства України» (2007), Європейська хартія для науковців (2005), «Кодекс рекрутації академічних працівників».

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

2. Види порушень академічної доброчесності.

У науковому середовищі та в освітньому процесі ЗВО можливі порушення академічної доброчесності.

У табл. 6 узагальнено види порушень академічної доброчесності, які визначено у частині 4 статті 42 Закону України «Про освіту».

Таблиця 6.

Види порушень академічної доброчесності (Закон України «Про освіту»)

№ з/п	Вид порушень	Характеристика порушення
1	Академічний плагіат	оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.
2	Самоплагіат	оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.
3	Фабрикація	вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях.
4	Фальсифікація	свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.
5	Списування	виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.
6	Обман	надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування.

7	Хабарництво	надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.
8	Необ'єктивне оцінювання	свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. Надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання.

Зокрема, існує багато різних визначень академічного плагіату, що зумовлені цілями регулювання та традиціями, які існують у різних галузях знань, сферах професійної діяльності і країнах. Зокрема, дещо різними можуть бути визначення у регулюваннях для студентських і наукових робіт, для журналістики і математики, британських та німецьких університетів тощо. Але спільним для всіх визначень є приписування собі результатів, отриманих іншими особами.

Академічний плагіат може стосуватися всіх типів джерел, зокрема: текстів, рисунків, фрагментів музичних творів, математичних виразів та перетворень, програмних ко дів тощо. Джерелами академічного плагіату можуть бути опубліковані і неопубліковані книжки, статті, брошури, патенти, тези, рукописи, веб-сайти та інші Інтернет-ресурси, роздаткові матеріали для студентів, роботи інших студентів й т.п.

Академічний плагіат треба відрізнити від помилок цитування.

Типові помилки цитування:

- відсутність лапок при використанні текстових фрагментів, що запозичені з інших джерел, за наявності коректного посилання на це джерело;
- посилання на інше джерело;
- неправильне оформлення посилання, що ускладнює пошук джерела.

Помилки цитування зазвичай вважають менш суттєвим порушенням академічної доброчесності. Іноді їх розглядають як різновид академічного плагіату. Найчастіше це роблять в інструкціях для студентів, а не в документах, які встановлюють академічну відповідальність. Помилки цитування є порушенням академічної етики, оскільки у сучасних умовах вони, як мінімум, призводять до викривлення наукометричних показників інших науковців та наукових видань, тим самим порушують права справжніх авторів.

3. Академічна відповідальність.

На загальнодержавному рівні академічна відповідальність може застосовуватися до закладів освіти і наукових установ, а також до спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій.

На рівні закладів вищої освіти і наукових установ академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності може встановлюватися для здобувачів освіти, науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників, а також для структурних підрозділів відповідних закладів освіти (наукових установ).

Академічна відповідальність не є різновидом юридичної відповідальності і не заважає притягненню осіб чи закладів (установ) до юридичної (кримінальної, адміністративної, цивільної чи дисциплінарної) відповідальності у випадках, передбачених законами.

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Відповідно до частини 5 статті 42, до основних видів академічної відповідальності науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників належать:

- відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присудженні або позбавлення присудженого педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти;
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Згідно із частиною 7 статті 42, види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їх відповідальності. Зокрема, можуть використовуватися:

- призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, додаткові контрольні роботи, тести тощо);

- повідомлення батькам чи іншим особам (фізичним або юридичним), які здійснюють оплату за навчання;

- внесення до реєстру порушників академічної доброчесності.

Виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів вищої освіти. Тому відрахування здобувача із закладу вищої освіти слід розглядати як виключну норму, що застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

Слід вирізняти порушення здобувачів освіти від порушень науково-педагогічних і наукових співробітників. Некоректно накладати на студентів стягнення за академічний плагіат до того, як вони пройдуть навчання правилам академічної етики і, зокрема, використання джерел. Таке навчання бажано планувати у першому семестрі у вигляді курсів академічного письма, окремих модулів інших дисциплін або поза навчальним планом. Відповідальність студентів має корелювати із роком навчання і видом роботи – вона має бути найвищою для студентів старших курсів і випускних робіт. Відповідно до частини 9 статті 42, спеціальні закони, у тому числі й Закон України «Про вищу освіту», мають встановлювати академічну відповідальність закладів освіти за порушення академічної доброчесності. На сьогодні закон не містить відповідних норм. Але, виходячи із загальної логіки законодавства, такою відповідальністю можуть бути анулювання ліцензій на провадження освітньої діяльності, сертифікатів акредитації освітніх програм та спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій, звільнення керівника засновником тощо.

4. Механізми забезпечення академічної доброчесності у ЗВО.

Українські університети лише нещодавно почали замислюватися над тим, як інструменталізувати цю цінність, перевести її в певний набір повсякденних дій і сталих практик (В. Бахрушин, Є. Ніколаєв). Кожен ЗВО в межах автономії розробляє та реалізує механізми забезпечення академічної доброчесності і встановлює етичні норми відносин в академічному середовищі. Дані механізми відображено у відповідних внутрішніх документах. Основні з них – у вільному доступі на сайті ЗВО.

У КЗ «ХГПА» протягом кількох років створюється та успішно розвивається система забезпечення академічної доброчесності, яка є однією з важливих складових внутрішньої системи забезпечення якості. Зокрема, функціонує Підрозділ із забезпечення якості освіти (Підрозділ), що дає можливість вільного доступу до інформації усім учасникам освітнього процесу, а саме: висвітлення необхідних документів; критеріїв та процедури оцінювання здобувачів; оприлюднення результатів поточного та семестрового контролю тощо. Робота Підрозділу забезпечує універсальність та прозорість перебігу освітнього процесу і відповідає вимогам реалізації академічної доброчесності.

Моніторинг дотримання принципів академічної доброчесності, формування сприятливого академічного середовища якісного освітнього процесу в закладі здійснює Комісія з питань етики та академічної доброчесності. Розроблено пакет нормативних документів, що регулюють цей процес: «Кодекс академічної доброчесності КЗ «ХГПА»», «Положення з питань етики та академічної доброчесності» та ін.

Компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути викладач:

Для цього викладачам варто опанувати, зокрема, такі компетентності:

- розуміти спільне і відмінне між поняттями «плагіат» (стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (стаття 42 Закону України «Про освіту»): закон про авторське право захищає форму твору (перепарафразування тексту може бути розцінене як оригінальний твір, відсутність плагіату), тоді як ключове у понятті «академічний плагіат» – відтворення наукових (творчих) результатів інших осіб без належного посилання, і перепарафразування тексту без посилання на джерело є різновидом академічного плагіату;

- розуміти, що академічний плагіат – це феномен, інтерпретація якого залежить від академічних традицій та культурного контексту. Крім того, існує чимало пограничних випадків, які можна розцінювати і як академічний плагіат, і як його відсутність (зокрема, такою ситуацією можуть бути помилки в посиланнях на джерела). Для уникнення таких випадків у викладанні сьогодні необхідно орієнтуватися на впровадження мінімальної рамки тлумачення змісту академічного плагіату відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту»;

- знати про основні причини студентського академічного плагіату;

- знати про уявлення студентів про академічний плагіат і про освітні потреби студентів;

- уміти планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату (наприклад, передбачати опрацювання студентами унікальних даних; давати завдання на опрацювання джерел із високим ступенем деталізації того, які джерела необхідно вивчити і як саме ними скористатися);

- знати, як складати завдання й екзаменаційні білети, щоб завдання не орієнтували студентів плагіатити (зокрема, застосовувати у формулюванні завдань дієслова з вищих шаблів таксономії Блума; завдань, що допускають використання будь-яких джерел і перевіряють розуміння матеріалу і здатність використовувати інформацію для вирішення конкретних завдань);

- уміти виявляти випадки плагіату в текстах студентів.

Компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути студент:

- діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;
 - самостійно виконувати навчальні завдання;
 - коректно покликатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;
 - усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до цих;
 - оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності; давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, та інші.

5. Морально-етичні цінності дослідника.

Академічна етика – сукупність морально-етичних норм, правил і принципів, у тому числі правил педагогічної етики, академічної доброчесності й ділового етикету, які регулюють міжособистісні відносини учасників освітнього процесу закладів вищої освіти.

Морально-етичні цінності дослідника: професійний обов'язок, соціальна відповідальність, академічна честь, повага до іншої людини.

Морально-етичні вимоги до дослідника:

- Дотримуватися загальнолюдських норм моральності.
- Здійснювати безкорисливий пошук істини без будь-яких поступок кон'юнктури, зовнішнього тиску тощо.
- Пошук нового знання і його чесне обґрунтування.
- Свобода наукового пошуку.
- Висока соціальна відповідальність за результати своїх досліджень.

У Європейському кодексі дослідницької доброчесності (European Code of Conduct for Research Integrity) виділено наступні вимоги:

- надійність у забезпеченні якості наукового дослідження, відображене у побудові, методології, аналізі, використанні ресурсів;
- чесність у розробці, виконанні, рецензуванні, звітуванні та оприлюдненні дослідження у прозорий, чесний спосіб;
- повага до колег, учасників дослідницького процесу;
- відповідальність за дослідження від ідеї до публікації, за управління та організацію дослідження, за навчання, наукове керівництво і наставництво та ін.

У «Етичному кодексі ученого України» зазначено:

1. Основною мотивацією діяльності вченого має бути прагнення до пізнання та бажання збагатити науку новими знаннями. При цьому найвищою нагородою вченого є досягнення істини та визнання наукового співтовариства. Вчений має право та обов'язок захищати свій науковий пріоритет. Разом з тим, публікація неточних і непереконливих наукових результатів, а також публікація в ненаукових виданнях з метою досягнення пріоритету, неприпустимі.

2. Учений визнає міжнародні та національні правові норми щодо авторських прав. Він може використовувати інформацію з будь-яких публікацій за умови, що вказує джерело та проводить чітку межу між власними даними та здобутками інших.

3. При публікації результатів дослідження, що проводилося групою вчених, всі, хто брав творчу участь у роботі, мають бути зазначеними як автори; у разі необхідності може бути зазначено їхній особистий внесок. Тільки реальний творчий внесок у наукову роботу може слугувати критерієм авторства. Поступатися авторством на наукову роботу іншій особі, приймати авторство або співавторство та, особливо, вимагати його є неприпустимим.

4. Учений не повинен повторювати свої наукові публікації з метою підвищення їх кількості.

5. Учений повинен бути об'єктивним в оцінці власних досягнень. Преса, радіо та телебачення можуть бути використані для пропаганди наукових досягнень, але не власної особи.

Вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності

Відповідно до ч. 2 ст. 42 Закону України «Про освіту», «дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання».

Звідси випливає, що викладачі повинні не тільки знати і розуміти основні принципи академічної доброчесності, вимоги законодавства та внутрішніх документів закладу вищої освіти з цих питань. Вони також повинні володіти інструментарієм і методиками контролю дотримання академічної доброчесності

здобувачами вищої освіти. Не менш важливим є розроблення об'єктивних критеріїв оцінювання результатів навчання і використання їх на практиці при оцінюванні здобувачів.

Питання для самоконтролю та роздумів:

Які чинники зумовлюють реалізацію академічної доброчесності в освітньому процесі ЗВО?

Дайте визначення поняття «академічна доброчесність».

Що передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками?

Що передбачає дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти?

Дайте визначення поняття «плагіат».

Схарактеризуйте види порушень академічної доброчесності.

Схарактеризуйте типові помилки цитування.

Дайте визначення поняття «академічна відповідальність».

Академічна відповідальність є різновидом юридичної відповідальності?

Які компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути викладач?

Які компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути здобувач вищої освіти?

Які аспекти діяльності автора-науковця описано у «Етичному кодексі ученого України»?

Які вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності?

Тема 6. ОСНОВНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

План.

1. Загальна характеристика навчально-дослідної роботи майбутніх фахівців.
2. Реферат.
3. Курсова робота.
4. Кваліфікаційна (магістерська) робота.

Ключові поняття й терміни: навчально-дослідна робота здобувачів вищої освіти, реферат, курсова робота, структура курсової роботи,

захист курсової роботи, кваліфікаційна (магістерська) робота, структура кваліфікаційної роботи, вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,3,6,7,15,18.

Основні: 2,3,5,9,11,12,13,14.

Допоміжні: 8,14,17,24,25,31.

8888 Основні теоретичні положення

1. Загальна характеристика навчально-дослідної роботи майбутніх фахівців.

Навчально-дослідна робота виконується у відведений розкладом занять навчальний час за спеціальним завданням в обов'язковому порядку кожним студентом під керівництвом викладача-наукового керівника.

Головне завдання навчально-дослідної роботи студентів – поглиблення й творче освоєння навчального матеріалу, набуття студентами навичок самостійної теоретичної та експериментальної роботи, ознайомлення з сучасними методами наукових досліджень, технікою експерименту, реальними умовами роботи у наукових та виробничих колективах.

Навчально-дослідна робота студентів **передбачає**: написання рефератів на основі добору і вивчення джерел наукової літератури; підготовку і захист курсових, кваліфікаційних робіт, пов'язаних з проблематикою наукових досліджень випускових кафедр ЗВО; виконання конкретних нетипових завдань науково-дослідного характеру в період навчальної, виробничої, асистентської практики, індивідуальних завдань, спрямованих на розробку і вирішення різних конкретних проблем.

У кожному ЗВО розроблено пакет внутрішніх нормативних документів, що регламентують виконання та оцінювання навчально-дослідної роботи майбутніми фахівцями всіх рівнів освіти. З даними документами здобувачеві необхідно ознайомитися на сайті ЗВО.

2. Реферат.

Реферат (лат. *referre* – доповідати, повідомляти) – доповідь на певну тему, що передбачає огляд відповідних літературних та інших джерел; виклад змісту наукової роботи, книжки, статті.

Види рефератів

- тематичний (оглядовий) реферат (короткий критичний виклад матеріалів на вузьку тему або з часткової проблеми, іноді тільки за опублікованими друкованими працями);
- методичний реферат (послідовний розгляд та аналіз методів і прийомів конкретного дослідження, їхнє оцінення);

- інформаційний реферат (короткий виклад суті певної теми з метою інформування про підсумки наукової конференції, конгресу, симпозіуму, про маловідомі наукові праці);
- біографічний реферат (аналітичний опис життя діячів науки, представників наукових шкіл, їхньої ролі в розвитку науки, соціальної практики, технічного прогресу тощо);
- бібліографічний реферат (огляд статей з певної проблеми у науковому журналі за певний період часу).

Порядок роботи над рефератом:

1. Вибір або формулювання теми узгоджується з викладачем. З'ясування форми реферату, яка б відповідала його меті.
 2. Обмірковування теми, складання попереднього плану реферату.
 3. Ознайомлення з науковою літературою, що відповідає темі роботи. Вибір джерела (джерел), що розкривають тему.
 4. Формулювання мети реферату, коригування первинного плану.
 5. Виклад матеріалу відповідно до складеного плану.
- План реферату дослідник складає особисто.

Композиція реферату:

1. Титульна сторінка.
2. Зміст.
3. Вступ. Містить короткі відомості про автора, назви і стислу оцінку робіт, що реферуються, формулювання мети реферату. Рекомендований обсяг (додаток 3).
4. Основна частина. Її завдання полягає у вичерпному викладенні суті наукової інформації з теми. Може складатися з кількох розділів або підрозділів, що залежить від теми, проблематики та обсягу матеріалу реферату.
5. Висновки. Їх викладають у формі міркувань, узагальнень, зауважень референта щодо порушених у рефераті питань, підсумку результатів виконаної роботи.
6. Список використаних джерел, що допоможе зорієнтуватися у виборі теми та обрати шлях наукового пошуку.

Слід зазначити, що обсяг реферату залежить від значимості проблеми, опрацьованого матеріалу.

Кожний реферат має бути індивідуальною роботою, в ньому простежуватимуться особливості мислення, творча манера автора.

Критерії оцінювання реферату:

1. Відповідність теми змісту і форми реферату.
2. Інформаційна насиченість, новизна, оригінальність викладу питань.

3. Структурна організованість, логічність, граматична правильність і стилістична виразність, термінологічна чіткість.

4. Відповідність підібраних наукових джерел темі дослідження.

5. Переконливість, аргументованість, практична значущість і теоретична обґрунтованість пропозицій і висновків, зроблених в рефераті.

6. Якщо реферат є основою усного повідомлення, враховують і вміння відібрати найсуттєвіший матеріал для короткого виступу.

2. Курсова робота.

Курсова робота – це навчально-дослідне завдання для студента, який уже має певний досвід наукової діяльності з проблематики дисциплін, що вивчаються у вищій школі. Враховуючи це, курсова робота не повинна обмежуватись реферуванням літературних джерел, а має стати самостійним викладом матеріалу з елементами набутих у процесі експерименту знань, досвіду. Її автор має виявити здібності до дослідної роботи, осмислення зібраного матеріалу, вміння його систематизувати, робити правильні висновки.

Метою курсових робіт є закріплення, поглиблення та узагальнення знань отриманих студентом в даній галузі, прищеплення елементів наукового дослідження в процесі самостійної роботи над конкретною темою (проблемою).

Перелік освітніх компонентів, за якими за час навчання студент готує курсові роботи та їх розподіл за семестрами встановлюється навчальним планом спеціальності.

У табл. 7 представлено інформацію про специфіку основних видів курсових робіт, які виконують у ЗВО.

Таблиця 7.

Види курсових робіт

№ з/п	Вид курсової роботи	Стисла характеристика курсової роботи
1	Реферативні курсові роботи	покликані навчити студентів критично користуватися науковою літературою, правильно оцінювати її, глибоко осмислювати певні питання, зіставляти висловлювання різних учених з одного і того ж питання, коментувати їх, мотивувати правильність або помилковість окремих теоретичних положень, робити теоретичні узагальнення. Успішне виконання таких робіт залежить, передусім, від ретельного вивчення наявної літератури, вміння знайти нові джерела.
2	Дослідницькі курсові роботи	вимагають від студента вмінь: спостерігати педагогічні явища та процеси; аналізувати наукову літературу; самостійно досліджувати проблему; аналізувати і відповідно тлумачити педагогічні явища; робити висновки та узагальнення. Такі курсові роботи формують у студентів навички дослідницького пошуку, самостійного дослідження конкретного матеріалу.

Тематика курсових робіт має відповідати завданням освітньої програми і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху. Тематика курсових робіт розробляється викладачем профільної кафедри або якщо у студента зібрано певний матеріал, є конкретні задумки, він може писати курсову роботу на власну запропоновану тему. Закріплення за студентом теми курсової роботи оформлюється наказом, не пізніше жовтня кожного року.

**Етапи виконання курсової роботи
(«Положення про курсові та дипломні роботи та методичні
рекомендації щодо їх виконання»):**

1. Вибір теми і складання плану.
2. Консультація з керівником і збирання матеріалу.
3. Опрацювання текстів і критичної літератури.
4. Остаточне визначення структури дослідження.
5. Написання й оформлення роботи.
6. Захист курсової роботи.

При підготовці курсової роботи необхідно:

- дібрати літературу (бібліографування), вивчити її, законспектувати найважливіші положення й скласти уявлення про існуючі в науці позиції щодо проблематики, яка стосується курсової роботи;

- дібрати приклади, виписати їх на картки (файли) із зазначенням джерела, сторінки, проаналізувати ілюстративний матеріал (етап накопичення й оброблення фактичного матеріалу);

- ретельно обміркувати формулювання теми, враховуючи, що близькі за змістом теми відрізняються певними особливостями, які потребують осмислення;

- скласти план роботи (послідовний перелік основних питань, що необхідно висвітлити; центральні питання слід деталізувати).

- цілеспрямований виклад зібраного й вивченого матеріалу з позицій її автора.

У табл. 8 представлено інформацію про побудову курсової роботи, яку виконують магістранти.

Таблиця 8.

**Структура курсової роботи здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня**

№ з/п	Назва структурного елемента	Стисла характеристика структурного елемента
1	Титульна сторінка	Оформлюють за зразком, розробленим у ЗВО.

2	Зміст	Передує текст і представляє послідовний перелік його складових частин. Зміст логічно організує роботу, надає їй композиційної стрункості, науковості.
3	Вступ	Має чітко визначену структуру. Зокрема, актуальність і ступінь наукової дослідженості проблеми. Мета дослідження (це ціль, яку поставив перед собою дослідник) – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити...(методи або засоби, або зміст, вплив предмета дослідження на його об'єкт). Завдання дослідження: 1... (Як правило, у курсовій роботі вирішуються три завдання: перше завдання – все про об'єкт дослідження; друге завдання – все про предмет дослідження; третє завдання – експериментальна перевірка (методів або засобів, або змісту, або впливу предмета дослідження на його об'єкт тощо). Об'єкт дослідження –... (те, що ми удосконалюємо). Предмет дослідження –... (те, за допомогою чого ми вдосконалюємо об'єкт дослідження). Методи дослідження: аналіз наукової літератури з теми дослідження, аналіз та узагальнення масового і передового педагогічного досвіду, спостереження, вивчення робіт здобувачів освіти, педагогічний експеримент, методи математичної статистики (якщо в дослідженні були використані інші методи дослідження, їх теж треба описати).
4	Основна частина	Містить два розділи. Перший – теоретичний, другий – експериментальний. Експериментальний розділ складається з опису загальної методики проведення статистичного однофакторного експерименту, а також аналізу перебігу та результатів констатувального, формувального та контрольного експерименту. Висновки до розділів містять короткі резюме з викладеного матеріалу.
5	Загальні висновки	Висновки повинні відповідати визначеним завданням. Узагальнення та оцінення результатів дослідження, подання власних ідей, пропозицій тощо.
6	Список використаних джерел	Оформлюють згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
7	Додатки	Оформлюють за необхідності. Містять таблиці, схеми, рисунки, зразки конспектів занять, дидактичного матеріалу, робіт здобувачів освіти, анкети, тести.

Захист курсової роботи є не менш відповідальною справою, ніж її підготовка. Тези доповіді студент готує заздалегідь. Доповідь повинна бути змістовною і тривати 5-8 хвилин.

У доповіді необхідно: назвати тему курсової роботи; довести актуальність теми; сформулювати мету і завдання дослідження; стисло розкрити зміст структури роботи; доповісти про результати роботи, власні здобутки, зроблені

висновки і внесені пропозиції; подякувати науковому керівникові за допомогу й усім присутнім за увагу.

Після доповіді студент відповідає на запитання викладача або студентів.

Результати захисту роботи оцінюються за стобальною системою та проставляються у заліковій книжці студента. У разі незадовільної оцінки курсову роботу необхідно допрацювати або виконати нову за іншою темою.

Курсова робота здається на кафедру і там зберігається два роки.

4.Кваліфікаційна (магістерська) робота.

Кваліфікаційна (магістерська) робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра, а також – це випускна кваліфікаційна робота наукового змісту, що відображає хід та розробку обраної теми, відповідає сучасному рівню розвитку освіти та науки, є перспективною для подальшого наукового дослідження.

Виконання та публічний захист кваліфікаційної (магістерської) роботи здобувачем вищої освіти (студентом) є обов'язковою складовою освітньо-професійної й освітньо-наукової програми підготовки магістра та дозволяє виявити і застосувати поглиблені теоретичні та практичні знання фахових дисциплін, уміння, навички організації наукових досліджень, загальні засади методології наукової та професійної діяльності, а щодо осіб, які здобувають освітньо-науковий рівень вищої освіти, – виявити та застосувати теоретичні знання, уміння та навички, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової діяльності.

Підготовка кваліфікаційної магістерської (дипломної) роботи повинна визначити **вміння студента**:

- використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання, практичні навички для вирішення проблеми, що досліджується;
- критично аналізувати літературні та наукові джерела;
- застосовувати сучасні методики наукових досліджень;
- узагальнювати статистичні та інші фактичні матеріали;
- пропонувати оптимальні рішення в конкретних ситуаціях;
- використовувати обчислювальну техніку для аналітичної обробки даних, результатів експерименту тощо;
- робити висновки та вносити пропозиції, що мають теоретичне та практичне значення;
- уміти узагальнювати не тільки позитивний досвід з питань, з питань, що досліджуються, а й розпізнавати слабкі місця, негативні явища, протиріччя.

При підготовці кваліфікаційної магістерської (дипломної) роботи студент повинен дотримуватись певних вимог:

- кваліфікаційна магістерська робота повинна бути написана державною мовою;
- кваліфікаційну магістерську роботу кожен студент виконує індивідуально;
- кваліфікаційна магістерська робота має бути науковою працею, яка присвячена вирішенню конкретної проблеми або комплексу проблем;
- запропоновані нові рішення повинні бути аргументовані та порівнюватися з уже відомими рішеннями;
- у кваліфікаційній магістерській роботі необхідно навести відомості щодо практичного застосування здобутих автором наукових результатів дослідження;
- оформлення кваліфікаційної магістерської роботи має відповідати вимогам, що ставляться до робіт, поданих до друку;
- при написанні кваліфікаційної магістерської роботи студент повинен посилатись на автора та джерело, звідки запозичений матеріал або окремі результати. У разі виявлення плагіату, свідомого зловживання авторськими правами іншого вітчизняного чи зарубіжного науковця, магістерська робота знімається з розгляду.

Рекомендується основні положення роботи відобразити в доповідях на наукових конференціях, семінарах, виступах у засобах масової інформації, що значно підвищує науково-теоретичний рівень роботи та позитивно оцінюється при захисті.

Етапи підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи:

- установча лекція з методики підготовки кваліфікаційної магістерської роботи;
- вибір і затвердження теми кваліфікаційної магістерської роботи;
- підбір та вивчення літературних та інших джерел з теми дослідження;
- розробка концепції та плану магістерської роботи, погодження їх з науковим керівником;
- підготовка календарного плану-графіку написання кваліфікаційної магістерської роботи на весь термін навчання;
- написання тексту магістерської роботи та її оформлення;
- рецензування кваліфікаційної магістерської роботи;
- підготовка висновку наукового керівника;
- захист кваліфікаційної магістерської (дипломної) роботи перед атестаційною комісією.

Робота обов'язково повинна містити такі структурні частини:

- титульна сторінка;
- анотація українською та англійською мовами;
- зміст роботи;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- розділи, підрозділи основної частини, висновки до кожного розділу;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Отже, навчально-дослідна робота – обов’язкова складова процесу професійної підготовки сучасних фахівців. Здобувачі вищої освіти готують реферати, курсові роботи, кваліфікаційні роботи. В ході підготовки необхідно дотримуватися вимог до структури, планування, проведення, оформлення та представлення певної роботи.

У кожному ЗВО розроблено пакет внутрішніх нормативних документів, що регламентують виконання та оцінювання навчально-дослідної роботи майбутніми фахівцями всіх рівнів освіти.

Питання для самоконтролю та роздумів:

Яке значення має навчально-дослідна робота у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця?

Дайте визначення поняття «реферат».

Яка структура реферату?

Які критерії оцінювання реферату?

Дайте визначення поняття «курсова робота».

Назвіть основні етапи роботи над курсовою роботою.

Які види курсових робіт існують? В чому їх специфіка?

Схарактеризуйте структуру курсової роботи.

Опишіть процедуру захисту курсової роботи.

Дайте визначення поняття «кваліфікаційна (магістерська) робота».

Яких вимог повинен дотримуватись здобувач при підготовці кваліфікаційної (магістерської) роботи?

Яка структура кваліфікаційної (магістерської) роботи?

Які етапи підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи?

Тема 7. ОСНОВНІ ВИДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

План

1. Загальна характеристика науково-дослідної роботи майбутніх фахівців.
2. Характеристика наукової доповіді.
3. Тези наукової доповіді.
4. Наукова стаття.

Ключові поняття й терміни: Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти, Завдання НДРС у педагогічному ЗВО, види та форми науково-дослідної роботи студентів, наукова доповідь, тези, наукова стаття, структура наукової статті.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,3,6,7,15,18.

Основні: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14.

Допоміжні: 4,6,7,8,12,13,14,16,17,19,22,24,25,27,29,30,31,33,34.

8888 Основні теоретичні положення

1. Загальна характеристика науково-дослідної роботи майбутніх фахівців.

Суть науково-дослідної роботи студентів

Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти - один із важливих засобів підвищення якості підготовки та виховання спеціалістів з вищою освітою, які здатні творчо використовувати в практичній діяльності новітні досягнення науково-технічного прогресу.

Сучасне поняття науково-дослідної роботи студентів включає в себе **два взаємопов'язаних елементи:**

а) ознайомлення студентів з елементами дослідної праці, прищеплення їм навичок цієї праці;

б) власне наукові дослідження, які здійснюються студентами під керівництвом викладацького складу ЗВО.

Науково-дослідна робота студентів являє собою комплекс форм та методів формування у майбутніх спеціалістів творчого мислення, засвоєння теоретичних знань, набуття навичок дослідника. Лише у «живій» науково-дослідній роботі можна оволодіти методами та технікою дослідження,

розвинути в собі почуття нового, привчитись до самоосвіти. Водночас, розвиток наукових досліджень у ЗВО безпосередньо впливає на якість навчального процесу: вони змінюють вимоги до рівня знань студентів, структуру процесу навчання, підвищують ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, їхній практичний творчий світогляд.

Завдання НДРС у педагогічному ЗВО:

- вивчення методології педагогічного дослідження та використання її для поглибленого та творчого засвоєння і закріплення навчального матеріалу, а також в майбутній професійній діяльності;
- ознайомлення студентів з основними напрямками досліджень в педагогіці, впровадження досягнень науково-педагогічних досліджень у практику;
- ознайомлення студентів з видами НДРС, з методами її планування та організацією;
- вироблення вмінь і навичок грамотно викладати результати наукових досліджень (доповіді, реферати, звіти тощо) і здатності аргументовано захищати й обґрунтовувати отримані результати;
- психолого-методологічна підготовка студентів до розв'язання актуальних проблем, які висуваються педагогічною наукою та практикою;
- розвиток у студентів творчого мислення і самостійності;
- набуття і розвиток практичних навичок у використанні наукових методів при вирішенні психолого-педагогічних завдань;
- виявлення найбільш обдарованої й талановитої молоді, використання її потенціалу для розв'язання актуальних завдань сучасної науки.

Види та форми науково-дослідної роботи студентів

Виконання студентами науково-дослідних робіт передбачає вивчення основ наукових досліджень, зокрема, поняття науки, методики наукового дослідження та наукової організації праці при його виконанні, самостійної роботи з літературою, обробки експериментальних даних.

Існує дві форми НДРС: НДРС у навчальному процесі та НДРС у позанавчальний час.

Перша форма НДРС виконується у відведений розкладом занять навчальний час по спеціальному завданню в обов'язковому порядку кожним студентом під керівництвом викладача-наукового керівника. Основними елементами навчально-дослідної роботи виступають:

- науково-дослідна робота на лабораторно-практичних заняттях;
- науково-дослідна робота на семінарських заняттях (підготовка і захист рефератів, доповідей);
- науково-дослідна робота студентів під час практики;

- написання курсових та дипломних робіт;
- участь у наукових семінарах при кафедрах;

Кафедра, яка включає в свій навчальний план навчально-дослідну роботу, попередньо розробляє тематику досліджень, забезпечує її науковими керівниками, готує методичну документацію, рекомендації по вивченню спеціальної літератури.

НДРС у позанавчальний час включає наступні види роботи:

- робота в студентських наукових товариствах (презентація результатів досліджень, обмін досвідом);
- підготовка наукових доповідей на науково-теоретичні і науково-практичні семінари, конференції;
- участь у конкурсах наукових робіт;
- робота в наукових проблемних групах.

Існує ряд **спеціальних форм заохочення студентів** за успіхи в науково-дослідній роботі. Так, науково-дослідна робота, успішно виконана студентом та оформлена у відповідності до встановлених вимог, може бути зарахована в якості курсової роботи по спеціальній дисципліні. За успіхи, досягнуті в науково-дослідній роботі, кафедра висуває студента до нагородження грамотами ЗВО. Участь студентів у науково-дослідній роботі протягом всього періоду навчання дає можливість ведучій кафедрі обґрунтувати висновок про можливість зарахувати студентів у резерв для набору до аспірантури, рекомендувати до вступу до аспірантури в інші ЗВО.

2. Характеристика наукової доповіді.

Формами висвітлення підсумків наукової роботи студентів є також тези, доповіді, матеріали конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів тощо.

Доповідь – один із видів публічного (усного) представлення інформації з певного питання у вигляді розгорнутого повідомлення, що ґрунтується на залученні документальних даних.

Наукова доповідь – одна із форм оприлюднення результатів наукового дослідження, розгорнутий виклад певної наукової теми, проблеми чи питання.

У доповіді поєднуються три якості дослідника: вміння провести наукове дослідження, вміння подати результати слухачам і кваліфіковано відповісти на питання.

Під час підготовки до виступу доцільно підготувати текст доповіді, тобто документ, що містить інформацію про предмет та об'єкт дослідження, обґрунтування актуальності та перспективності вивчення цього питання, основні результати, висновки та пропозиції. Працюючи над текстом доповіді варто пам'ятати, що вона призначена для усного виголошення та обговорення, тому потребує від її автора не лише володіння матеріалом доповіді, але й

уміння відповідати на поставлені питання, вступити в дискусію і аргументовано та ввічливо довести слухачам правильність отриманих результатів та зроблених висновків.

Існують два методи написання доповіді. Перший полягає в тому, що дослідник спочатку готує тези свого виступу, на основі тез пише доповідь на семінар або конференцію, редагує її й готує до опублікування в науковому збірнику у вигляді доповіді чи статті. Другий, навпаки, передбачає спочатку повне написання доповіді, а потім у скороченому вигляді ознайомлення з нею аудиторії. Вибір способу підготовки доповіді залежить від змісту матеріалу та індивідуальних особливостей науковця.

У табл. 9 представлено інформацію про побудову доповіді.

Таблиця 9.

Структура наукової доповіді

№ з/п	Назва структурного елемента	Стисла характеристика структурного елемента
1	Вступ	пояснюють тему доповіді, вказують актуальність проблеми, її значення, формулюють мету доповіді, викладають історію вивчення питання.
2	Основна частина	подають характеристику наукової проблеми (доцільно виділити основний аспект проблеми, а далі – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати). Основну частину доповіді не варто перевантажувати надлишком експериментальних даних. Сама кількість результатів не може підвищити значення роботи.
3	Висновки	підсумовують найважливіші положення, вони мають бути чіткими і лаконічними.

На початку доповіді зазначають назву роботи, прізвище наукового керівника, місце, де виконувалась робота.

У доповіді доцільно дотримуватися полемічного характеру, який викликатиме зацікавлення у слухачів, а також посилатися на попередні виступи.

3. Тези наукової доповіді.

Тези (гр. thesis – положення, твердження) – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці. Тези доповіді – це опубліковані до початку наукової конференції (з’їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що

містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.

Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 2-5 сторінок машинописного тексту через 1,5-2 інтервали. Можливий виклад однієї тези.

План доповіді аналогічний плану статті. Проте, специфіка усного мовлення викликає суттєві зміни у формі й змісті. При підготовці доповіді треба врахувати те, що значна частина матеріалу представлена на слайдах, на яких зазвичай подають математичні постановки, метод розв'язання, алгоритми, структуру системи, схему експерименту, виявлені залежності у табличній або графічній формі тощо. Тому під час доповіді викладають коментарі до ілюстративного матеріалу, що дає змогу скоротити її. Необхідно враховувати також, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, розміщений на чотирьох сторінках друкованого тексту, тому обсяг доповіді значно менший від обсягу статті. Окрім того, студент повинен реагувати на попередні виступи за темою своєї доповіді. Полемічний характер доповіді завжди викликає інтерес слухачів і підвищує його активність.

Правила підготовки тез наукової доповіді:

- у правому верхньому куті розміщують ініціали автора та його прізвище; за необхідності вказують інші дані, які доповнюють відомості про автора (студент, аспірант, викладач, місце роботи або навчання);

- назва тез доповіді коротко відбиває головну ідею, думку, положення;

- виклад суті доповіді здійснюється за такою послідовністю тез: актуальність проблеми; стан її розробки (перелічуються вчені, які зверталися до розробки цієї проблеми); наявність проблемної ситуації; необхідність у її вивченні, вдосконаленні з огляду на сучасний стан її розробки, втілення; основна ідея, положення, висновки дослідження, якими методами це досягається; основні результати дослідження, їх значення для розвитку теорії та (або) практики.

Посилання на джерела, цитати в тезах доповіді використовуються рідко.

Допускається опускати цифровий, фактичний матеріал.

Формулювання кожної тези починається з нового рядка. Кожна теза містить самостійну думку, що висловлюється в одному або кількох реченнях. Виклад суті ідеї чи положення здійснюється без наведення конкретних прикладів.

Виступаючи на науковій конференції (з'їзді, симпозіумі), можна посилатися на опубліковані тези доповіді та спинитися на одній із основних (дискусійних) тез.

Будь-які матеріали будь-яких конференцій, видані у будь-який період, належать до опублікованих праць.

Зазвичай, для участі у конференції надсилаються поштою на адресу оргкомітету: анкета-заявка; тези доповіді (паперовий та електронний варіанти).

4. Наукова стаття.

Наукова стаття – вид наукової публікації, який описує дослідження чи групу досліджень, пов'язаних однією темою, та виконана її науковими авторами.

Мета наукової статті полягає у поданні інформації про проведену наукову роботу, одержані результати та визначення напрямку подальшої розробки теми, актуальних проблем, що потребують розв'язання.

Завдання наукової статті – проінформувати. Щоб зробити це найефективніше, оформлення наукової статті має бути чітким, зрозумілим і стислим.

Наукові статті публікуються в періодичних наукових журналах або в неперіодичних збірниках наукових робіт. Наукова стаття є одним з найбільш поширених способів публікації наукових результатів.

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки авторам.

Структура наукової статті

Текст статті обов'язково викладається за таким планом:

- постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими чи практичними завданнями;

- аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор;

- виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття;

- формулювання цілей статті (постановка завдання);

- виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

- висновки із цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Технічні вимоги до статті

1. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word.

2. Орієнтовний обсяг статті: 10–15 сторінок формату А4.

3. Міжрядковий інтервал: 1,5.

4. Шрифт: Times New Roman, кегль – 14.

5. Абзацний відступ: 1,25.

6. Вирівнювання: по ширині.

7. Розміри полів: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20

мм.

Послідовність розташування матеріалів статті завжди відображена у вимогах редакційної колеґії до її написання.

Отже, науково-дослідна робота – обов'язкова складова процесу професійної підготовки сучасних фахівців. Здобувачі вищої освіти готують тези наукових доповідей та наукові статті. В ході підготовки необхідно дотримуватися вимог до структури та оформлення роботи.

Питання для самоконтролю та роздумів:

Дайте визначення поняття «науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти».

У чому полягають завдання науково-дослідної роботи студента у педагогічному ЗВО?

У чому полягає роль викладачів в оволодінні студентами вміннями науково-дослідної роботи?

Схарактеризуйте наукову доповідь.

Яка структура наукової доповіді?

Дайте визначення поняття «тези».

Дайте визначення поняття «наукова стаття».

Яка структура наукової статті?

Які технічні вимоги до оформлення наукової статті?

Назвіть відмінності тез наукової доповіді та наукової статті.

Тема 8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

План

1. Поняття про наукову інформацію.
2. Джерела інформації та їх використання у науковому дослідженні.
3. Пошукові системи наукової інформації.

Ключові поняття й терміни: Інформація, наукова інформація, інформаційне середовище, джерела інформації, види друкованих джерел інформації, етапи роботи з джерелами, пошукові системи наукової інформації.

Рекомендовані джерела:

Нормативні: 2,11,18.

Основні: 5,9,11.

Допоміжні: 3,28,33.

8888 Основні теоретичні положення

1. Поняття про наукову інформацію.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин темпи накопичення і передачі інформації зростають. Отже виникло протиріччя між виробництвом інформації та можливостями її споживання, переробки і використання. Досліднику необхідно вміти ефективно шукати, аналізувати та використовувати інформаційні джерела.

Інформація (лат. *informatio* – пояснення, викладення) – нові відомості про навколишній світ, одержувані в результаті взаємодії з ним; відомості, повідомлення, знання дослідника про систему, їхнє передавання або отримання.

Наукова інформація – це логічна інформація, яка отримується в процесі пізнання, адекватно відображає закономірності об'єктивного світу і використовується в суспільно-історичній практиці.

Основні ознаки наукової інформації: вона отримується в процесі пізнання закономірностей об'єктивної дійсності, підґрунтям якої є практика, і подається у відповідній формі; це документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки, виробництва, отримані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої та громадської діяльності.

Властивості наукової інформації:

- адекватність (відповідність досліджуваним процесам і об'єктам);
- релевантність (відповідність завданням дослідження);
- правильність (спосіб вираження згідно зі змістом інформації);
- точність (максимально об'єктивне відображення явищ);
- актуальність (необхідність її використання).

У табл. 10 стисло представлено відомості про функції наукової інформації.

Таблиця 10.

Функції наукової інформації

№ з/п	Назва функції	Суть функції
1	Кумулятивна	характеризує здатність нагромаджувати відомості про об'єкти дослідження.
2	Комунікативна	обмін в інформаційному середовищі.
3	Соціальної пам'яті	передавання і збереження знань.
4	Культурологічна	носій культури.

Розрізняють первинну та вторинну інформацію.

Первинна інформація – це вихідна інформація, яка є результатом безпосередніх соціологічних експериментальних досліджень, вивчення практичного досвіду (це фактичні дані, зібрані дослідником, їх аналіз і перевірка).

Вторинна інформація – це результат аналітичної обробки та публікації інформації з теми дослідження (це опубліковані документи, огляд інформації з теми).

Інформаційна культура – це інтегральний показник рівня досконалості дослідника в інформаційній сфері діяльності, що виявляється у: розумінні сутності інформації й інформаційних процесів, ролі інформаційних ресурсів у процесі пізнання оточуючої дійсності і діяльності людини; здатності орієнтуватися у просторі різноманітної інформації; вмінні раціонально використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації наукових потреб.

Інформаційне середовище – це середовище, складниками якого є інформаційні ресурси, комп'ютерні засоби, умови, що забезпечують інформаційну підтримку проектування та моделювання досліджуваних об'єктів, явищ і процесів, інформатизацію й автоматизацію науково-дослідної діяльності педагога, сприяють реалізації завдань педагогічного дослідження, обмін інформацією, оптимізують освітній процес тощо.

2. Джерела інформації та їх використання у науковому дослідженні.

Джерела інформації – документи, які відображають інформацію про стан, поведінку, використання об'єктів вивчення. Джерела інформації дають змогу досліджувати об'єкти за певною періодизацією, тобто в динаміці з періодами, що потрібно для вивчення і зіставлення факторів, які впливають на результати наукових досліджень.

Таблиця 11.

Класифікація друкованих джерел інформації (за Н. Кушнарєнко, Ю. Сурміним, В. Шейком, Л. Ковальчук)

№ з/п	Вид видання	Призначення
1	Офіційні	містять публікації законів, нормативно-правових актів державних і господарських органів управління.
2	Наукові	містять результати наукових, експериментальних й інших досліджень у різних сферах знання.
3	Науково-популярні	містять відомості з різних сфер науки і техніки, призначені для ознайомлення непрофесійного кола читачів.
4	Виробничі	містять знання технології, техніки, організування виробництва, бухгалтерського обліку й аудиту, менеджменту, маркетингу тощо, призначені для використання в практичній діяльності фахівцями певного профілю.

5	Довідкові	містять стислу наукову та прикладну інформацію для ознайомлення фахівців у певних галузях знань, а також для наукових досліджень і професійної діяльності.
6	Нормативно-виробничі	містять правила, норми і нормативи, технологічні вимоги, стандарти, призначені для використання у виробництві, менеджменті, маркетингу та іншій практичній діяльності.
7	Рекламні	містять інформацію про виробництво, послуги, які рекомендують з метою залучення споживача.
8	Патентно-ліцензійні	право на використання інтелектуальної власності, трудову діяльність у певній сфері виробництва чи бізнесу.
9	Збірники наукових праць	містять матеріали (тези доповідей, статті) одного і кількох авторів.
10	Книги	є багатосторінковими (обсягом понад 48 сторінок) неперіодичними виданнями, що концентрують знання з багатьох галузей.
11	Підручники	містять знання наукового і прикладного характеру, зведені в систему, призначені для педагогічних цілей.
12	Каталоги	нормативно-виробничі довідники з різних видів знання наукового і прикладного характеру.
13	Брошури	є багатосторінковими (обсягом 5–48 сторінок) неперіодичними виданнями, що містять оперативну інформацію та різноманітні питання.

Досить складною роботою при виконанні наукового дослідження є огляд розвідок із проблеми. Щоб уникнути примітивності і помилок в аналізі літератури слід уважно систематизувати погляди вчених в такому порядку:

- сутність даного явища, процесу (позиція декількох авторів збігається в такому то аспекті);
- що становить зміст даного процесу чи явища (його компоненти, ланцюги, стадії, етапи розвитку);
- погляди вчених з приводу шляхів вирішення даної проблеми на практиці (хто і що пропонує);
- які труднощі, виявлені в попередніх дослідженнях, трапляються в практиці;
- які чинники, умови ефективного розвитку процесу чи явища в даній галузі виділені вченими.

Огляд джерел дає змогу визначити новий напрям наукового дослідження, його значення для розвитку науки і практики, актуальність теми.

Етапи вивчення наукових джерел інформації:

- загальне ознайомлення з вирішенням наукової проблеми;
- побіжний перегляд відібраної літератури і систематизація її відповідно до змісту роботи і черговості вивчення, опрацювання;
- читання за послідовністю розміщення матеріалу;

- вибіркове читання окремих частин;
- виписування потрібного матеріалу для формування тексту науково-дослідної роботи;
- критичне оцінювання записаного, редагування і чистовий запис як фрагменту тексту наукової роботи (статті, монографії, курсової (дипломної) роботи, дисертації тощо).

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, відбиває самостійну творчу роботу автора і свідчить про рівень проведеного дослідження.

Джерела можна розміщувати в списку одним із таких **способів**:

- у порядку назви посилань у тексті (найзручніший);
- в алфавітному порядку перших літер прізвищ авторів або назв;
- у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно подавати згідно вимог Державного стандарту ДСТУ 8302:2015. На веб-сайті КЗ «ХГПА» надано приклади оформлення списку джерел.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв та ін. Відомості про джерела нумеруються арабськими цифрами. Номер ставиться перед бібліографічним записом і відокремлюється від нього крапкою. Зв'язок бібліографічного списку з текстом роботи здійснюється за номерами записів у списку літератури. Форма зв'язку записів з основним текстом – за номерами записів у списку. Такі номери розміщують у квадратних дужках. Цифри у них показують, під яким номером належить шукати у списку літератури потрібне джерело. Бібліографічні списки містять описи використаних джерел і розміщуються в кінці роботи. Сторінки списку, як і інші сторінки тексту, нумеруються. Нумерація наскрізна, продовжує нумерацію сторінок тексту.

За допомогою сервісу «Grafati» можна онлайн оформлювати посилання для наукових робіт. Програма генерує посилання відповідно до вимог стандарту.

На рис. 1 представлено складові процесу аналізу інформації в ході педагогічного дослідження. Відзначимо, що описані у табл. 8 друковані джерела відносять до вторинної інформації.

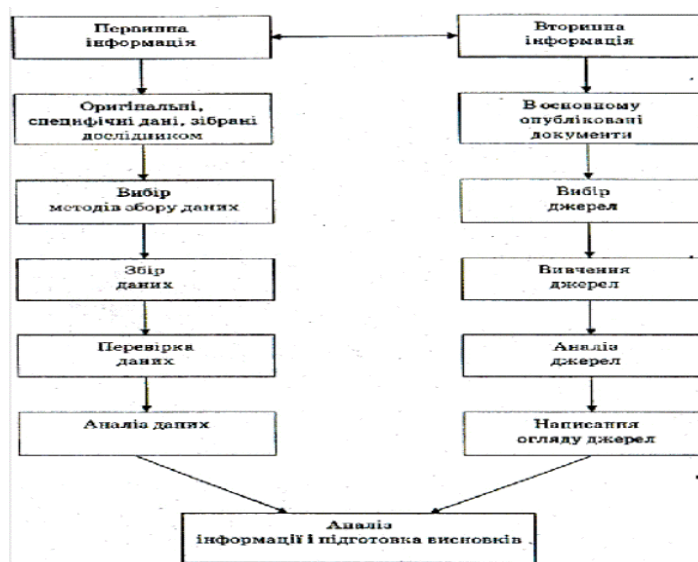

Рис. 1. Схема аналізу інформації в ході здійснення наукового дослідження.

3. Пошукові системи наукової інформації.

Збільшення обсягів інформації та створення її надлишків, універсальність запитів споживачів потребують оперативності та релевантності інформаційного пошуку. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовив створення в мережі Інтернет та активне використання дослідниками пошукових систем наукової інформації.

У табл. 12 представлено інформацію про певні українські та міжнародні пошукові системи.

Таблиця 12.

Характеристика пошукових систем наукової інформації

№ з/п	Назва пошукової системи	Стисла характеристика пошукової системи	Адреса ресурсу
1	Національний репозитарій	Загальнодержавна розподілена електронна база даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти. Призначення Національного репозитарію – зробити максимально доступною для суспільства наукову інформацію України і світу, що сприятиме розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності.	https://nrat.ukrintei.ua/pro-naczionalnyj-repozytarij/
2	ElibUkr	Основу ELibUkr становить єдиний потужний портал, який спрямовує користувачів до всіх типів електронної інформації. Студенти, викладачі і науковці отримують вільний доступ до всіх ресурсів проекту.	http://www.elibukr.org/index.php/uk/about-ua

3	Наукова періодика України	Загальнодержавна технологічна платформа, яка забезпечує для наукових періодичних видань України процеси редакційного опрацювання, публікації, після публікаційної підтримки. Каталог журналів за різними напрямками досліджень. У напрямі «Суспільні науки» розміщено журнали педагогічної проблематики.	http://journals.uran.ua/
4	Цифровий репозиторій КЗ «ХГПА»	Містить наукові та методичні праці викладачів та студентів академії.	http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/
5	Google Академія (Google Scholar)	Загальнодоступна система пошуку наукових публікацій, запроваджена компанією Google у 2004 р. з метою упорядкування інформації онлайн. Завданнями Google Академії є: забезпечення простого пошуку наукової літератури; формування вченим власної бібліотеки (збереження інформації про наукові публікації зі сторінки пошуку, відбір їх за темою, можливість пошуку повних текстів тощо); створення авторського профілю з переліком публікацій вченого (самостійне створення профілю, його оновлення, доповнення в автоматичному та ручному режимах); підрахунок кількості цитувань (загальна, за роками, за окремими публікаціями), визначення індексу Гірша (h-індекс), i10-індексу тощо.	https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk
6	Web of Science	Універсальний інформаційний ресурс, використання якого забезпечує організацію оптимального і ефективного пошуку необхідної інформації практично з усіх основних напрямів наукових досліджень.	https://access.clarivate.com/
7	Scopus	Реферативна та наукометрична база рецензованої літератури та перевірених веб-джерел. Пошукова система використовує програмні засоби для відстеження, аналізу та візуалізації досліджень. Індексує близько 22000 назв різних видань (серед яких 55 українських).	https://www.scopus.com/home.uri

Безперечно, обсяг посібника не дозволяє схарактеризувати навіть частину всього масиву пошукових систем, що створені в мережі Інтернет. Завдання науковця – здійснювати кроки у напрямку професійного саморозвитку в означеному напрямку.

Отже, добір, аналіз та використання наукової інформації є важливою складовою проведення наукового дослідження. Володіння науковцями сучасними інформаційними технологіями сприятиме системному використанню ними актуальних електронних баз даних та підвищенню результативності наукових розвідок.

Питання для самоконтролю та роздумів

Дайте визначення поняття «наукова інформація».

Дайте визначення поняття «інформаційне середовище».

Стисло схарактеризуйте класифікацію друкованих джерел інформації.

Назвіть етапи вивчення друкованих джерел інформації.

Назвіть українські пошукові системи наукової інформації.

Назвіть іноземні пошукові системи наукової інформації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (денна форма навчання)

Семінарське заняття є однією з найважливіших форм навчального заняття у закладі вищої освіти, яке проводиться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми навчальної програми. Це ефективна форма закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчально-науковою літературою.

Головна мета семінарських занять – опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем курсу, навчання їх елементам творчого застосування отриманих знань на практиці.

Кожне *семінарське заняття* спрямовано на вирішення таких основних завдань:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків;
- формування у них наукового світогляду, здатності пов'язувати загальнотеоретичні положення з вимогами практики.

Тематика семінарських занять і їх обсяг у годинах представлено в табл. 13.

Таблиця 13.

Теми семінарських занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	2	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти методології та методів наукового дослідження		
1	Тема 1-2. Наукове та науково-педагогічне дослідження: сучасний контекст.	2
2	Тема 3. Методи науково-педагогічного дослідження: загальнонаукові та методи педагогічної діагностики.	2
3	Тема 4. Методи науково-педагогічного дослідження: соціологічні та статистичні.	2

1	2	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти методології та методів наукового дослідження		
4	Тема 5. Академічна доброчесність як механізм забезпечення якості науково-педагогічного дослідження.	2
5	Тема 6. Основні види навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	2
6	Тема 7. Основні види науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	2
7	Тема 8. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	2
Разом		14

Семинарське заняття 1

Тема 1-2: НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ. ЗВ'ЯЗОК ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ МЕТОДОЛОГІЄЮ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо основних понять теми;
- ✓ розкрити цілі, функції та завдання науки;
- ✓ здійснити теоретичну підготовку студентів до застосування дослідницьких умінь з метою здійснення практичних завдань;
- ✓ формувати здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

Ключові поняття й терміни: освітній компонент «Методологія та методи наукових досліджень», наука, функції науки, наукова революція, методологія, класифікація наук, система педагогічних наук, наукове дослідження, методологія науки, методологія наукового дослідження, схема наукового дослідження, об'єкт і предмет дослідження, мета та завдання дослідження, наукова новизна, гіпотеза, науково-педагогічне дослідження, етапи науково-педагогічного дослідження, елементи науково-педагогічного дослідження, дослідницька діяльність, педагогічна діагностика.

Хід роботи:

1. Організаційний етап.

2. Повідомлення теми й завдань заняття.

3. Визначення суті основних понять у межах теми:

- наука, наукознавство, пізнання, методологія, закон, метод дослідження, класифікації наук, методологія науки, функції науки пізнання, критерії науковості, наукова революція, система педагогічних наук.

4. Теоретичний блок семінарського заняття.

4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).

- Дайте визначення поняттю «наукове пізнання».
- Що є результатом наукового пізнання?
- Назвіть ознаки науки як специфічної діяльності.
- Схарактеризуйте основну мету науки.
- Які функції виконує наука в сучасному суспільстві?
- Розкрийте завдання науки.
- Які класифікації наук ви знаєте?

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Наука як форма спільної свідомості.
2. Основні закономірності розвитку науки.
3. Рівні наукової методології.
4. Особливості наукових досліджень.
5. Наукове пізнання: теоретичний та емпіричний рівні.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none">• Підготувати повідомлення про науково-педагогічне дослідження, його об'єкт, предмет, гіпотезу. Охарактеризувати структуру педагогічного дослідження.	<ul style="list-style-type: none">• Підготувати повідомлення про методологію, як вчення про науковий метод пізнання.
Міжгрупове обговорення. Аналіз результатів групової роботи	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- *У чому полягає державна політика України з наукової та науково-технічної діяльності?*
- *Які чинники, на Ваш погляд, впливають на результативність дослідницької діяльності викладача ЗВО?*

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Користуючись додатковою навчальною літературою, визначте структурні елементи науки та дайте їхню характеристику (наукова ідея, гіпотеза, теорія, закон, концепція, факт, поняття, категорія, принципи, аксіома).

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням прийому «Незакінчене речення»:

- *У ході роботи над темою я дізнався (дізналася)*
- *У ході роботи над темою я зрозумів (зрозуміла)*
- *У ході роботи над темою я навчився (навчилася)*
- *Я, певною мірою, змінив (змінила) своє ставлення до*
- *Для мене ознайомлення з цією темою було важливим, адже*

Семінарське заняття 2

Тема 3. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо методів науково-педагогічного дослідження;
- ✓ розкрити практичну значущість загальнонаукових методів та методів педагогічної діагностики;
- ✓ здійснити практичне застосування методів;
- ✓ формувати здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Ключові поняття й терміни: науковий метод, класифікація методів, методи дослідницької діяльності викладача ЗВО, загальнонаукові методи, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, вивчення документів.

Хід роботи:

1. Організаційний етап.
2. Повідомлення теми й завдань заняття.
3. Визначення суті основних понять у межах теми:

- науковий метод, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, порівняльно-історичні методи, методи дослідницької діяльності викладача ЗВО, загальнонаукові методи, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, вивчення документів.

4. Теоретичний блок семінарського заняття.

4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).

- Дайте визначення поняттю «науковий метод».
- Назвіть сучасні методи загальнонаукових (теоретичних) досліджень.
- Дайте визначення методам аналізу і синтезу.
- Охарактеризуйте метод індукції та дедукції.
- У чому сутність методу моделювання?
- Назвіть особливості педагогічного спостереження?
- Які основні вимоги до проведення педагогічного експерименту?
- Назвіть етапи педагогічного експерименту.
- Визначте мету вивчення документації?

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

6. Багаторівнева класифікація методів наукового пізнання.
7. Сутність діалектичного та метафізичного методів дослідження.
8. Загальнонаукові методи дослідження.
9. Методи педагогічної діагностики.
10. Особливості проведення педагогічного експерименту.
11. Основні групи спеціальних методів у педагогічних дослідженнях.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізуйте три групи методів наукового дослідження і доберіть методи вивчення професійної спрямованості майбутнього викладача ЗВО. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізуйте три групи методів наукового дослідження і доберіть методи вивчення професійної спрямованості майбутнього учителя закладу загальної середньої освіти.
Міжгрупове обговорення. Проведення порівняльного аналізу результатів групової роботи.	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- У чому полягає відмінність загальних методів наукових досліджень від спеціальних методів?

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Користуючись додатковою навчальною літературою, розкрийте сутність природного, лабораторного, констатувального, формувального експериментів.

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням методу «ПРЕС» за такою структурою:

- **ПОЗИЦІЯ:** висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваш погляд.
 - ✓ *Я вважаю, що....*
- **ОБҐРУНТУВАННЯ:** наведіть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції
 - ✓ *...тому, що...*
- **ПРИКЛАД:** наведіть факти, які демонструють ваші докази, вони підсилять вашу позицію
 - ✓ *...наприклад...*
- **ВИСНОВКИ:** узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити; тобто, це є заклик прийняти вашу позицію
 - ✓ *Отже (тому), я вважаю...*

Семінарське заняття 3

Тема 4. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СОЦІОЛОГІЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо соціологічних та статистичних методів науково-педагогічного дослідження;
- ✓ розкрити практичну значущість використання соціологічних та статистичних методів у науково-педагогічному дослідженні;
- ✓ здійснити практичне застосування соціологічних та статистичних методів;
- ✓ формувати здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Ключові поняття й терміни: метод науково-педагогічного дослідження, соціологічні методи, опитування, бесіда, інтерв'ю, анкетування, соціометричний метод, статистичні методи, математична статистика, кореляція, середнє арифметичне, критерії оцінювання діагностичних методик.

Хід роботи:

1. Організаційний етап.

2. Повідомлення теми й завдань заняття.

3. Визначення суті основних понять у межах теми:

- Описові методи, опитування, бесіда, інтерв'ю, анкетування, соціометричний метод, статистичні методи, реєстрація, ранжування, шкалування, індикатори, математична статистика, генеральна сукупність, вибіркова сукупність, статистичний критерій, параметричний критерій, непараметричний критерій, середнє арифметичне, медіана, мода, модальне значення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, кореляція коефіцієнт кореляції критеріїв оцінювання, об'єктивність, надійність, стійкість.

4. Теоретичний блок семінарського заняття.

4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).

- Що таке описові методи?
- У чому полягає сутність методу опитування?
- Назвіть особливості проведення бесіди.
- У чому різниця між інтерв'ю та бесідою?
- Які типи анкет використовуються у педагогічному дослідженні?
- Яку інформацію можна отримати за допомогою соціометричної методики?
- В чому суть методу ранжування?
- В чому суть методу шкалування?
- Схарактеризуйте завдання математичної статистики.
- Схарактеризуйте критерії оцінювання діагностичних методик.

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Сучасна соціометрія.

2. Як виникла і в яких напрямках розвивалася наука статистика, її предмет, завдання, функції.

3. Використання статистичних методів у педагогічних дослідженнях.
4. Сутність методи моделювання та особливості його використання.
5. Коефіцієнти кореляції Пірсона і Спірмена.
6. Методи експертних оцінок.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none"> • Складіть «Правила використання соціологічних методів у науково-педагогічному дослідженні» 	<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізуйте ускладнення, що можуть виникнути у дослідника в процесі використання методів математичної статистики.
Міжгрупове обговорення. Аналіз результатів групової роботи.	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- *За допомогою використання якої групи методів можна визначити результативність роботи куратора групи за рік? Обґрунтуйте відповідь та наведіть приклади.*

- *Доведіть необхідність єдності та взаємозв'язку теоретичної підготовки та практичної діяльності студента у ході написання кваліфікаційної роботи.*

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Користуючись додатковою навчальною літературою, охарактеризуйте методи педагогічного дослідження, які будуть використовуватися під час написання магістерської роботи, та їх призначення. Розробіть анкету відповідно до теми магістерського дослідження.

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням методу «Рефлексивна мішень»:

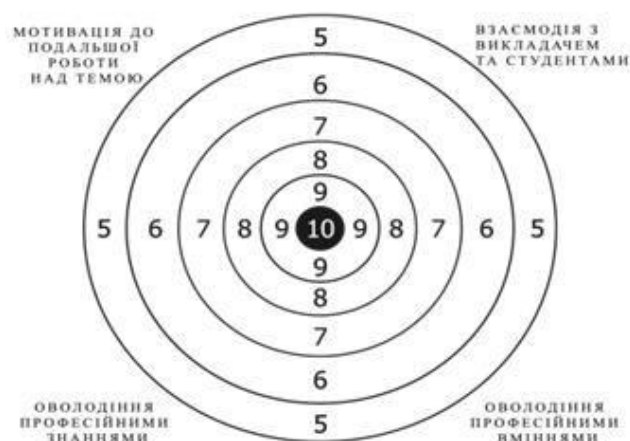

Рис. Матриця для реалізації методу «Рефлексивна мішень».

На основі аналізу власної діяльності студентам необхідно здійснити самооцінювання власної діяльності на семінарському занятті та зробити помітку у кожному з чотирьох секторів. Якщо він низько оцінює результати діяльності, помітка ставиться ним на поле «5» на мішені, якщо вище – на поле «6»-«9», якщо дуже високо – на поле «10», тобто в «яблучко». Прокоментувати власну позицію.

Семінарське заняття 4

Тема 5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо академічної доброчесності, відповідальності;
- ✓ розкрити практичну значущість та відстежити механізми забезпечення академічної доброчесності у ЗВО;
- ✓ здійснити практичне застосування академічної доброчесності в наукових дослідженнях;
- ✓ формувати здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Ключові поняття й терміни: академічна доброчесність, плагіат, види плагіату, помилки цитування, академічна відповідальність, забезпечення академічної доброчесності, академічна етика, морально-етичні цінності дослідника.

Хід роботи:

1. Організаційний етап.
2. Повідомлення теми й завдань заняття.
3. Визначення суті основних понять у межах теми:

- академічна доброчесність, імплементація академічної доброчесності, принципи академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, необ'єктивне оцінювання, помилки, цитування, академічна відповідальність, академічна етика, морально-етичні цінності дослідника.

4. Теоретичний блок семінарського заняття.

4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).

- Дайте визначення поняття «академічна доброчесність».
- Що передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками?
- Що передбачає дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти?
- Дайте визначення поняття «плагіат».
- Схарактеризуйте види порушень академічної доброчесності.
- Схарактеризуйте типові помилки цитування.
- Дайте визначення поняття «академічна відповідальність».
- Які компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути викладач?
- Які компетентності із академічної доброчесності, що їх має набути здобувач вищої освіти?
- Які аспекти діяльності автора-науковця описано у «Етичному кодексі ученого України»?
- Які вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності?

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Академічна доброчесність як запорука підвищення якості освіти.
2. Академічна недоброчесність та шляхи її подолання.
3. Характеристика видів академічного плагіату в наукових працях здобувачів освіти.
4. Принципи і правила дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, науковими та науково-педагогічними працівниками у процесі проведення наукових досліджень.
5. Засоби аналізу наукових робіт на плагіат.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізуйте законодавчу базу, що регламентує аспекти реалізації принципів академічної доброчесності в Україні. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проаналізуйте історію проявів академічної нечесності й формування системи каральних заходів за недоброчесну поведінку в Україні та за кордоном.
<p>Міжгрупове обговорення. Проведення порівняльного аналізу результатів групової роботи.</p>	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- Що для Вас означає поняття «інтелектуальна свобода»? Чи порушується інтелектуальна свобода в українських вишах? Які наслідки має високий рівень толерантності до плагіату та інших форм академічної нечесності?
 - Доведіть, що академічна доброчесність є системоутворювальним чинником системи забезпечення якості вищої освіти.

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Сформулюйте способи ефективної боротьби з плагіатом у науковому середовищі. Складіть інструкцію з уникнення плагіату.

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням прийому «Рефлексивний самоаналіз».

Допоміжні питання:

- Що нового для себе я відкрив, вивчивши матеріали цієї теми?
- Яка ідея або думка в цій темі вразила мене? Чому?
- Із якими ідеями даної теми я не можу погодитися? Чому?
- Який висновок для себе я можу зробити?
- Які з думок або матеріалів даної теми мені можуть надалі бути в нагоді?

Семінарське заняття 5

Тема 6: ОСНОВНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо основних видів навчально-дослідної роботи;

- ✓ розкрити практичну значущість особливостей написання рефератів, курсових, магістерських робіт;
- ✓ здійснити підготовку студентів до коректного оформлення навчально-дослідної роботи різних видів;
- ✓ формувати здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Ключові поняття й терміни: навчально-дослідна робота здобувачів вищої освіти, реферат, курсова робота, структура курсової роботи, захист курсової роботи, кваліфікаційна (магістерська) робота, структура кваліфікаційної роботи, вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Хід роботи:

1. **Організаційний етап.**
2. **Повідомлення теми й завдань заняття.**
3. **Визначення суті основних понять у межах теми:**
 - Навчально-дослідна робота, завдання навчально-дослідної роботи, реферат, композиція реферату, курсова робота, види курсової роботи, структура курсової роботи, кваліфікаційна (магістерська робота), етапи підготовки магістерської роботи, структурні частини магістерської роботи.
4. **Теоретичний блок семінарського заняття.**
 - 4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).
 - Яке значення має навчально-дослідна робота у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця?
 - Дайте визначення поняття «реферат».
 - Яка структура реферату?
 - Які критерії оцінювання реферату?
 - Дайте визначення поняття «курслова робота».
 - Назвіть основні етапи роботи над курсовою роботою.
 - Які види курсових робіт існують? В чому їх специфіка?
 - Схарактеризуйте структуру курсової роботи.
 - Опишіть процедуру захисту курсової роботи.
 - Дайте визначення поняття «кваліфікаційна (магістерська) робота».

- Яких вимог повинен дотримуватись здобувач при підготовці кваліфікаційної (магістерської) роботи?

- Яка структура кваліфікаційної (магістерської) роботи?
- Які етапи підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи?

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Літературне оформлення тексту навчально-дослідної роботи.
2. Особливості здійснення аналізу наукової літератури при підготовці реферату, курсової та магістерської роботи.
3. Бібліографічний апарат наукових досліджень.
4. Особливості оформлення експериментального розділу магістерської роботи.
5. Специфіка формулювання висновків у різних видах науково-дослідної роботи.
6. Технічні вимоги до оформлення тексту науково-дослідної роботи.
7. Електронний пошук наукової інформації.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
• Складіть алгоритм підготовки реферативної курсової роботи.	• Складіть алгоритм підготовки дослідницької курсової роботи.
Міжгрупове обговорення. Аналіз результатів групової роботи.	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- *Наведіть приклади недоліків формулювання закінчення кваліфікаційної (магістерської) роботи. Думку обґрунтуйте.*

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Користуючись додатковою навчальною літературою, визначте інформаційну базу наукового дослідження. Опишіть методику роботи з науковими джерелами, послідовність аналізу літературних джерел, способи оформлення списку використаних джерел у наукових роботах, вимоги до підбору наукової літератури у наукових роботах.

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням прийому «Незакінчене речення»:

- У ході роботи над темою я дізнався (дізналася)
- У ході роботи над темою я зрозумів (зрозуміла)
- У ході роботи над темою я навчився (навчилася)
- Я, певною мірою, змінив (змінила) своє ставлення до
- Для мене ознайомлення з цією темою було важливим, адже

Семінарське заняття 6

Тема 7. ОСНОВНІ ВИДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо основних видів науково-дослідної роботи;
- ✓ розкрити практичну значущість особливостей написання наукової доповіді, тез доповіді, наукової статті;
- ✓ здійснити підготовку студентів до коректного оформлення науково-дослідної роботи;
- ✓ формувати здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

Ключові поняття й терміни: науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти, завдання НДРС у педагогічному ЗВО, види та форми науково-дослідної роботи студентів, наукова доповідь, тези, наукова стаття, структура наукової статті.

Хід роботи:

- 1. Організаційний етап.**
- 2. Повідомлення теми й завдань заняття.**
- 3. Визначення суті основних понять у межах теми:**
 - науково-дослідна робота, завдання науково-дослідної роботи, наукова доповідь, тези, стаття.
- 4. Теоретичний блок семінарського заняття.**
 - 4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).
 - Дайте визначення поняття «науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти».
 - У чому полягають завдання науково-дослідної роботи студента у педагогічному ЗВО?
 - Дайте визначення поняття «наукова доповідь».

- Яка структура наукової доповіді?
- Дайте визначення поняття «тези».
- Дайте визначення поняття «наукова стаття».
- Яка структура наукової статті?
- Назвіть відмінності тез наукової доповіді та наукової статті.

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Сутнісна характеристика наукових видань за характером поданої інформації.
2. Оприлюднення результатів науково-дослідної роботи.
3. Основне призначення тез доповіді, послідовність викладення матеріалу.
4. Функції та види наукових статей.
5. Основні етапи роботи над науковою публікацією (стаття).
6. Правила оформлення наукової публікації.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none"> • Підготувати повідомлення про форми організації й проведення науково-дослідної роботи студентів у ЗВО. 	<ul style="list-style-type: none"> • Підготувати повідомлення про форми організації й проведення науково-дослідної роботи студентів у КЗ «ХГПА» ХОР.
<p>Міжгрупове обговорення. Аналіз результатів групової роботи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Запропонуйте план науково-дослідної роботи студентів на один семестр навчального року. 	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- *Визначте переваги та недоліки наявних методичних прийомів викладу наукового матеріалу. Обґрунтуйте думку.*

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Користуючись додатковою навчальною літературою, визначте у чому полягає розрізнення навчально-дослідної та науково-дослідної роботи студентів. Які ознаки навчально-дослідної роботи студентів. Які напрями організації НДРС?

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням методу «ПРЕС» за такою структурою:

- **ПОЗИЦІЯ:** висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваш погляд.
- ✓ *Я вважаю, що....*
- **ОБҐРУНТУВАННЯ:** наведіть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції

- ✓ ...тому, що...
- ПРИКЛАД: наведіть факти, які демонструють ваші докази, вони підсилять вашу позицію
- ✓ ...наприклад...
- ВИСНОВКИ: узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити; тобто, це є заклик прийняти вашу позицію
- ✓ Отже (тому), я вважаю...

Семінарське заняття 7

Тема 8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Завдання:

- ✓ закріпити знання студентів щодо існуючих джерела інформації та їх особливостей їх використання у науковому дослідженні;
- ✓ розкрити практичну значущість та відстежити механізми пошуку наукової інформації;
- ✓ здійснити практичне відпрацювання добору та аналізу наукової інформації у дослідженні;
- ✓ формувати здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Ключові поняття й терміни: інформація, наукова інформація, інформаційне середовище, джерела інформації, види друкованих джерел інформації, етапи роботи з джерелами, пошукові системи наукової інформації.

Хід роботи:

1. Організаційний етап.
2. Повідомлення теми й завдань заняття.
3. Визначення суті основних понять у межах теми:
 - Наукова інформація, властивості наукової інформації, функції наукової інформації, первинна та вторинна інформація, інформаційна культура,

інформаційне середовище, друковані джерела інформації, аналіз інформації, пошукові системи наукової інформації, бібліографічний опис.

4. Теоретичний блок семінарського заняття.

4.1. Бліц-опитування за темою заняття (за матеріалами самостійної роботи).

- Дайте визначення поняття «наукова інформація».
- Назвіть властивості наукової інформації?
- Схарактеризуйте функції наукової інформації.
- У чому різниця між первинною та вторинною науковою інформацією?

- Що таке інформаційна культура?
- Дайте визначення поняття «інформаційне середовище».
- Які види друкованих джерел інформації ви знаєте?
- Назвіть етапи вивчення друкованих джерел інформації.
- Назвіть українські пошукові системи наукової інформації.
- Назвіть іноземні пошукові системи наукової інформації.

4.2. Слухання та обговорення доповідей за темами:

1. Правила роботи з літературою та аналіз літературних джерел.
2. Особливості пошуку наукової інформації в мережі Інтернет.
3. Форми усної передачі інформації про наукові результати.
4. Види інформації за змістом.
5. Напрями державної інформаційної політики.
6. Гарантії права на інформацію та основні принципи інформаційних відносин.

7. Правила оформлення бібліографічного опису в списку джерел.

5. Практичний блок семінарського заняття.

5.1. Групова робота.

Завдання для Групи 1.	Завдання для Групи 2.
<ul style="list-style-type: none">• Проаналізуйте документ Закон України «Про інформацію». Визначте його основні положення. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text	<ul style="list-style-type: none">• Розкрийте алгоритм пошуку бібліографічної інформації в каталогах та картотеках (традиційні та електронні каталоги).
Міжгрупове обговорення. Обмін результатами групової роботи.	

5.2. Обговорення проблемного питання:

- *Чим забезпечується суверенітет України у сфері науково-технічної інформації?*

6. Обговорення результатів самостійної роботи.

- Проаналізувати структуру та зміст анотації до статті (Беляєв С.Б., Толмачова І.М., Єршовенко О.А. Реалізація академічної доброчесності в роботі зі здобувачами освітнього ступеня магістра. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.* 2022. Вип. № 89).

7. Підсумковий етап. Підведення підсумків роботи на семінарському занятті здійснюється з використанням прийому «Синквейн». Студентам необхідно скласти нерифмований вірш з 5 рядків.

- 1 рядок – ключове слово з теми.
- 2 рядок – 2 прикметники, що характеризують ключове слово.
- 3 рядок – 3 дієслова, що характеризують ключове слово.
- 4 рядок – невелике речення, в якому автор висловлює ставлення до основного поняття.
- 5 рядок – іменник, що відображає почуття, асоціації автора, пов'язані з ключовим словом.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

(заочна форма навчання)

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих тем освітнього компонента та формує компетентності з їхнього практичного застосування шляхом виконання студентами відповідно сформульованих завдань.

Мета практичного заняття полягає у конкретизації та поглибленні теоретичних знань, що були опановані на лекції та у ході самостійної роботи, установлення зв'язку закономірностей, формулювань із практикою їх застосування, стимулювання здатності до самостійного використання отриманих знань у практичній діяльності та прийняття незалежних рішень із науково-практичних питань.

Практичні заняття спрямовані на вирішення *завдань*:

- ✓ поглиблення й розширення знань, здобутих на лекційних заняттях;
- ✓ вироблення вмінь аналізувати процеси і події, висловлювати самостійні судження;
- ✓ формування здатності до професійного вирішення практичних завдань;

- ✓ формування м'яких навичок (системне і аналітичне мислення, комунікація лідерство, конфлікт-менеджмент тощо);
- ✓ забезпечення досвіду рефлепрактики.

Таблиця 14.

Теми практичних занять (заочна форма навчання)

Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти методології та методів наукового дослідження	
Тема 2. Наукове та науково-педагогічне дослідження: сучасний контекст.	1
Тема 3. Методи науково-педагогічного дослідження: загальнонаукові та методи педагогічної діагностики.	1
Тема 4. Методи науково-педагогічного дослідження: соціологічні та статистичні.	1
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти методології та методів науково-педагогічного дослідження	
Тема 6. Основні види навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	1
Тема 7. Основні види науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	1
Тема 8. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	1

Практичне заняття 1.

Тема 2, 3. НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ. ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

Завдання:

- ✓ ознайомити майбутніх магістрантів з метою і завданнями курсу; розширити знання щодо особливостей методології педагогічного дослідження; поглибити знання щодо методів науково-педагогічного дослідження;
- ✓ формувати знання на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методології відповідних досліджень;
- ✓ формувати вміння відповідно до теми і мети дослідження обирати та використовувати методи наукового дослідження;
- ✓ здійснити підготовку студентів до застосування дослідницьких умінь з метою здійснення практичних завдань;
- ✓ формувати здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу
- ✓ забезпечити досвід рефлепрактики у дослідницькій діяльності.

План

1. Наукове дослідження як форма розвитку науки. Зв'язок досліджень із методологією.
2. Характеристика науково-педагогічного дослідження.
3. Дослідницька діяльність викладача ЗВО.
4. Класифікації методів наукового дослідження та методів педагогічної діагностики.

8888 Хід заняття

1. Організаційна частина.

2. Перевірка вихідного рівня знань (актуалізація опорних знань):

✓ усне опитування за контрольними питаннями до Теми 2, 3:

- Що таке наукове дослідження?
- Як визначають методологію наукового дослідження?
- Проаналізуйте основні етапи організації наукових досліджень.
- Яка мета дослідницької діяльності викладача ЗВО?
- Що таке «науковий метод»?
- Назвіть сучасні методи загальнонаукових (теоретичних) досліджень.

3. Організація практичної роботи студентів.

3.1. Обговорення результатів самостійної роботи студентів.

- Аналіз та обговорення словника термінів за темою «Характеристика наукового дослідження».
- Демонстрація та аналіз опорної схеми «Наукове дослідження», відстеження взаємозв'язків між основними категоріями наукового дослідження.
- Структурування інформації щодо понятійно-категоріальної основи наукового дослідження на основі розроблених студентами інтелект-карт.
- Систематизація знань студентів шляхом роботи зі схемою класифікацій науково-педагогічних методів.

3.2. Виконання вправ.

3.2.1. Групова робота.

Завдання 1. Напишіть сенкан «Науково-педагогічне дослідження».

Завдання 2. Сформулюйте мету, завдання, об'єкт та предмет наукового дослідження на тему «Формування дослідницької компетентності у майбутнього вчителя в ході педагогічної практики».

Завдання 3. Робота з авторефератом дисертаційного дослідження: проаналізуйте формулювання наукової новизни та практичного значення дисертаційного дослідження.

Завдання 4. Доберіть приклади ситуацій, коли викладачі використовують методи науково-педагогічного дослідження у роботі зі студентами (на матеріалі практики «Пробні заняття у ЗВО»).

Завдання 5. Складіть правила для науковця щодо використання методу вивчення документації.

3.2.2. Індивідуальна робота.

Завдання 1. Надайте порівняльну характеристику методам наукового дослідження. Для цього заповніть таблицю.

Порівняльна характеристика методів наукового дослідження

№ з/п	Назва групи методів	Визначення	Мета використання	Приклади методів
1	Теоретичні методи			
2	Емпіричні методи			
3	Інші групи методів дослідження			

Завдання 2. Виконайте вправу «Сходинок до досконалості у дослідницькій діяльності». Намалюйте сім сходинок – шлях до опанування дослідницькою діяльністю. Зобразіть себе на тій сходинці, на якій Ви себе зараз бачите відповідно до всіх показників. На нижчих сходинках напишіть, які якості та досягнення у науковому зростанні ви вже маєте, на верхніх – яких прагнете, які ще треба вдосконалювати і розвивати.

Завдання 3. Проаналізуйте власний рівень готовності до організації та проведення педагогічного експерименту. Сформулюйте висновки.

Завдання 4. Сплануйте послідовність проведення педагогічного експерименту у своїй курсовій роботі.

Завдання 5. Дайте розгорнуту характеристику мети, завдань та інструментарію проведення констатувального етапу педагогічного експерименту.

4. Підведення підсумків заняття.

✓ Метод PRES:

- Позиція/теза: «*Я думаю/Я вважаю, що*».
- Пояснення позиції, аргументи на її підтвердження: «*Тому, що ...*».
- Приклад, що підтверджує/ілюструє аргумент: «*Наприклад, ...*».
- Висновок, який повертає до тези: «*Отже ...*».

Практичне заняття 2.

Тема 4, 6. СОЦІОЛОГІЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ОСНОВНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Завдання:

- ✓ розширити знання щодо особливостей використання соціологічних методів у науково-педагогічному дослідженні; поглибити знання щодо статистичних методів у педагогічній науці;
- ✓ формувати вміння здійснювати та оформлювати за вимогами навчально-дослідну роботу;
- ✓ формувати здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми;
- ✓ формувати здатність діяти соціально відповідально і свідомо;
- ✓ забезпечити досвід рефлепрактики у дослідницькій діяльності.
- ✓ формувати м'які навички (системне і аналітичне мислення, комунікація).

План

1. Використання соціологічних методів у педагогічній науці.
2. Статистичні методи у педагогічній науці.
3. Навчально-дослідна робота майбутніх фахівців: реферат, курсова робота, кваліфікаційна (магістерська) робота.

Хід заняття

1. Організаційна частина.

2. Перевірка вихідного рівня знань (актуалізація опорних знань):

- ✓ усне опитування за контрольними питаннями до Теми 4, 6:
 - Коли використовують описові методи дослідження?
 - В чому різниця між інтерв'ю та бесідою?
 - Які типи анкет використовуються у педагогічному дослідженні?
 - Яку інформацію можна отримати за допомогою соціометричної методики?
 - Схарактеризуйте завдання математичної статистики.
 - Яке значення має навчально-дослідна робота у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця?
 - Яка структура реферату?
 - Назвіть основні етапи роботи над курсовою роботою.
 - Яка структура кваліфікаційної (магістерської) роботи?

- Які етапи підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи?

3. Організація практичної роботи студентів.

3.1. Обговорення результатів самостійної роботи студентів.

- Аналіз та обговорення словника термінів за темою «Соціологічні та статистичні методи у педагогічному дослідженні».
- Демонстрація та аналіз опорної схеми «Структурні елементи соціологічних та статистичних методів дослідження», відстеження їх значення у науково-педагогічному дослідженні.
- Аналіз та обговорення результатів проведення соціологічного опитування (проведення бесіди/інтерв'ю), анкетування, тестування.

3.2. Виконання вправ.

3.2.1. Групова робота.

Завдання 1. Складіть «Правила використання соціологічних методів у науково-педагогічному дослідженні».

Завдання 2. Проаналізуйте ускладнення, що можуть виникнути у дослідника в процесі використання методів математичної статистики.

Завдання 3. Колективне складання пам'ятки «Правила проведення анкетування».

Завдання 4. Виконання вправи «На шляху попередження труднощів». Проаналізуйте процес написання курсової роботи з точки зору можливих труднощів, які можуть чекати на дослідника. Заповніть таблицю.

Написання курсової роботи

№ з/п	Можливі труднощі дослідника	Шляхи попередження труднощів
1		
2		
3		
4		

Завдання 5. Наведіть по 2 приклади використання методів реєстрування, ранжування та шкалування у педагогічних дослідженнях.

Завдання 6. З наданого переліку видів шкал вимірювання виберіть шкалу, за якою досліджувані об'єкти розподіляються на декілька класів, причому, кожен об'єкт потрапляє тільки в один клас:

- шкала найменувань;
- порядкова (рангова) шкала;
- шкала відношень;
- інтервальна шкала.

3.2.2. Індивідуальна робота.

Завдання 1. Опрацюйте один із статистичних методів дослідження (на власний вибір). Дайте обґрунтування необхідності його використання у педагогічному дослідженні.

Завдання 2. Підготуйте 10 питань для використання методу бесіди з метою збору інформації щодо організації наукової діяльності студентів у ЗВО.

Завдання 3. Складіть алгоритм взаємодії наукового керівника та студента в умовах військового стану під час підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи, акцентуйте увагу на підходах та специфіці.

Завдання 4. Підготуйте повідомлення щодо особливостей написання реферату.

Завдання 5. Схарактеризуйте процедуру забезпечення академічної доброчесності при написанні кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Завдання 6. Сформулюйте мету та опишіть структуру і зміст магістерської роботи й порядок її виконання.

4. Підведення підсумків заняття.

- ✓ Метод «Незакінчене речення»:
 - *У ході роботи над темою я дізнався (дізналася)*
 - *У ході роботи над темою я зрозумів (зрозуміла)*
 - *У ході роботи над темою я навчився (навчилася)*
 - *Я, певною мірою, змінив (змінила) своє ставлення до*
 - *Для мене ознайомлення з цією темою було важливим, адже*

Практичне заняття 3.

Тема 7, 8. НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

Завдання:

- ✓ розширити та поглибити знання щодо основних видів науково-дослідної роботи та інформаційного забезпечення наукових досліджень;
- ✓ формувати вміння здійснювати та оформлювати за вимогами наукову доповідь, тези доповіді, наукову статтю, список джерел;
- ✓ формувати здатність до виявлення, ставлення та розв'язання проблеми пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- ✓ формувати здатність працювати в міжнародному контексті;

✓ вчити здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.

План

1. Загальна характеристика науково-дослідної роботи майбутніх фахівців.
2. Особливості написання наукової доповіді, тези наукової доповіді, наукової статті.
3. Наукова інформація, джерела інформації та їх використання у науковому дослідженні.
4. Пошукові системи наукової інформації.

Хід заняття

1. Організаційна частина.

2. Перевірка вихідного рівня знань (актуалізація опорних знань):

✓ усне опитування за контрольними питаннями до Теми 7, 8:

- Назвіть завдання науково-дослідної роботи студента у педагогічному ЗВО?
- Яка структура наукової доповіді?
- Яка структура наукової статті?
- Яка структура тез доповіді?
- Які технічні вимоги до оформлення наукової статті?
- Назвіть відмінності тез наукової доповіді та наукової статті.
- Дайте визначення поняття «інформаційне середовище».
- Стисло схарактеризуйте класифікацію друкованих джерел інформації.
- Назвіть українські пошукові системи наукової інформації.
- Назвіть етапи вивчення друкованих джерел інформації.

3. Організація практичної роботи студентів.

3.1. Обговорення результатів самостійної роботи студентів.

- Аналіз та обговорення словника термінів за темою «Науково-дослідна робота» та «Інформаційне забезпечення наукових досліджень».
- Демонстрація та аналіз опорної схеми «Джерела та носії наукової інформації», відстеження їх значення у науково-педагогічному дослідженні.
- Аналіз та обговорення результатів складання правил оформлення бібліографічного опису списку джерел у статті.

3.2. Виконання вправ.

3.2.1. Групова робота.

Завдання 1. Складіть рекомендації щодо опрацювання вторинних джерел інформації.

Завдання 2. Виконання вправи «На шляху попередження труднощів». Проаналізуйте процес написання наукової статті з точки зору можливих труднощів, які можуть чекати на автора. Заповніть таблицю.

Написання наукової статті

№ з/п	Можливі труднощі автора	Шляхи попередження труднощів
1		
2		
3		
4		

Завдання 3. Користуючись різними пошуковими системами, складіть список із 5 джерел для написання тез доповіді на тему «Види наукової комунікації».

Завдання 4. Ознайомтеся з Загальними положеннями та правилами складання бібліографічних посилань ДСТУ 8302:2015 (Режим доступу: <http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%208302%20%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9.pdf> або на офіційному сайті ХГПА). Оформіть список джерел, який було підібрано в результаті виконання завдання 3 за вимогами офіційного документу.

Завдання 5. Стаття, що подається в науковий журнал, має супроводжуватися транслітерованим списком бібліографічних джерел – *References* (відповідно до міжнародного стандарту). При цьому *References* наводиться окремим блоком і повністю повторює список літератури українською мовою, незалежно від того, чи є в ньому англійськомовні джерела. Ознайомтеся з правилами оформлення *References* (Режим доступу: <https://visnyk.iful.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D0%BE%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-References.pdf>) та оформіть джерела із завдання 3 за правилами оформлення списку використаних джерел (*References*).

3.2.2. Індивідуальна робота.

Завдання 1. Вам надається заготовка наукової статті (за фахом). Напишіть анотацію до даної статті.

Завдання 2. Проаналізувати власний рівень готовності до написання тез із проблематики організації освітнього процесу у ЗВО.

Завдання 3. Сформулювати 5-6 тез про значення самовдосконалення для становлення академічної культури студента.

Завдання 4. Проаналізувати власний рівень готовності до написання та оформлення наукової статті.

Завдання 5. Написати есе на тему «Чинники формування академічної культури у студентів ЗВО».

4. Підведення підсумків заняття.

- ✓ Метод «Рефлексивний самоаналіз»:
- Що нового для себе я відкрив, вивчивши матеріали цієї теми?
- Яка ідея або думка в цій темі вразила мене? Чому?
- Із якими ідеями даної теми я не можу погодитися? Чому?
- Який висновок для себе я можу зробити?
- Які з думок або матеріалів даної теми мені можуть надалі бути в нагоді?

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Підвищити якість результатів освіти, сформувати у магістрантів високий рівень професійних компетентностей, готовності їх до навчання впродовж усього життя та до самоосвіти неможливо без самостійної роботи в освітньому процесі вищої школи.

Самостійна робота студентів – це частина навчального процесу, запланована робота здобувачів освіти, що виконується за завданням викладача при його методичному керівництві. Самостійна робота студентів ґрунтується на творчій та самоорганізаційній діяльності. Студент, який володіє навичками самостійної роботи, активніше і глибше засвоює навчальний матеріал, виявляється краще підготовленим до творчої праці та подальшої самоосвіти.

Завданнями самостійної роботи є:

- ✓ сформувати внутрішню мотивацію до здійснення науково-дослідної діяльності у сфері освіти в умовах сучасних викликів;
- ✓ формувати академічну культуру в ході науково-дослідної діяльності.
- ✓ навчити студентів самостійно працювати з літературою, науковою інформацією, у стислій формі (реферат, тези, доповідь, есе) викласти ті чи інші положення;
- ✓ формувати готовність до безперервного пошуку нового, актуального наукового знання, до грамотного здійснення інформаційних процесів (пошуку, аналізу, зберігання, переробки);
- ✓ сформувати здатність до самостійного планування, організації та аналізу навчально-дослідної та науково-дослідної роботи

Базова самостійна робота студентів включає:

- ✓ опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованих джерел, ведення конспекту;
- ✓ вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- ✓ підбір, огляд літератури і електронних джерел інформації;
- ✓ підготовка доповідей і мультимедійних презентацій;
- ✓ підготовка до семінарських та практичних занять;
- ✓ підготовка до написання контрольних робіт, модульного контролю, інших форм поточного контролю;
- ✓ систематизація вивченого матеріалу перед підсумковим контролем.

Обсяг та зміст самостійної роботи студентів визначається робочою програмою вивчення освітнього компонента (див. табл.).

Зміст завдань для самостійної роботи студентів спрямований на поглиблення теоретичних знань та практичних умінь відповідно до змісту освітнього компоненту, розвиток самостійного мислення, професійно-значущих й творчих якостей, умінь щодо здобуття, обробки та аналізу наукової інформації та методичних джерел, навчання упродовж життя.

Таблиця 15

**Розподіл самостійної роботи студентів
для денної та заочної форм навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (ДФН)	Кількість годин (ЗФН)
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти методології та методів наукового дослідження			
1	Тема 1. Загальна характеристика освітнього компонента. Наука як форма суспільної свідомості.	4	10
2	Тема 2. Наукове та науково-педагогічне дослідження: сучасний контекст.	8	10
3	Тема 3. Методи науково-педагогічного дослідження: загальнонаукові та методи педагогічної діагностики.	8	10
4	Тема 4. Методи науково-педагогічного дослідження: соціологічні та статистичні.	8	10
Змістовий модуль 2. Практичні аспекти методології та методів науково-педагогічного дослідження			
5	Тема 5. Академічна доброчесність як механізм забезпечення якості науково-педагогічного дослідження.	8	10
6	Тема 6. Основні види навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	8	10
7	Тема 7. Основні види науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.	8	10
8	Тема 8. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	8	10
Разом		60	80

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА. НАУКА ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть словник основних понять у межах теми: наука, наукознавство, пізнання, методологія, закон, метод дослідження, класифікації наук, методологія науки, функції науки пізнання, критерії науковості, наукова революція, система педагогічних наук.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці або презентації.
2	Користуючись додатковою навчальною літературою, визначте структурні елементи науки та дайте їхню характеристику (наукова ідея, гіпотеза, теорія, закон, концепція, факт, поняття, категорія, принципи, аксіома).	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
3	Підготуйте доповідь на одну з тем: 1. Наука як форма спільної свідомості. 2. Основні закономірності розвитку науки. 3. Рівні наукової методології. 4. Особливості наукових досліджень. 5. Наукове пізнання: теоретичний та емпіричний рівні. 6. Європейський дослідницький простір.	Письмове виконання завдання у вигляді доповіді.
4	Складіть стислий конспект на тему «Характеристика методологічних підходів», використовуючи джерело Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020, С. 15-21. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Koval-chuk-L.-Modeliuvannia-naukovo-pedahohichnykh-doslidzhen-.-Posibnyk.pdf (дата звернення: 10.08.2022).	Письмове виконання завдання у вигляді конспекту.
5	Доберіть 5-7 прикладів із творчого життя відомих учених та їх вислови щодо наукової діяльності. Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.

Тема 2. НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть опорну схему «Наукове дослідження», відобразіть взаємозв'язок між основними категоріями наукового дослідження.	Письмове виконання завдання у вигляді схеми.
2	Складіть термінологічний словник за темою «Характеристика наукового дослідження».	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
3	Складіть інтелект-карту понятійно-категоріальної основи наукового дослідження (актуальність, проблематика, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, практична значущість).	Схематичне виконання завдання у вигляді інтелект-карти.
4	Написати есе на одну з тем: 1. Наукове дослідження – вектор розвитку майбутнього фахівця. 2. Науково-педагогічне дослідження – простір розвитку його учасників.	Письмове виконання завдання у вигляді есе (структура есе подана у Додатку В).
5	Складіть поради на тему «Раціональний режим роботи дослідника та організація його робочого місця».	Письмове виконання завдання у вигляді тез.
6	1. Ознайомтеся з матеріалами «Національний фонд досліджень України» на веб-сайті Міністерства освіти і науки України (веб-сторінка: https://nrfu.org.ua/about-us/the-mission-and-purpose-of-the-foundation/). Підготуйте повідомлення з презентацією за темою «Діяльність Національного фонду досліджень України». 2. Ознайомтеся з матеріалами, які доречно використати в ході проведення науково-педагогічного дослідження на веб-сайті КЗ «ХГПА» (веб-сторінка: https://biblhgpa.jimdofree.com/). Підготуйте повідомлення з презентацією.	Письмове виконання завдання у вигляді доповіді з презентацією (10-15 слайдів).
7	Доведіть, що діяльність сучасного науковця є багатогранною. Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.

Тема 3. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть схему, відобразивши в ній класифікації науково-педагогічних методів та розкрийте їхню сутність.	Письмове виконання завдання у вигляді схеми.
2	Продемонструйте на конкретному прикладі тісний зв'язок аналізу з синтезом (2-3 приклади). Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у довільній формі.
3	Складіть опорну схему «Організація та проведення педагогічного експерименту».	Письмове виконання завдання у вигляді схеми.
4	Користуючись додатковою навчальною літературою, розкрийте сутність природного, лабораторного, педагогічного експериментів.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці або схеми.
5	У ході практики «Пробні заняття у ЗВО» здійсніть самоспостереження та зафіксуйте труднощі організації та проведення бесіди як методу науково-педагогічного дослідження. Визначте шляхи професійного самовдосконалення щодо їх подолання.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.
6	Практично реалізуйте метод тестування (5-10 осіб), використовуючи 2 типи тестів (за вибором). Оформіть результати тестування згідно вимог інструкції (письмово).	Письмове виконання завдання у вигляді аналізу результатів тестування.
7	Виберіть наукову статтю у фаховому часописі або автореферат дисертаційного дослідження за темою Вашої спеціальності та зробіть аналіз використаних автором методів та прийомів дослідження. Сформулюйте висновки.	Аналіз джерела з подальшим письмовим оформленням завдання у вигляді доповіді.
8	Сформулюйте 8-10 порад на тему «Організація та проведення педагогічного експерименту».	Письмове виконання завдання у вигляді тез.

Тема 4. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СОЦІОЛОГІЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть словник основних понять теми: описові методи, опитування, бесіда, інтерв'ю, анкетування, соціометричний метод, статистичні методи, реєстрація, ранжування, шкалування, індикатори, математична статистика, генеральна сукупність, вибірка сукупність, статистичний критерій, параметричний критерій, непараметричний критерій, середнє арифметичне, медіана, мода, модальне значення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, кореляція, коефіцієнт кореляції критеріїв оцінювання, об'єктивність, надійність, стійкість.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
2	Користуючись додатковою навчальною літературою, схарактеризуйте методи педагогічного дослідження, які будуть використовуватися під час написання магістерської роботи, та їх призначення.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.
3	Доведіть необхідність урахування вікових особливостей здобувачів освіти під час вибору та використання соціологічних методів дослідження.	Письмове виконання завдання у вигляді тез
4	Проведіть соціологічне опитування. Розробіть план бесіди/інтерв'ю з респондентами (5-10 осіб). Проведіть бесіди/інтерв'ю. У письмовій формі зафіксуйте результати бесіди/інтерв'ю, здійсніть їх належну обробку.	Письмове виконання завдання у вигляді записів результатів бесіди/інтерв'ю, їх аналізу та результатами обробки відповідей.
5	Підберіть два типи анкет (з відкритими та закритими запитаннями). Проведіть анкетування (5-10 осіб). Зафіксуйте результати анкетування, здійсніть їх обробку (письмово).	Письмове виконання завдання у вигляді підібраної анкети та опису обробки результатів анкетування.
6	Ознайомтеся з типологією тестів. Доберіть зразки вільних, структурованих, графічних тестів та тестів з прогалинами і проведіть тестування. Результати роботи опишіть у висновках.	Письмове виконання завдання у вигляді представлених тестів та опису їх проведення, аналізу результатів.
7	Розробіть анкету відповідно до теми магістерського дослідження для збору інформації, необхідної для розв'язування проблеми дослідження. Доведіть доцільність її використання.	Анкета.

Тема 5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть словник основних понять теми: академічна доброчесність, імплементація академічної доброчесності, принципи академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, необ'єктивне оцінювання, помилки, цитування, академічна відповідальність, академічна етика, морально-етичні цінності дослідника.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
2	Проаналізуйте сайт КЗ «ХГПА» з проблематики нормативно-правового забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Академії. Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у вигляді повідомлення.
3	Проаналізуйте основні положення Етичного кодексу вченого України. Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.
4	Сформулюйте способи ефективної боротьби з плагіатом у науковому середовищі. Складіть інструкцію з уникнення плагіату.	Виконання завдання у вигляді доповіді.
5	Підготуйте повідомлення на тему «Специфіка дотримання студентами академічної доброчесності в ході дистанційного навчання».	Письмове виконання завдання у вигляді повідомлення з презентацією (10-15 слайдів).
6	Розробіть тематику заходів для студентів із питань академічної доброчесності.	Письмове виконання завдання у вигляді повідомлення.
7	Проаналізуйте власний рівень готовності до консультування майбутніх бакалаврів щодо дотримання академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання.	Письмова робота у вигляді есе.

Тема 6. ОСНОВНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть словник понять: навчально-дослідна робота, завдання навчально-дослідної роботи, реферат, реферативний огляд, композиція реферату, курсова робота, види курсової роботи, структура курсової роботи, кваліфікаційна (магістерська робота), етапи підготовки магістерської роботи, структурні частини магістерської роботи.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
2	На основі контент-аналізу науково-теоретичної, науково-методичної літератури, анкетування, підготуйте реферат із оформленням його структурних елементів: титульний аркуш, зміст, вступ (актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження), основну частину (історичні та теоретичні аспекти проблеми, результати дослідження), висновки, список використаних джерел згідно з вимогами ДСТУ-2015. Тема реферату «Європейський науковий простір».	Письмове виконання завдання у вигляді реферату. Джерела необхідно оформити у відповідності до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
3	Розробіть зміст курсової роботи магістранта на тему «Формування методологічної компетентності здобувача вищої освіти в ході науково-дослідної роботи» у відповідності до вимог КЗ «ХГПА».	Письмове виконання роботи у вигляді конспекту.
4	Тема курсової роботи «Формування м'яких навичок у здобувачів вищої освіти в ході семінарських занять». Обґрунтуйте актуальність теми курсової роботи, виходячи із стану дослідження відповідної проблематики. Сформулюйте об'єкт та предмет дослідження.	Письмове виконання завдання у вигляді конспекту.
5	Сформулюйте гіпотезу, яку висувате для пояснення педагогічного явища, і яку будете перевіряти у курсовій роботі.	Письмове виконання завдання.
6	Проаналізуйте власний рівень готовності до консультування майбутніх бакалаврів щодо написання курсової роботи в умовах дистанційного навчання.	Письмова робота у вигляді есе.

Тема 7. ОСНОВНІ ВИДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть словник основних понять теми: науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти, завдання НДРС у педагогічному ЗВО, види та форми науково-дослідної роботи студентів, доповідь, наукова доповідь, тези, наукова стаття.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
2	Користуючись додатковою навчальною літературою, визначте у чому полягає розрізнення навчально-дослідної та науково-дослідної роботи студентів, які ознаки науково-дослідної роботи студентів, які напрями її організації. Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання у вигляді конспекту.
3	Складіть 3 схеми: структура доповіді, тез, статті. Сформулюйте висновки.	Схематичне виконання завдання (3 рисунки).
4	Підготуйте повідомлення на одну з тем: 1. Композиційна структура і технічне оформлення магістерської роботи. 2. Кваліфікаційна робота: зміст доповіді та підготовка ілюстративного матеріалу. 3. Консультування студентів ЗВО щодо написання та оформлення курсової роботи.	Письмове виконання завдання у вигляді повідомлення.
5	Розробіть перелік показників для оцінювання рівня наукової роботи. Як оцінити ефективність дослідження колективу (відділу, кафедри, лабораторії тощо) й одного науковця? Сформулюйте висновки.	Письмове виконання завдання
6	Підготуйте та оформіть за вимогами тези доповіді з проблематики компетентнісного підходу у вищій освіті.	Тези доповіді (до 3-х сторінок включно зі списком літератури).
7	Розробіть тематику роботи наукового гуртка педагогічного спрямування на один семестр. Обґрунтуйте доцільність кожного заходу.	Письмове виконання завдання.

Тема 8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

№ з/п	Завдання для самостійної роботи	Вказівки до виконання
1	Складіть схему «Джерела та носії наукової інформації».	Письмове виконання завдання у вигляді схеми.
2	Складіть словник основних понять: наукова інформація, властивості наукової інформації, функції наукової інформації, первинна та вторинна інформація, інформаційна культура, інформаційне середовище, друковані джерела інформації, аналіз інформації, пошукові системи наукової інформації, бібліографічний опис.	Письмове виконання завдання у вигляді таблиці.
3	Проаналізуйте структуру та зміст анотації до статті (Беляєв С.Б., Толмачова І.М., Єрмоєнко О.А. Реалізація академічної доброчесності в роботі зі здобувачами освітнього ступеня магістра. <i>Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.</i> 2022. Вип. № 89).	Схематичне виконання завдання.
4	Складіть правила оформлення бібліографічного опису списку джерел у статті.	Письмове виконання завдання у вигляді тез.
5	Підготуйте повідомлення на одну з тем: 1. Техніка збирання та систематизації ілюстративних та зображувальних матеріалів. 2. Пошук наукової інформації у мережі Інтернет. 3. Огляд сучасних пошукових систем для науковців. 4. Вимоги до оформлення списку використаних джерел.	Письмове виконання завдання у вигляді повідомлення із презентацією (10-15 слайдів).
6	Сформулюйте 8-10 порад на тему «Оформлення списку джерел до наукової роботи».	Письмове виконання завдання у вигляді тез.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУТИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливою складовою процесу навчально-професійної підготовки є діагностика, контроль й оцінювання здобутих компетентностей майбутніх фахівців. Контрольно-оцінювальні заходи в межах освітнього компоненту «Методологія та методи наукових досліджень» здійснюються у відповідності до «Порядку оцінювання здобутих компетентностей здобувачів вищої освіти відповідно до вимог до кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу», прийнятого у КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ.

Мета контролю – визначення рівня сформованості у здобувачів вищої освіти комплексу компетентностей, рівня засвоєння ними теоретичних основ освітнього компоненту та практичних умінь щодо навчально-дослідної діяльності в освітянській галузі в умовах сучасних викликів.

Завдання контролю – визначення рівня теоретичної й практичної підготовки майбутніх фахівців, рівня сформованості вмінь і навичок використовувати теоретичні знання у майбутній професійній діяльності.

В процесі контролю здобутих компетентностей здобувачів вищої освіти з освітнього компоненту особливу увагу приділено як інформативному аспекту знань, так і намаганням спонукати майбутніх фахівців творчо мислити, глибоко та різнобічно аналізувати науково-педагогічні явища з сучасних методологічних позицій, формувати у них критичне мислення, потребу в постійній самоосвіті та побудові індивідуальної освітньої траєкторії.

Контроль дає можливість викладачеві своєчасно та об'єктивно отримувати інформацію про результати навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців та вносити необхідні корективи в освітній процес, стимулювати інтерес, самостійність, творчість майбутніх магістрів, сприяти формуванню у них професійно значущих мотивів учіння та становленню професійної спрямованості мислення.

Оцінювання здобутих компетентностей майбутніх фахівців здійснюється відповідно до вимог кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу.

Об'єктом оцінювання здобутих компетентностей студентів є програмний матеріал освітнього компоненту різного характеру і рівня складності, засвоєння якого відповідно перевіряється під час різних видів та форм контролю.

**Критерії оцінювання завдань самостійної роботи
(денна форма навчання)**

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1	Повний обсяг виконання	3
2	Якість виконання	3
3	Самостійність виконання	3
4	Поєднання теорії з практикою	3
5	Логіка та структура викладу	3
6	Аргументація власного погляду на аналіз питання	8
7	Презентація результатів	7
Разом		30

**Критерії оцінювання завдань самостійної роботи
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1	Повний обсяг виконання	5
2	Якість виконання	5
3	Самостійність виконання	5
4	Поєднання теорії з практикою	5
5	Логіка та структура викладу	5
6	Аргументація власного погляду на аналіз питання	10
7	Презентація результатів	10
Разом		45

Форми контролю

Оцінювання здобутих компетентностей студентів здійснюється відповідно до вимог кредитної трансферно-накопичувальної системи організації освітнього процесу. Форми контролю: поточний, підсумковий модульний, семестровий підсумковий (Залік). Оцінюються усні й письмові відповіді, доповіді, тести, контрольні роботи, практичні завдання, презентації, реферати, самостійна робота, залік відповідно до внутрішнього Порядку оцінювання здобутих компетентностей здобувачів освіти.

Форми поточного контролю: усне опитування, перевірка практичних та семінарських завдань, контрольні роботи, тести, перевірка завдань для самостійної роботи тощо.

Форма підсумкового контролю: залік.

При проведенні семестрового контролю у формі Заліку підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного контролю та підсумкового контрольного заходу. У цьому випадку результати як поточного так і підсумкового контролю оцінюються за 100-бальною шкалою кожен з ваговими коефіцієнтами відповідно 0,6 та 0,4.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Тестові завдання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА. НАУКА ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ. МЕТОДОЛОГІЯ: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ, ПОНЯТТЯ.

1. Наукове пізнання – це:

- А) властивість предмета та відбиття результатів у системі абстракцій;
- Б) дослідження, для якого характерні свої особливі цілі й задачі, методи отримання й перевірки нових знань;
- В) сума здобутих знань.

2. Сутність практично-дієвої функції науки:

- А) розвиток культури, гуманізація процесу виховання та формування нового покоління;
- Б) задоволення потреб людей у пізнанні законів природи, суспільства і мислення;
- В) постійне вдосконалення виробництва і системи суспільних відносин.

3. Основна мета науки:

- А) опис, пояснення і передбачення процесів та явищ об'єктивної дійсності, які виступають предметом її вивчення, з метою використання їх у практичній діяльності людства;
- Б) розкриття внутрішньої природи, сутності об'єкта;
- В) дослідження й розуміння законів, закономірностей й тенденцій її функціонування та розвитку.

4. Методологія наукового дослідження – це:

- А) сфера людської діяльності, основною функцією якої є відкриття, вивчення й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність з метою їх практичного застосування;

Б) форма думки, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, їх взаємозв'язки;

В) вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби наукової діяльності.

5. Наука як система знань має специфічну структуру, яка включає ряд елементів (оберіть правильні елементи):

А) наукова ідея;

Б) гіпотеза;

В) теорія;

Г) аксіома;

Д) закон;

Ж) судження;

З) факт;

К) результат;

Л) критерій;

М) категорія.

6. Під методологічною основою дослідження слід розуміти:

А) систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах;

Б) основні, вихідні положення, на яких базується наукове дослідження;

В) наукове пояснення розвитку складних систем.

Тема 2. НАУКОВЕ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ. ЗВ'ЯЗОК ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ МЕТОДОЛОГІЄЮ.

1. Методика наукового дослідження – це:

А) сукупність прийомів, які включають техніку та послідовність дослідження;

Б) зміст навчально-виховного процесу;

В) короткий виклад сучасних наукових даних.

2. Науково обґрунтоване припущення, яке висувається для пояснення якого-небудь процесу, що після перевірки може виявитися істинним або неправильним – це:

А) концепція;

Б) теорія;

В) гіпотеза.

3. Структура системи, закономірності взаємодії елементів у середині системи і поза нею, закономірність її розвитку, різні властивості та якості цієї системи – це:

- А) мета наукового дослідження;
- Б) об'єкт дослідження;
- В) предмет дослідження.

4. Основні рівні дослідження:

- А) теоретичний, практичний;
- Б) емпіричний, теоретичний, методологічний;
- В) емпіричний, теоретичний, практичний, методологічний.

5. Методологія науки може бути:

- А) загальною і частковою;
- Б) цілісною та об'єктивною;
- В) первинною та вторинною.

6. Назвіть основні методологічні принципи (оберіть правильні):

- А) принцип діяльності;
- Б) принцип об'єктивності;
- В) принцип особистісного підходу;
- Г) принцип науковості;
- Д) принцип адаптивності;
- Ж) принцип розвитку та взаємодії;
- З) принцип відносності;
- К) принцип культурологічності;
- Л) принцип цілісності;
- М) принцип практичності.

Тема 3. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ ТА МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ

1. Метод у галузі науки – це:

- А) шлях пізнання;
- Б) спосіб пізнання об'єктивної дійсності;
- В) вид людської діяльності.

2. За ступенем загальності та сфери дії методи наукового пізнання можуть бути поділені на _____ основні групи:

- А) 3 групи: загально-філософські, загальнонаукові, конкретно-наукові;
- Б) 2 групи: загально-наукові, конкретно-наукові;
- В) 4 групи: філософські, загальні, наукові, конкретно-наукові;

3. Група методів емпіричного дослідження містить такі методи:

- А) аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія;
- Б) аксіоматичний, гіпотетичний, формалізація, абстрагування;
- В) спостереження, опис, порівняння, вимірювання, експеримент.

4. Група загальнологічних методів включають такі методи:

- А) аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія
- Б) аксіоматичний, гіпотетичний, формалізація, абстрагування, ранжирування, узагальнення, історичний, метод системного аналізу;
- В) спостереження, опис, порівняння, вимірювання, експеримент.

5. Група методів теоретичного дослідження складається з методів:

- А) аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії;
- Б) аксіоматичного, гіпотетичного, формалізації, абстрагування, ранжирування, узагальнення, історичного, методу системного аналізу;
- В) спостереження, опису, порівняння, вимірювання, експерименту.

6. Вид експерименту, на меті якого довести, завдяки яким факторам можна досягти необхідних результатів освітнього процесу – це:

- А) природний;
- Б) констатувальний;
- В) формувальний.

Тема 4. МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: СОЦІОЛОГІЧНІ ТА СТАТИСТИЧНІ

1. Метод збору первісних даних на основі вербальної комунікації:

- А) опитування;
- Б) бесіда;
- В) інтерв'ю.

2. Метод масового збору інформації за допомогою спеціально розроблених опитувальників:

- А) соціометричний;
- Б) тестування;
- В) анкетування.

3. Присвоєння балів або інших цифрових (умовних) показників досліджуваним об'єктам чи їхнім характеристикам – метод:

- А) Реєстрація;
- Б) Ранжування;
- В) Шкалування;

4. Генеральною сукупністю називають:

- А) сукупність однорідних об'єктів, що піддаються статистичному аналізу;
- Б) обмежена множина випадково відібраних з генеральної сукупності об'єктів, для якої проводяться статистичні дослідження.

5. До складу основних критеріїв оцінювання діагностичних методик належать:

- А) об'єктивність;
- Б) надійність;
- В) результативність;
- Г) валідність;
- Д) статистичність;
- Ж) релевантність;
- З) точність;
- К) функціональність;
- Л) стійкість.

6. Дисперсією називають:

- А) значення досліджуваної ознаки, зліва і справа від якої знаходиться однакова кількість елементів вибірки за шкалою, побудованою за зростанням чи зменшенням чисел;
- Б) значення з найбільшою частотою;
- В) величину, рівну середньому значенню квадрата відхилень окремих значень ознак від середньої арифметичної.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Академічна доброчесність – це:

- А) оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження, відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства
- Б) сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності

В) готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості

2. Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту» правил та принципів академічної доброчесності повинні дотримуватися...

- А) адміністрація закладу освіти;
- Б) науково-педагогічні працівники;
- В) студенти;
- Г) усі учасники освітнього процесу.

3. Приписування собі результатів, отриманих іншими особами – це:

- А) порушення авторського права;
- Б) академічний плагіат;
- В) фальсифікація.

4. Кризу академічної доброчесності в Україні спричинила саме загальна криза суспільства, що характеризується толерантністю до правового нігілізму, корупції, численних порушень законодавства та етичних норм:

- А) так;
- Б) ні.

5. Оберіть варіант відповіді, що не має відношення до наступного твердження: дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- А) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Б) об'єктивне оцінювання результатів навчання;
- В) посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

Тема 6. ОСНОВНІ ВИДИ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Робота, що виконується у відведений розкладом занять навчальний час за спеціальним завданням в обов'язковому порядку кожним студентом під керівництвом викладача-наукового керівника:

- А) науково-дослідна;
- Б) навчально-дослідна;
- В) наукова.

2. У процесі виконання завдань магістерської роботи студентом використано ..., що є елементами, які становлять основу наукового знання та відображають об'єктивні властивості явищ і процесів:

- А) тези доповіді;
- Б) реферати;
- В) наукові статті;
- Г) наукові факти.

3. Доповідь на певну тему, що передбачає огляд відповідних літературних та інших джерел; виклад змісту наукової роботи, книжки, статті – це:

- А) реферат;
- Б) есе;
- В) тези.

4. Закріплення, поглиблення та узагальнення знань отриманих студентом в даній галузі, прищеплення елементів наукового дослідження в процесі самостійної роботи над конкретною темою – це мета:

- А) реферату;
- Б) курсової роботи;
- В) кваліфікаційної магістерської роботи.

5. Робота, що містить такі структурні частини як: титульна сторінка; анотація українською та англійською мовами; зміст роботи; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; розділи, підрозділи основної частини, висновки до кожного розділу; загальні висновки; список використаних джерел; додатки.

- А) реферат;
- Б) курсова робота;
- В) кваліфікаційна магістерська робота.

Тема 7. ОСНОВНІ ВИДИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Нові знання, отримані в процесі виконання науково-дослідної роботи - це:

- А) наукова стаття;
- Б) науковий результат;
- В) наукове пізнання.

2. Офіційна форма оформлення результатів наукової роботи, що виконується у вигляді докладного опису передумов, завдань, методики, змісту, ходу й результатів пошукової роботи - це:

- А) науковий звіт;
- Б) доповідь;

В) тези.

3. Опис змісту основних ідей дослідження у наступній послідовності: актуальність проблеми; стан розробки проблеми в науці і практиці; основна ідея, положення, висновки дослідження; основні результати та їх практичне значення, відповідає одному з нижче наведених видів викладу наукового результату:

А) стаття;

Б) тези;

В) рецензія.

4. Критерій новизни включає два типи: теоретичну й практичну новизну.

А) так;

Б) ні.

5. Демонструє вплив результатів дослідження на концепції, ідеї, гіпотези, методи навчання й виховання в області освіти й педагогіки:

А) критерій актуальності;

Б) критерій практичної значимості;

В) критерій теоретичної значимості.

Тема 8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. ... — це літературно оформлена праця, де всебічно висвітлюють певне питання в науково-популярній формі.

А) анотація;

Б) брошура;

В) довідник;

Г) методична розробка.

2. Укажіть первинні джерела інформації:

А) довідники;

Б) огляди;

В) монографії;

Г) анотації.

3. Сукупність бібліографічних відомостей про цитований або згадуваний у тексті наукової чи навчальної роботи документ – це:

А) бібліографічний опис;

Б) зона бібліографічного опису;

В) бібліографічне посилання;

Г) список посилань;

Д) усі відповіді правильні.

4. Укажіть первинні джерела інформації:

- А) довідники;
- Б) дисертації;
- В) реферати;
- Г) анотації.

5. У якому рядку зазначені вторинні джерела інформації, що їх використовують у педагогічних дослідженнях?

- А) анотації; методичні розробки; бібліографічні покажчики; журнали;
- Б) наукові статті; монографії; дисертації; магістерські роботи; часописи;
- В) монографії; підручники; дисертації; довідники; тези доповідей;
- Г) довідники; огляди; реферати; анотації; методичні розробки; брошури.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тест 1

1. Яке з перелічених понять включає як діяльність, спрямовану на здобуття нових знань, так і її результат – суму здобутих знань, що є основою наукового розуміння світу:

- А) наука;
- Б) наукове пізнання;
- В) наукове знання.

2. Які функції виконує наука в сучасному суспільстві?

- А) теоретичну та практичну;
- Б) пояснювальну, узагальнювальну, прогностичну;
- В) пізнавальну, культурно-виховну, практично-дієву.

3. Одним з елементів структури науки є інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без осмислення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки – це:

- А) теорія;
- Б) наукова ідея;
- В) факт.

4. Під методологічною основою дослідження слід розуміти:

- А) основні, вихідні положення, на яких базується наукове дослідження;
- Б) всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, які вивчаються;
- В) сукупність прийомів, які включають техніку та послідовність дослідження.

5. Види методології:

- А) загальна і часткова методологія;
- Б) структурна та логічна методологія;
- В) системна й діяльнісна.

6. Підхід, який дозволяє вивчати явища з точки зору виявлення їх можливостей задовольняти потреби людини, розв'язувати завдання гуманізації суспільства – це:

- А) системний;
- Б) антропологічний;
- В) аксіологічний.

7. За ступенем загальності та сфери дії методи наукового пізнання можуть бути поділені на 3 основні групи:

- А) універсальні, природні, лабораторні;
- Б) теоретичні, емпіричні, загальнологічні;
- В) загально-філософські; загальнонаукові; конкретно-наукові.

8. Виведення одиничного, частки з будь-якого загального положення; рух думки (пізнання) від загальних тверджень до тверджень про окремі предмети або явища – це:

- А) індукція
- Б) дедукція
- В) аналогія

9. До основних методів емпіричного дослідження відносяться такі методи:

- А) аксіоматичний, гіпотетичний, формалізація, абстрагування, ранжирування, узагальнення, історичний, метод системного аналізу;
- Б) спостереження, опис, порівняння, вимірювання, експеримент;
- В) аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія.

10. Наукове припущення, яке висувається для пояснення певних фактів, явищ і процесів, і яке необхідно підтвердити чи заперечити – це:

- А) мета;
- Б) концепція;
- В) гіпотеза.

11. Встановіть правильну послідовність визначення завдань дослідження:

- 1) експериментальна перевірка пропонованої системи заходів;

2) експериментальне вивчення практики вирішення проблеми, виявлення її типового стану, недоліків, причин, передового досвіду;

3) обґрунтування системи заходів, необхідних для вирішення даної проблеми;

4) розробка методичних рекомендацій для тих, хто буде використовувати результати дослідження на практиці;

5) вирішення певних теоретичних питань.

Правильна послідовність така:

А) 5, 2, 3, 1, 4;

Б) 5, 4, 1, 3, 2;

В) 2, 5, 3, 1, 4.

12. Певна модель досліджуваної реальності, яка містить у собі проблемну ситуацію, що гносеологічно характеризується пізнавальною проблемою – це:

А) актуальність;

Б) об'єкт;

В) предмет.

13. Метод опитування, націлений на виявлення міжособистісних відносин шляхом фіксації взаємних почуттів симпатії і неприязні серед членів групи – це:

А) методи інтерв'ю;

Б) метод бесіди;

В) соціометричний метод.

14. Статистичний метод, що дозволяє здійснити розміщення зібраних фактів у певній послідовності, визначення місця в цьому ряду досліджуваних об'єктів – це:

А) ранжування;

Б) шкалування;

В) реєстрація.

15. Складіть пам'ятку стосовно роботи над науково-педагогічним дослідженням.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА МЕТОДІВ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Тест 2

1. Академічна доброчесність – це:

А) оприлюднення наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження, відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;

Б) сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності;

В) готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості.

2. Приписування собі результатів, отриманих іншими особами – це:

А) порушення авторського права;

Б) фальсифікація;

В) академічний плагіат.

3. Оберіть варіант відповіді, що не має відношення до наступного твердження: Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

А) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

Б) об'єктивне оцінювання результатів навчання;

В) посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

4. Оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів – це:

А) академічний плагіат;

Б) фабрикація;

В) самоплагіат.

5. Офіційна форма оформлення результатів наукової роботи. Виконується у вигляді докладного опису передумов, завдань, методики, змісту, ходу й результатів пошукової роботи – це:

А) науковий звіт;

Б) аналітична записка;

В) інформаційна записка.

6. Опис змісту основних ідей дослідження у наступній послідовності: актуальність проблеми; стан розробки проблеми в науці і практиці; основна ідея, положення, висновки дослідження; основні результати та їх практичне значення, відповідає одному з нижче наведених видів викладу наукового результату:

- А) стаття;
- Б) тези;
- В) рецензія.

7. Критерій новизни включає два типи: теоретичну й практичну новизну.

- А) так;
- Б) ні.

8. Робота студентів, що передбачає написання рефератів на основі добору і вивчення джерел наукової літератури; підготовку і захист курсових, кваліфікаційних робіт, пов'язаних з проблематикою наукових досліджень випускових кафедр ЗВО – це:

- А) науково-дослідна;
- Б) навчально-дослідна.

9. Нові знання, отримані в процесі виконання науково-дослідної роботи – це:

- А) наукова стаття;
- Б) науковий результат;
- В) наукове пізнання.

10. Робота, що містить такі структурні частини як: титульна сторінка; анотація українською та англійською мовами; зміст роботи; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; розділи, підрозділи основної частини, висновки до кожного розділу; загальні висновки; список використаних джерел; додатки, називається:

- А) кваліфікаційна магістерська робота;
- Б) курсова робота;
- В) реферат.

11. Одна із форм оприлюднення результатів наукового дослідження, розгорнутий виклад певної наукової теми, проблеми чи питання – це:

- А) стаття;
- Б) тези;
- В) наукова доповідь.

12. Результат аналітичної обробки та публікації інформації з теми дослідження (це опубліковані документи, огляд інформації з теми).

- А) первинна інформація;
- Б) вторинна інформація.

13. Оформити запропоноване джерело за правилами стандарту оформлення списку бібліографічних посилань ДСТУ 8302:2015:

Оліяр М. П., Русин Г. А., Червінська І. Б. Основи науково-педагогічних досліджень (модульно-рейтинговий підхід): навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / М. П. Оліяр, Г. А. Русин, І. Б. Червінська. - Івано-Франківськ: НАІР. - 2013. – 214 с.

14. Оформити запропоноване джерело за правилами стандарту оформлення списку бібліографічних посилань ДСТУ 8302:2015:

Постанова Президії НАН України № 187 від 25.12.2013 р. Концепція розвитку Національної Академії наук України на 2014– 2023 роки: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0187550-13#Text>

15. Оформити запропоноване джерело за правилами стандарту оформлення списку бібліографічних посилань ДСТУ 8302:2015:

Андрій Колесніков, Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. - 2019. - Вип. 24. – С. 122-128. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38304/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%B2.pdf>

**Орієнтовний перелік питань, що виносяться на підсумковий контроль
(залік)**

1. Загальна характеристика освітнього компонента.
2. Законодавство України про наукову діяльність.
3. Наука як форма суспільної свідомості.
4. Мета науки та її завдання.
5. Поняття, що характеризують науку.
6. Функції науки.
7. Суть та особливості наукових революцій.
8. Методологія науки.
9. Методологія наукового дослідження.
10. Основні тенденції сучасної науки.
11. Класифікація наук.
12. Загальна характеристика педагогіки як науки.
13. Система педагогічних наук.
14. Наукове дослідження як форма розвитку науки.
15. Зв'язок досліджень із методологією.
16. Критерії тематики наукових досліджень.
17. Рівні дослідження.
18. Характеристика етапів наукового дослідження.
19. Вибір теми наукового дослідження.
20. Актуальність та новизна наукового дослідження.
21. Мета та завдання дослідження.
22. Гіпотеза наукового дослідження.
23. Накопичення матеріалів наукового дослідження.
24. Опрацювання результатів наукового дослідження.
25. Теоретичний аналіз результатів наукового дослідження.
26. Оформлення результатів наукового дослідження.
27. Впровадження результатів наукового дослідження.
28. Загальна характеристика науково-педагогічного дослідження.
29. Етапи науково-педагогічного дослідження.
30. Педагогічна наука та педагогічна практика.
31. Характеристика науково-педагогічного дослідження.
32. Суть та завдання дослідницької діяльності викладача ЗВО.
33. Функції дослідницької діяльності викладача ЗВО.
34. Принципи дослідницької діяльності викладача ЗВО.
35. Суть педагогічної діагностики. Її ефективність.
36. Основні напрями педагогічної діагностики.

37. Науковий метод.
38. Класифікація наукових методів.
39. Загальнонаукові методи.
40. Характеристика аналізу, синтезу, індукції, дедукції.
41. Характеристика абстрагування, моделювання.
42. Педагогічне спостереження.
43. Вимоги до проведення педагогічного спостереження.
44. Педагогічний експеримент.
45. Етапи педагогічного експерименту.
46. Вивчення документів.
47. Опитування як метод дослідження.
48. Бесіда як метод дослідження.
49. Особливості проведення бесіди.
50. Анкетування як метод дослідження.
51. Особливості проведення анкетування.
52. Соціометричний метод.
53. Реєстрація, ранжування, шкалування як методи дослідження.
54. Математична статистика у дослідженнях.
55. Поняття академічної доброчесності.
56. Законодавство України про академічну доброчесність.
57. Нормативне забезпечення академічної доброчесності у КЗ «ХГПА».
58. Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками.
59. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти.
60. Види порушень академічної доброчесності.
61. Види академічної відповідальності.
62. Механізми забезпечення академічної доброчесності у ЗВО.
63. Компетентності викладача із академічної доброчесності.
64. Компетентності здобувача вищої освіти з академічної доброчесності.
65. Морально-етичні цінності дослідника.
66. Реферат.
67. Курсова робота та її структура.
68. Оформлення курсової роботи.
69. захист курсової роботи.
70. Кваліфікаційна (магістерська) робота.
71. Структура кваліфікаційної роботи.
72. Вимоги до кваліфікаційної (магістерської) роботи.
73. Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.
74. Види та форми науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти.

75. Наукова доповідь.
76. Тези.
77. Наукова стаття.
78. Поняття про наукову інформацію.
79. Джерела інформації та їх використання у науковому дослідженні.
80. Пошукові системи наукової інформації.

ПІСЛЯМОВА

Актуальним завданням сьогодення виступає переосмислення теоретичних засад та практичних аспектів процесу професійної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня (спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки») у закладах вищої освіти педагогічного профілю.

До чинників підвищення ефективності освітнього процесу у закладах вищої освіти віднесено і реалізацію сучасних підходів до викладання освітніх компонентів.

У виданні «Методологія та методи наукових досліджень» укладачами відображено новітні тенденції щодо модернізації освітнього процесу. В розробках конспектів лекцій, семінарських та практичних занять, завдань для самостійної роботи студентів, матеріалів для контролю та оцінювання здобутих компетентностей комплексно реалізовано основні положення компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів.

Представлені у навчально-методичному посібнику матеріали сприяють узагальненню та систематизації студентами наукових знань із проблематики методології та методів наукових досліджень, спонукають їх ґрунтовно та різнобічно аналізувати сучасні освітні тенденції, що, в свою чергу, сприяє поступовому набуттю ними суб'єктивного досвіду та зміні стану сформованості методологічної та дослідницької компетентностей до максимально можливого рівня в конкретних умовах.

Сподіваємось, що робота з посібником допоможе майбутнім фахівцям усвідомити систему сучасних наукових поглядів на методологію й організацію наукових розвідок у галузі освіти та успішно реалізувати новітні підходи у ході професійної діяльності.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Нормативні та допоміжні документи

(закони, постанови, рішення, положення, стратегії, стандарти тощо)

1. Державна національна програма «Освіта : Україна XXI ст.». Київ, 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п#Text> (дата звернення: 07.08.2022).

2. Етичний кодекс ученого України. URL: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodexuchenogo-Ukrajiny.pdf> (дата звернення: 10.08.2022).

3. Кодекс академічної доброчесності Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. URL: http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/kodeks_acad.pdf (дата звернення: 11.08.2022)

4. Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки» для другого (магістерського) рівня за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальність 011Освітні, педагогічні науки : затв. рішенням Вченої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради від 15.06.2022р. протокол № 11. URL : <http://surl.li/ebbwf> (дата звернення: 04. 08.2022).

5. Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 (редакція від 16.10.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>(дата звернення: 12.08.2022)

6. Положення про наукове товариство здобувачів освіти. URL: <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/ntzo.pdf> (дата звернення: 11.08.2022).

7. Положення про порядок перевірки наукових, навчально-методичних, дисертаційних, магістерських та інших робіт на наявність плагіату : затв. на засіданні наук.-метод. ради Комунал.закл.«Харків.гуманітар.-пед.акад.» Харків. облради від 30.08.2018. Харків: ХГПА, 2018. 22 с. URL : <http://surl.li/ebbwj>(дата звернення: 05.08.2022).

8. Про вищу освіту: закон України від 01.07. 2014 р. № 1556-VII. Редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 11.08.2022).

9. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07.2018 р. № 776. URL:

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 11.08.2022).

10. Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) від 23.03.2021 р. № 610. [URL: https://ru.osvita.ua/doc/files/news/819/81949/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf](https://ru.osvita.ua/doc/files/news/819/81949/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf)

(дата звернення: 04.08.2022).

11. Про інформацію: закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Редакція від 20.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 10.08.2022).

12. Про наукову і науково-технічну діяльність : закон України від 26.11. 2015 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 10.08.2022).

13. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347. *Нормативно-правове забезпечення освіти* : у 4 ч. Харків: Основа, 2004. Ч. 1. С. 3–24.

14. Про освіту: закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws / card /2145-19> (дата звернення: 07.08.2022).

15. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.05.2021 р. № 520. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 11.08.2022).

16. Стратегія розвитку Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради до 2025р. : схвалено на засіданні Вченої ради від 18.12.2019р. протокол № 5. URL : <http://surl.li/abrnX> (дата звернення: 02. 08.2022).

17. Стратегія розвитку системи вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. (дата звернення: 11.08.2022).

18. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти : лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018, № 1/9-650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text> (дата звернення: 06.08.2022).

Основні

1. Беляєв С. Б. Розроблення методологічної основи науково-педагогічного дослідження на основі системної змістовно-процедурної інтеграції методологічних підходів. Харків, 2021. 62 с.

2. Важинський С.Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень :навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL:

<https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf>

(дата звернення: 11.08.2022).

3. Галузьяк В. М. Холковська І.Л. Педагогічна діагностика: курс лекцій. Вінниця: ТОВ «НіланЛТД»,2015. 164с. URL:

http://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/1081/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D1%8F%D0%BA%20%D0%92.%20%D0%9C.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B3%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 11.08.2022).

4. Єльнікова Г.В. Методологія і організація наукових досліджень в управлінні освітою: навч.-метод. комплекс для студ. ОС «магістр» денної та заоч. форм навч. спец. 073 Менеджмент спец. «Управління навчальним закладом». Харків : УПА, 2019.78 с.

5. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: навч. посібник. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Koval-chuk-L.-Modeliuvannia-naukovo-pedahohichnykh-doslidzhen-.Posibnyk.pdf>(дата звернення: 10.08.2022).

6. Козловський Ю. М. Методологія педагогічного дослідження: навч. посібник. Львів: Вид. Львівської політехніки, 2018. 196 с.

7. Методологія науково-педагогічного дослідження :навч.-метод. посібник / уклад. : С. Б. Беляєв, О. В. Молчанюк, М. В. Роганова, А. І. Чаговець, О. І. Онипченко ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2020. 78 с.

8. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування): навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf(дата звернення: 10.08.2022).

9. Навчально- та науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти освітньо-професійного ступеню (фаховий молодший бакалавр), першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів / за заг. ред. І. П Репко; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Вид. 4-е, випр. і допов. Харків, 2020. 283 с.

10. Науково-педагогічне дослідження :навч. посіб. для магістрантів / уклад. : Н. Н. Чайченко, О. М. Семенов, Л. М. Артюшкіна, О. М. Рудь. Суми :СОІППО, 2015. 190 с. URL: http://www.soippo.edu.ua/images/%D0%9F%D1%80%D0%BE_%D0%9D%D0%90%D0%A1/%D0%90%D0%B1%D1%96%D1%82%D1%83%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D1%83/%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%9E-%D0%9F%D0%95%D0%94_%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%9B%D0%86%D0%94%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF.pdf (дата звернення: 10.08.2022).

11. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с.

12. Сардак С. Е. Основи наукових досліджень : навч. посібник. Дніпро: ДГУ, 2018. 103 с.

13. Щкіцька І.Ю. Основи академічної доброчесності. Практикум: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 64 с.URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31709/1/%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%90%D0%94%20-%D0%A8%D0%BA%D1%96%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>(дата звернення: 10.08.2022).

14. Ярошук Л. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2 вид., оновлене. Рига:LAPLAMBERTAcademicPublishing, 2019.162 с.

Допоміжні

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд досліджень освітньої політики»; за заг. ред. Т.В. Фінікова, А.Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.

3. Бібліографічне оформлення наукових робіт : метод. рек. / уклад.: І. Г. Лобановська, О. Г. Помчалова, Н. Д. Грудініна; НАПНУ України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ. 2015. 90 с.

4. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ ;Вінниця : Планер, 2010. 308 с.
5. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність : навч. посібник для студ. 1-го курсу всіх спец. медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 108 с.
6. Гуманенко О. О. Особливості типологічної характеристики рецензій на наукові твори. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2011. №3 (36). С. 119–125.
7. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків: Право, 2019. 368 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/OMND.pdf(дата звернення: 10.08.2022).
8. Кириленко В.В., Письменний О. П. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях : навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 228 с.
9. Козловський Ю. М. Методика науково-педагогічного дослідження: навч. посібник. Львів: Вид. Львівської політехніки, 2018. 192 с.
10. Козловський Ю. М., Савка І. В., Білик О. С., Кушпін У. В., Заячківська Н. М. Інноваційні підходи до наукової діяльності закладів вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Спец. вип. С.159–163.
11. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 2-ге вид. випр. та допов. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с
12. Ладанюк А.П., Власенко Л.О., Кишенько В.Д. Методологія наукових досліджень: навч. посібник. Київ :Ліра-К, 2018. 352 с.
13. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд.: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв ; Проект сприяння академічній доброчесності в Україні. 2019. 41 с. URL: https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf(дата звернення: 01.08.2022).
14. Мовні кліше для створення наукових текстів. URL: <https://ua-referat.com/uploaded/rishennya-shodo-vashih-tekstiv-a-pochnite-cej-spisok-z-perelik/index1.html> (дата звернення: 24.08.2022).
15. Основи наукових досліджень : навч . посіб. / за заг. ред . Т.В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с .
16. Педагогіка вищої школи: Словник термінів і понять/уклад.:Г. Ф. Пономарьова, І. М. Толмачова. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 108 с.

17. Педагогічна Конституція Європи. URL: <http://education-ua.org/ua/ekskurs/356-pedagogichna-konstitutsiya-evropi> (дата звернення: 09.08.2022).

18. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання : метод. посібник / Дніпропетровський нац. ун-т ім. О. Гончара ; кол. авт.: Н. В. Стукало, К. В. Ковальчук, М. В. Литвин [та ін.]. Дніпропетровськ, 2013. 44 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Methodichka-plagiat.pdf (дата звернення: 10.08.2022).

19. Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному ВНЗ: навч.-метод. посіб./ А.А. Харківська, Л.О. Петриченко, Л.В. Кондрацька, Т.В. Отрошко, О.С. Шукалова, О.М. Школа, Д.В. П'ятницька; за заг. ред. Г.Ф. Пономарьової. Харків: Компанія СМІТ, 2016. Ч. 2. 366 с.

20. Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти стосовно запровадження внутрішньої системи забезпечення якості. Затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 26 червня 2019 р. № 6. <https://naqa.gov.ua/2019/07/%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2/> (дата звернення: 11.08.2022).

21. Рижко О. М. Плагіат як соціально-комунікаційне явище: монографія Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : ПАЛИВОД А. В., 2017. 387 с.

22. Сисоєва С.О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9021/1/Metodologiya_naukovo-pedagogichnikh_doslidzhen.pdf (дата звернення: 10.08.2022).

23. Сисоєва С. О., Козак Л. В. Розвиток дослідницької компетентності викладачів вищої школи: навч. посібник / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2016. 156 с.

24. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна ; за заг. ред. Л. М. Михайлової. Северодонецьк, 2020. 194 с.

25. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2016. 473 с. URL: <http://ephshair.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/2580/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.08.2022)

26. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: практичний посібник / авторський колектив: В.Майборода, О.Ярошенко, Я.Скиба; за ред. О.Ярошенко. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 174 с.

27. Федірчик Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретико-методичний аспект) : монографія. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2015. 448 с.

28. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 320 с.

29. Чернілевський Д.В. Методологія наукової діяльності: навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. / Д.В. Чернілевський та ін. ; за ред. професора Д. В. Чернілевського. Вінниця: Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.

30. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник., 6-те вид., перероб. і доповн. Київ : Знання, 2008. 310 с.

31. Шліхта Н., Шліхта І. Основи академічного письма: метод. рекомендації та програма курсу. Київ, 2016. 61 с. URL:https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf (дата звернення: 05.08.2022)

32. Academic integrity – LibGuides at La Trobe University. URL: <https://latrobe.libguides.com/academic-integrity>(дата звернення: 11.08.2022).

33. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing. URL: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing> (дата звернення 10.08.2022).

34. Five Pillars of Academic Integrity. URL: <https://www.unl.edu/gradstudies/connections/five-pillars-academic-integrity> (дата звернення: 11.08.2022).

Інформаційні ресурси

	Найменування ресурсу	Адреса ресурсу
	Міністерство освіти і науки України	http://www.mon.gov.ua
	Державна служба якості освіти України	https://sqe.gov.ua/
	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти	https://naqa.gov.ua/
	Сайт КЗ «ХГПА»	http://www.hgpa.kharkov.com/.
	Національний репозитарій	https://nrat.ukrintei.ua/pro-nacziionalnyj-

		repozytarij/
	Наукова періодика України	http://journals.uran.ua/
	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського	http://www.nbu.gov.ua/
	Державна освітянська бібліотека України	http://www.edu-ua.net/library
	Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка	https://korolenko.kharkov.com/
	Google Академія (Google Scholar)	https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk
	Scopus	https://www.scopus.com/freelookup/form/author.uri
	Web of science	https://access.clarivate.com/login?app=ws&alternative=true&shibShireURL=https://www.webofknowledge.com%2F%3Fauth%3DShibboleth&shibReturnURL=https://www.webofknowledge.com%2F&roaming=true
	Erasmus+Regulation	http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1288&qid=1395671967554

ДОДАТКИ

Додаток А

Технічні вимоги до оформлення самостійної роботи

з/п	Критерій оформлення	Характеристика
	Формат сторінки	А-4; орієнтація книжкова або альбомна; формат Microsoft Word (*.doc или *.docx)
	Береги	верхнє та нижнє, ліве і праве по 2 см
	Шрифт	Times New Roman
	Розмір шрифту	14 пунктів
	Міжрядковий інтервал	1,5
	Вирівнювання тексту	по ширині
	Абзацний відступ	1,25 см (не допускається створення абзацного відступу за допомогою клавіші Tab і знаків пропуску)
	Переніс слів	автоматичний
	Посилання на джерела	необхідно робити по тексту у квадратних дужках із зазначенням номерів сторінок відповідно джерела. Наприклад: [3, с. 234] або [2, с. 35; 8, с. 234]
0	Список використаних джерел	наприкінці роботи в порядку згадування джерел та оформлюється з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

Вимоги до змісту та оформлення презентації

Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Мета презентації – забезпечити стисле та наочне подання основних результатів самостійної роботи.

Мультимедійні презентації мають бути створені у програмі Microsoft Power Point. Обсяг презентації – від 10 до 20 слайдів, у залежності від суті та обсягу завдання. Презентація містить титульний слайд (тема виступу, ПІБ доповідача, факультет, група, курс), інформаційні слайди та завершальний слайд. Слайди доречно нумерувати.

Кожний слайд має відображати одну думку. Текст слайду має бути лаконічним та завершеним. У тексті необхідно вживати короткі слова та прості речення. На слайді має бути 6-8 рядків. Рядок має містити 6-8 слів, загальна кількість слів не повинна перевищувати 50.

Заголовки мають узагальнювати основні положення слайду.

Всі слайди презентації необхідно витримати в одному стилі, кольорова схема має бути єдиною для всіх слайдів (необхідно вибрати два головні функціональні кольори, які використовуються для фону та тексту). Найбільш важливу інформацію доречно розташувати у центрі слайду. Окрім текстових елементів, слайди повинні включати графічні і схематичні символи (малюнки, стрілки, таблиці тощо).

При створенні презентації необхідно скласти короткий конспект виступу. Неможна розміщувати на слайді весь текст, що підготовлено для виступу.

Характеристика есе

Есе – творча письмова робота, ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Структура *есе* визначається певними вимогами. Так, думки автора есе з проблеми викладаються у вигляді коротких *тез*, які необхідно довести. Саме тому, теза підкріплюється *аргументами* (факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації та життєвий досвід, наукові докази, посилання на думку вчених та ін. у жанрі, орієнтованому на стислість і образність).

При написанні есе важливо також враховувати те, що вступ та висновок мають фокусувати увагу на проблемі (у вступі вона ставиться, у висновку – резюмується думка автора). Необхідне виділення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку абзаців: так досягається цілісність роботи. Кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки розвитку думки):

Есе має таку *структуру*:

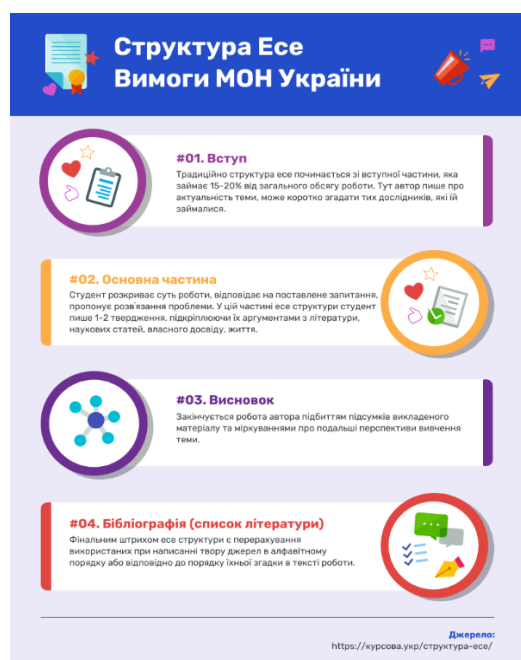
Тема

Вступ (*обґрунтування вибору теми*)

Основна частина: *теза, аргументи*
теза, аргументи
теза, аргументи

Висновок

Список літератури

Для ознайомлення з написанням есе пропонуємо переглянути відео-урок «Написання есе». Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=E3N4X2BEN2A>

Навчальне видання

Методологія та методи наукових досліджень

Навчально-методичний посібник
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»

Укладачі :

Толмачова Ірина Миколаївна

Єрмоєнко Ольга Анатоліївна